

İLLER BANKASI ANONİM ŞİRKETİ

**TÜRKİYE'DEKİ KAMU YATIRIM VE KALKINMA BANKALARININ AKTİF
PASİF YÖNETİMİ**

Elçin ATAY

UZMANLIK TEZİ

MAYIS 2016

İL BANK
TÜRKİYE'NİN YAPICI GÜCÜ

İLLER BANKASI ANONİM ŞİRKETİ

**TÜRKİYE'DEKİ KAMU YATIRIM VE KALKINMA BANKALARININ
AKTİF PASİF YÖNETİMİ**

Elçin ATAY

UZMANLIK TEZİ

Tez Danışmanı (Kurum)
Aliye SEZER

Tez Danışmanı (Üniversite)
Doç. Dr. Rıdvan BAYIRLI

ETİK BEYAN

İLLER BANKASI ANONİM ŞİRKETİ Uzmanlık Tezi Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

(İmza)
Elçin ATAY
(Tarih)

Türkiye’deki Kamu Yatırım ve Kalkınma Bankalarının Aktif Pasif Yönetimi

(Uzmanlık Tezi)

Elçin ATAY

İLLER BANKASI ANONİM ŞİRKETİ

Mayıs 2016

ÖZET

Kalkınma Bankaları, iktisadi gelişmesini henüz tamamlamamış ve gelişmekte olan ülkelerde, sanayi yatırımlarını desteklemek amacıyla kurulmuştur. Yatırım bankaları ise sermaye piyasasında çalışan aracı kurumlardır. Türkiye’de 13 tane Yatırım ve Kalkınma bankası vardır. Bunların 4 tanesi Kamu Sermayeli Kamu Yatırım ve Kalkınma Bankası olup vizyonları ve misyonları gereği ülke kalkınmasına ve yatırımların arttırılıp verimli olarak yönlendirilmesine öncülük etmektir. Bu Kamu Yatırım Ve Kalkınma Bankaları, Anonim Şirket olmalarına rağmen, vizyonları ve misyonları gereği karlılık amacından çok, ülke ekonomisinin kalkınması ve ülkede refah seviyesinin arttırılmasından sağlayacakları fayda ile ön plandadır. Ekonominin en önemli dinamiklerini içinde bulunduran bankacılık sektörünün finansal yapısının sağlamlığı, hem reel ekonomi hem de finansal piyasalar açısından önemli konumdadır. Bu nedenle bankaların mevcut finansal durumlarını analiz ederek, ilerleyen dönemlerde nasıl bir strateji izlemeleri gerektiğini doğru şekilde belirlemeleri önemlidir. Bankalarda bulunan Aktif-Pasif Yönetimi Komitelerinin temel görevleri de bu durumu analiz edip, strateji belirlemektir. Bankanın varlıkları nedeniyle ne miktarda risk üstleneceğine karar verilmesi süreci aktif yönetimi olarak bilinir. Kaynakların en düşük maliyetle nasıl elde edileceğine karar verme süreci ise pasif yönetimi olarak adlandırılır. Bankalar Aktif ve Pasif Yönetimi için mali tablo analizlerini yaparken risk yönetim tekniklerinden faydalanırlar.

Anahtar Kelimeler : Yatırım Bankacılığı, Kalkınma Bankacılığı, Aktif ve Pasif Yönetimi

Sayfa Adedi : 109 sayfa

Tez Danışmanı (Üniversite) : Doç. Dr. Rıdvan BAYIRLI, Aliye SEZER

Asset Liability Management In Public Investment And Development Bank In Turkey
(Ilbank Expertise Thesis)

Elçin ATAY

İLLER BANKASI ANONİM ŞİRKETİ

May 2016

ABSTRACT

Establishment purpose of development banks is to improve economies of the emerging and underdeveloped countries by supporting industrial investments. Investment banks, on the other hand, are intermediary firms in the capital markets. There are 13 development and investment banks in Turkey. Four of them are publicly financed development and investment banks whose purpose is, in accordance with their vision and mission, to lead development of the country and ensure efficient amplification of the investments. These public investment and development banks, despite being joint-stock company, prioritize utility through development of the country's economy and increase of prosperity rather than profit maximization in accordance with their vision and mission. Financial stability of banking sector which comprises the most substantial dynamics of the economy is particularly significant for both real economy and financial markets. Hence, for banks, determining a proper strategy by analysing the current financial standing has utmost importance. Main purpose of Asset-Liability Management Committees in banks is to determine the strategy by analysing this situation. Determination of process of undertaking risk based on the bank's assets is known as asset management. Decision making process of resource acquisition with minimum costs is called liability management. Banks make use of risk management techniques while analysing financial tables for asset-liability management.

Key Words : Investment Banking, Development Banking, Asset-Liability Management
Page Number : 109 sayfa
Supervisor (University) : Doç. Dr. Rıdvan BAYIRLI, Aliye SEZER

TEŞEKKÜR

Bu alıőmanın yűrűtűlmesi sırasında desteęini esirgemeyen tez danıőmanlarım Aliye SEZER ve Doç. Dr. Rıdvan BAYIRLI'ya teőekkűr ederim.

Baőta, Bankamız yararı ve kiőisel geliőimim açısından fayda saęlayacak tez konumun belirlenmesinde ve Uzman Yardımcılıęı sűrecimin her aőamasında yol gűsterici olan Bankacılık Hizmetleri Dairesi Baőkanı Muhammet GűÇER olmak űzere, Uzman Yardımcılıęına baőladığım ilk gűnden itibaren çalıőmalarım sırasında sorduęum her soruya titizlikle cevap veren, bir yol gűsterici ve űęretici olan Műdűrűm Yasemin ERDAŐ' a ve tűm Bankacılık Hizmetleri Dairesi Baőkanlıęı çalıőanlarına verdikleri destek ve katkılar için teőekkűrlerimi sunarım.

Ayrıca tezimin her aőamasında yanımda olan deęerli aileme de teőekkűrű borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1
1. KALKINMA VE YATIRIM BANKACILIĞININ TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ.....	3
1.1. Bankacılığın Tanımı ve Gelişimi.....	3
1.2. Türkiye’de Bankacılığın Gelişimi.....	6
1.2.1. Cumhuriyet Öncesi.....	6
1.2.2. Cumhuriyet Sonrası.....	6
1.2.3. Yatırım ve Kalkınma Bankacılığının Gelişimi.....	8
1.3. Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı.....	10
1.3.1. Tanım.....	10
1.3.2. Kalkınma ve Yatırım Bankacılığının İşlevleri ve Faaliyet Alanları.....	12
1.4. Türkiye’deki Kalkınma ve Yatırım Bankaları.....	20
1.4.1. İller Bankası A.Ş.	21
1.4.2. İstanbul Takas ve Saklama Bankası.....	25
1.4.3. Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. (Eximbank).....	28
1.4.4. Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş (TKB).....	29

	Sayfa
2. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE RİSK FAKTÖRÜ	31
2.1. Risk Kavramı ve Bankacılıkta Risk	31
2.2. Bankacılıkta Risk Çeşitleri.....	33
2.2.1. Kredi Riski	34
2.2.2. Piyasa Riski	36
2.2.3. Faiz Oranı Riski	37
2.2.4. Kur Riski	38
2.2.5. Likidite Riski.....	38
2.2.6. Sermaye Riski	41
2.2.7. Ülke Riski.....	41
2.2.8. Operasyonel Risk	42
3. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE AKTİF VE PASİF YÖNETİMİ	47
3.1. Bankacılık Sektöründe Aktif ve Pasif Yönetiminin Amacı	47
3.2. Bankacılık Sektöründe Aktif Pasif Yönetimi	48
3.3. Aktif Pasif Yönetiminde Kullanılan Teknikler	54
3.3.1. Net Faiz Marjı (Spread) Yönetimi	54
3.3.2. CAMELS Yaklaşımı ve Rasyo Analizi.....	56
3.3.3. GAP Analizi	61
3.3.4. Durasyon Analizi.....	63
3.3.5. Varyans Analizi.....	65
3.3.6. VAR (Value at Risk) Modeli	65
3.3.7. Mekanik Yaklaşımlar	71
3.4. Aktif-Pasif Yönetiminde Ülkemizdeki Durum	72

4. TÜRKİYE’DE KAMU KALKINMA VE YATIRIM BANKALARININ AKTİF-PASİF YÖNETİM SÜRECİ VE BİLANÇOLARININ GAP ANALİZİ YOLUYLA İNCELENMESİ: İLLER BANKASI UYGULAMASI.....	77
4.1. İller Bankası A.Ş. Aktif-Pasif Yönetiminin Yapısı ve İşleyiş Biçimi.....	77
4.2. İller Bankası A.Ş.’nin Aktif Pasif ve Risk Analizi	79
4.3. İller Bankası A.Ş. Aktif-Pasif Yönetimi ve Bilançosunun GAP Analizi Yoluyla İncelenmesi.....	89
SONUÇ	99
KAYNAKLAR.....	103
ÖZGEÇMİŞ	108

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 1.1. Banka Grupları İtibariyle Banka Listesi.....	21
Çizelge 1.2. Kamu Sektörünün Kullanmış Olduğu Kredilerin Bankalara Göre Dağılımı (bin TL).....	25
Çizelge 4.1. İller Bankası A.Ş. Bağımsız Denetimden Geçmiş Konsolide Olmayan Bilançosu	85
Çizelge 4.2. İller Bankası A.Ş. Oran Analizi.....	86
Çizelge 4.3 31 Aralık 2014 Tarihli Bilanço Verilerine Göre Türk Lirası Cinsinden Bilanço Kalemlerinin Faize Duyarlı GAP Analizi.....	93
Çizelge 4.4.31 Aralık 2014 Tarihli Bilanço Verilerine Göre Yabancı Para Cinsinden Bilanço Kalemlerinin Faize Duyarlı GAP Analizi.....	94
Çizelge 4.5. İller Bankası A.Ş.'nin TL Cinsinden Faize Duyarlı Varlıkları	97

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil

Sayfa

Şekil 4.1. Kredilerin Vadelere Göre Dağılımı..... 80

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, aşağıda açıklamaları ile birlikte sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
APY	Aktif Pasif Yönetimi
APYK	Aktif-Pasif Yönetim Komitesi
AŞ	Anonim Şirket
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
DESİYAB	Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
FDA	Faize duyarlı aktifler
FDP	Faize duyarlı pasifler
GAP	Riske Açık Pozisyon
IFM	İstanbul Finans Merkezi
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KDV	Katma Değer Vergisi
MÖ	Milattan Önce
NIM	Net faiz marjı
NNII	Faiz dışı net gelir
RMD	Riske maruz değer
ROA	Aktif devir hızı
ROE	Özkaynak devir hızı
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TKB	Türkiye Kalkınma Bankası
TL	Türk Lirası
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TYT Bank	Türkiye Turizm Yatırım ve Dış Ticaret Bankası
VAR	Value at Risk
YP	Yabancı para

GİRİŞ

Kalkınma bankası kavramı, en basit şekliyle, bankacılık ve kalkınma fonksiyonlarını gerçekleştirmek için kurulmuş olan kurumlardır. Bununla beraber yatırım bankaları; menkul kıymet alım-satım işlemleri, el değiştirme ve birleşme gibi işlemlerde şirketlere danışmanlık yapabilmektedirler. Yatırım bankalarına olan ihtiyacın sebebi geçmişte yaşanmış olan ekonomik bir sorundur. Amerika’da demiryolu piyasasının zaman içerisinde, Avrupa’da fon fazlası olan sermaye sahiplerinden orta ve uzun vadeli borç isteği yaşanmıştır. Yatırım bankası bu işlemleri yapabilecek aracı bir kuruluşa ihtiyaç duyulması sonucu ortaya çıkmıştır.

Bankalar, geniş çapta faaliyet göstermenin sonucunda, oldukça farklı şekillerde ve yapılarda olan risklerle devamlı olarak uğraşmaktadırlar. Bundan dolayı, genel olarak risk yönetiminin ve ölçümünün dikkatle yapılması gerekmektedir. Bankanın risklerden korunması için uğraşmak oldukça önemlidir. “Aktif Pasif Yönetimi (APY)”, banka karlarının optimizasyonunu hedeflemektedir. Bu hedef için emniyetine ve likiditeye dikkat ederek tablosunda aktif ve pasif kısımlarını olması gerektiği şekilde yapılandırmakta ve değiştirmektedir. APY, sadece bazı koşulların yerine getirilmesi durumunda hedefine ulaşabilir. İlk koşul “Aktif Pasif Yönetim Komitesi (APYK)” kurulmasıdır. Bu komitede, amaçların net olarak tespiti yapılmalı, başlıca oranların belirlenmesini sağlamalı ve sonuçlarını sürekli değerlendirilmelidir. Faiz oranları tahmin edilmeli ve bununla birlikte aktif – pasif yapısı çözüme kavuşturulmalıdır. Ekonominin, bankanın, çalışan sektörlerin analizi, anlatılan püf noktaların uygulanması için önemlidir. Bu yapıya müsait iç organizasyonun düzenlenmesi ise APY' nin verimli olarak çalışmasını sağlar. Bu yönetimde, mutlak bilgilerin iletilmesini sağlayan raporlama mekanizmasının oluşturulması gereklidir. Alınmış olan bir kararın, tüm personele iletiliminin yapılması verimliliğin artmasını sağlar.

Çalışmamızın amacı, Türkiye’deki Kamu Kalkınma ve Yatırım Bankalarının aktif-pasif yönetim sürecini ele almak ve İller Bankası A.Ş. Aktif pasif yapısını GAP Analizi yöntemiyle incelemektir. GAP, belirli bir zaman aralığında faize duyarlılık gösteren aktif ve pasifler arasındaki farktır. Bu fark bilançoda faiz riskiyle karşı karşıya kalan kısımdır. Bankalar için gelişmiş bir muhasebe sisteminin olması, bu yöntemin uygulanması için gereklidir.

Çalışmamızda öncelikle, Bankacılığın ve Yatırım ve Kalkınma Bankacılığının tarihsel gelişiminden bahsedilmiş olup, Türkiye’deki Kalkınma ve Yatırım Bankaları incelenmiştir. İkinci bölümde Bankacılık sektörünün maruz kaldığı riskler açıklanmıştır. Üçüncü bölümde

bilançoya yansıyan risklere karşı önlem alan Aktif Pasif Yönetimi açıklanarak, aktif pasif yönetiminde kullanılan tekniklerden bahsedilmiştir. Son bölümde, İller Bankası A.Ş.'nin 31 Aralık 2014 tarihli bilanço verileri GAP analizi ile incelenmiştir. Türk Lirası ve Yabancı Para varlık ve yükümlülükler için GAP aralık boyutu ve GAP oranını vade dilimlerine göre ayrı ayrı hesaplanmış olup, vadelere göre ulaşılan sonuçlardan kümülatif GAP hesaplanarak uzun vadeli politikalar için detaylı bir tablo elde edilmiştir. Ayrıca her bir vade dilimi için GAP rasyosu ayrı ayrı hesaplanarak faiz oranlarındaki olası değişikliklerde bankanın etkilenme durumu ölçülmüştür. Böylece aktif ve pasifler arasındaki vade farklılıkları ile faiz oranı değişiminden ve likiditeden kaynaklanan riskler analiz edilmiştir.

1. KALKINMA VE YATIRIM BANKACILIĞININ TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. Bankacılığın Tanımı ve Gelişimi

İtalyanca masa anlamına gelen ‘*Banco=Banko*’ sözcüğü, günümüzdeki Banka kelimesini oluşturmuştur (Kocaimanoğlu, 1985: 70). Bankalar, gerçek ya da tüzel kişiliklerden elde ettikleri paraları, belirlenen bir süreye kadar ilgili sahiplerinden alan ve bu paraları kredi veya yatırım yoluyla değerlendirme çabasında olan ticari işletmelerdir. Banka, yatırım kabul eden ve bu yatırımı mümkün olabilecek en faydalı yöntemde, birçok kredi işlemlerinde kullanma amacı olan ya da bir başka deyişle; uygulamalarının temel konusu, düzenli olarak kredi almak veya sunmak olan bir ekonomik kurumdur (Takan, 2002: 2).

Banka, günümüzde iktisadi ve ticari hayat içerisinde kendine çok önemli bir yer edinmiştir ve sermaye, para, kredi ile ilgili her türlü işlemleri gerçekleştiren, bu işlemleri düzenleyen, devletin, özel veya tüzel kişilerin veya işletmelerin bu konudaki bütün gereksinimlerini karşılama amacı ile çalışan bir ekonomik kuruluştur (Kocaimanoğlu, 1985: 70). Bankanın bir başka tanımı da şu şekilde ifade edilebilir; para, kredi ve sermaye konuları ile ilgili her türlü işlemleri gerçekleştiren ve bu işlemleri düzenleyen, özel ya da kamusal kişilerle birlikte işletmelerin bu konulardaki bütün ihtiyaçlarını yerine getirme uygulamalarında bulunan bir ekonomik kurumdur. Banka; para alma, havale işlemi gerçekleştirme, ödeme yapma, borç verme, yatırım, döviz uygulamaları ve para ile ilişkili olan bütün işlemlerin hepsiyle ya da bazıları ile meşgul olan bir organizasyondur (Kızmaz, 1998: 2). Günümüzde bankalar artık modern ekonomik sistemin en önemli unsuru haline gelmiş; finansal yapının temelini oluşturmuştur. Yapılan bütün işlemlerle ve çeşitlendirilmiş uygulamalarıyla günümüzün bankaları ilk örneklerinden epeyce farklılaşmıştır.

Bankalar tarihsel açıdan çok eskilere dayanan köklere sahiptir. Arkeolojik kazılar sonucu, Mezopotamya bölgesindeki Uruk şehrine yakın bir yerde bulunan Kızıl Tapınak ortaya çıkarılan en eski bankadır (M.Ö. 3400-3200) (Takan, 2002: 2). Eshunanca Krallığı'nın bankacılık yasaları, bugüne kadar ulaşan en eski bankacılık yasalarıdır (Yaklaşık M.Ö. 2000). Bu yasalar ağırlıklı olarak faiz oranları ile ilgilenmişlerdir. Herhangi bir kullanım süresi için faiz oranının %20 olduğu tahmin edilmektedir. M.Ö. 2123-2081 yılları arasında, Babil İmparatorluğu'nu birleştiren kişi olma başarısını gösteren Kral Hammurabi, ünlü Hammurabi Kanunları'nın içerisinde, bankaların borç verme işlemlerini ne şekilde

gerçekleştireceğine, bu borç miktarının zaman içerisinde ne şekilde ödeneceğine, borçlu kişinin hangi eşyalarının borcuna karşılık geleceği yazmaktaydı. Kefalet, garanti, kredi ve faiz ile ilişkili takriben 150 yasa Hammurabi Yasaları'nda yer almaktaydı. Zengin kişiler, o dönemde rahiplere ve onların dürüstlüklerine güvenerek, varlıklarını belirtilen tapınaklara emanet etmişlerdir. Egibi ve Neboahiddin en eski Babil bankaları olarak bilinmektedir (Kahyaoğlu, 1969: 3).

Senet, poliçe, tediye emirleri gibi kredi araçlarının paranın ortaya çıkışından daha eski olduğu anlaşılmıştır. Toprak levhalar üzerine kazıma yoluyla, M.Ö. 8. yüzyılda Asuriler, bu araçları kullanmışlardır. Bu araçlar, belli ağırlıktaki külçe altın ve gümüş ödemeleri anlamına geliyorlardı (Onaran, 1966: 64). M.Ö 700 senesinde, tam yüz yıl sonra, Lidyalılar altın ve gümüşten sikke basarak, parayı icat etmişlerdir. Eski Yunan, bankacılık sistemini öğrenmiştir ve banka-tapınaklar haricinde, kredi işlemlerini Trapezites olarak bilinen bankerler de gerçekleştirmekteydi. Trapezitesler sitelerin limanlarında ve Pazar yerlerinde tezgahlar kurup, sikke değeri ölçmek, para değiş tokuşu gerçekleştirmek, yatırım toplayarak denizler arası ticareti kredi vererek desteklemek gibi işlemlerle görev olarak uğraşmışlardır. Bütün bunların dışında, Mısır ve Roma'da da bankacılık uygulamaları bulunmaktaydı. Roma'daki bankacılık işlemleri İtalya ve Yunanistan arasında gerçekleşen ticari ilişkiler sonucunda ortaya çıkmıştır (Onaran, 1966). Ticari ilişkilerin ilk versiyonlarının değiş-tokuş temelinde yapıldığı düşünülürse paranın icadı bir çeşit bankacılık sistemini zorunlu kılmıştır. Ancak teknolojinin zayıf, ekonominin gelişmemiş olduğu dönemlerde bankaların vereceği hizmetler de sınırlı kalmıştır.

Bankalar, 18. yüzyıldan başlayarak, kendi sektörleri özelinde birçok atılımlar geçirmişlerdir. Bankalar, belirtilen döneme dek öncelikle kendi sermayelerini ve kaynaklarını ödünç vermektelerdi. Poliçe indirimine karşılık olarak, kağıt para satma imkanı tanınmaları, piyasaya hisse senedi ve tahvil sürülmesinde pay sahibi olmaları ve belirtilen aracılıklardan elde etmiş oldukları paraları ticari ve endüstriyel girişimlerin hayata geçirilmesine ve işletme ihtiyaçlarının yerine getirilmesine ayırmaları, bankalara daha önceki yıllarda elinde bulundurdukları imkanlardan ve güçten daha fazlasını elde etmelerini sağlamıştır. Bunun yanında XIX. Yüzyıldan itibaren bankalar, ticari ve ekonomik uygulamaların en büyük destekçisi ve belki de bahsedilen uygulamaların büyük ölçüde düzenleyen kuruma dönüşmesi, uygulama alanlarına göre uzmanlaşmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Öçal ve Çolak, 1999: 13). Bankalar, sermaye birikimlerinin yatırıma dönüşmesinde ve ekonomik ilerlemenin hız kazanmasında önemli etkenlerden biri haline gelmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, Avrupa ve özellikle Japonya'nın tekrar inşa edilmesi, yatırım ve kalkınma bankalarının bir anda dikkat çekmelerine neden olmuştur. Dünya Bankası'ndan da savaştan sonraki ilk 15 yıl boyunca destek talep edilerek, reel sektör, uzun vadeli para ve sermaye piyasası vasıtalarıyla maddi açıdan destek olunmuştur. II. Dünya Savaşı'nın bitiş tarihi olan 1945 yılından itibaren, ABD Bankaları uluslar üstü bankacılığın lokomotifine konumuna gelmişlerdir. Bankaların bir araya gelmeleri, global iş ilişkileriyle birlikte diğer ülkelerde şube açma ve direkt yatırım konularında liderlik yapmışlardır (Aksoy, 1998: 130). Bu gelişmeler ticari bankalar üzerinde de etkili olmuştur. Ancak, 1973 yılındaki petrol krizi, ticari bankacılığın yeniden büyük bir atılım yapmasına neden olmuştur. Petrol krizinin ardından Eurodollar (Petrodollar) olarak, batı ülkelerine giden paralar kredi hacmini yükseltmekle beraber, banka aktiflerinin miktarını da yükseltici bir tesire sahip olmuştur. Bu ilerlemenin bir de teknolojik gelişmeyle desteklenmesi, bankacılık sektöründe elektronik donanımın kullanımının önemli bir hale gelmesine ve bunun sonucu olarak da aktifteki ürünlerin arasına, bireysel ürünlerin de girmesine ve sektör içindeki süre sisteminin de azalmasına neden olmuştur. Sistem tarafından benimsenen teknoloji ile ilgili ilerlemelerin, banka müşterileri için risk içermeyen işlemler yapılmasına yönelmesini sağlamıştır. Bunun sonucunda da mali araçlar ortaya çıkmıştır (Aksoy, 1998).

Bankacılık işlemleri sadece kredi alıp borç ödeme sistemiyle sınırlı kalmamıştır. Finansal sistemde yeni fikirler ve yeni teknolojiler ortaya çıktıkça türev ürünler yaygın hale gelmiştir. Ayrıca bankacılık sistemi danışmanlık hizmeti vererek müşterilerini koruma, yatırımlarını çeşitlendirerek riskliliği azaltma yöntemlerini kullanmaktadır. Bu durum finansal piyasalara birçok yatırımcıyı çekmiş; riskin azalmasıyla ilgili yapılan çalışmalar sonuç vermiştir. Sanayi devrimiyle daha da belirginleşen kazançların ne şekilde yatırıma dönüşeceği sorusu uluslararası işbirliğinin önemini daha da artırarak küresel anlamda kapsayıcı bir bankacılık sisteminin gelişmesine önayak olmuştur. Osmanlı'nın da çeşitli yönlerden iştirak ettiği bu kapsayıcı süreçle sermaye birikiminin oluşması mümkün kılınmışsa da çeşitli faktörler sebebiyle tam anlamıyla işlevsel bir nitelik kazanamamıştır. Bankacılık sistemi ülkemizde özellikle cumhuriyetin kurulmasını takip eden yıllarda yükselen bir ivme kazanmış ve sektöre uğradığı zamanlar olsa da gelişimini sürdürmüştür.

1.2. Türkiye’de Bankacılığın Gelişimi

1.2.1. Cumhuriyet Öncesi

Ülkemizde bankacılık tarihsel açıdan Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılış dönemine kadar geriye gitmektedir. İmparatorluğun bu döneminde yaşanan para basımı sıkıntıları, Hazine açısından büyük sorunların yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Bütün bu sorunları engellemek için önce 1847 yılında İstanbul Bankası, daha sonra da 1851 yılında Osmanlı Bankası’nın oluşturulması ile birlikte Türk Bankacılık sistemi ilk defa ortaya çıkmıştır. Hükümetin yardımı ve iki Galata Bankeri olan J. Alleon ve Theodor Baltazzi tarafından kurulan İstanbul Bankası (Banque de Constantinople) 1852 yılına kadar uygulamalarını sürdürmüştür (Parasız, 2002).

1860’lı yıllarda tarım desteğinin sağlanması amacıyla, Avrupa’daki düşük faizle borç veren bankaların varlığı incelenerek, 1863 yılında çiftçilere kredi sağlama amacı güden ve günümüzdeki Ziraat Bankası’nın oluşmasında büyük pay oynayan, Memleket Sandıkları kurulmuştur (Babuşcu, 2003). Cumhuriyet dönemi öncesindeki bankacılık sisteminin en önemli görevi, devletin giderlerinin, gelirlerinden çok olduğu bu zaman diliminde, dış borç alınabilmesi için diğer ülkelerle Osmanlı Hükümeti arasında arabuluculuk yapmış olmasıdır. Bu zaman içinde yerli sermaye sayesinde kurulan birçok banka, kredi piyasasına hakim olan güçlü yabancı bankalarla mücadele içine girememiş ve bu nedenle büyük bir bölümü de uzun süre faaliyetlerini sürdürememiştir (Korukçu, 1998).

1.2.2. Cumhuriyet Sonrası

Cumhuriyet’in başlangıç dönemindeki gelişmelerin en büyük özelliği, önemli devlet bankalarının kurulmasıdır. 1934 yılında ortaya çıkan Birinci Sanayi Planı’nın sonucu olarak, devlet sermayesi ile kurulan bu bankalar önemli görevleri elinde bulundurmuşlardır (Parasız, 2002).

Bu döneme ait bir başka olay da T.C. Merkez Bankası’nın kurulmuş olmasıdır. 1930 tarihinde kurulan bu banka, para basmak, paranın değerini korumak, bankalara ödünç para vermek ve ekonominin genel likiditesini düzenlemek gibi önemli işlevlerle donatılmış bir emisyon bankası düşüncesiyle kurulmuştur. 1971 yılına kadar geçerliliğini koruyan kanunda farklılıklar yapılması, bankanın devletin hazinesine ve kamu iktisadi örgütlerine daha çok miktarda kredi sağlanmasına yardımcı olmuştur. Önceleri para basımına yönelik getirilen

kısıtlamalar daha sonra genişletilerek bankanın temel işlevi etkili ve aktif bir para politikası gütmekten çok, kamunun finansal eksikliklerini ortadan kaldırmak olarak değiştirilmiştir (Akgüç, 2000). T.C. Merkez Bankası para arzı politikaları ve faiz düzenlemeleriyle piyasadaki likidite dengesini korumayı amaçlar. Likidite dengesi bozulursa, örneğin likidite bolluğu oluşursa, mal ve hizmetlerin fiyatlarında yapay artışlar görünebilir. T.C. Merkez Bankası böyle durumları incelikle takip eder ve gerektiğinde kendi araçlarıyla müdahale eder.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1945-1959 seneleri içerisinde ekonomik devletçilik ile ekonomik kalkınmanın ve özel sektörün desteklenmesiyle yer değiştirmiştir. Bunun sonucu olarak, özel bankacılık da gelişmesini hızlandırmıştır. Nüfusun, şehirleşmenin artması, sanayi üretiminin hızlanmasıyla milli gelirin artması ekonomide kaynak ve kredi ihtiyacının yükselmesine sebebiyet vermiştir. Özel bankacılığın önemli bir hale gelmesi, Yapı ve Kredi Bankası (1944), Garanti Bankası (1946), Akbank (1948) ve Pamukbank'ın (1955) da aralarında bulunduğu, 31 adet özel bankanın kurulmasına neden olmuştur. Bu dönemin bir başka önemli olaylarından birisi de 1958 senesinde Türkiye Bankalar Birliği'nin kurulmuş olmasıdır. Daha önceleri olduğu gibi, 1960-1980 yılları arasında Türk ekonomisindeki yükselen yatırım gereksinimi, reel ekonomiden transfer edilen kaynaklar aracılığı ile değil, bütçeden aktarılan kaynaklar, kamu borçlanmaları, Merkez Bankası fonları ve özel fonlar ile karşılanmıştır. Devletin ekonomiyi yönlendirmesi ve kaynak dağıtımının işlevli bir şekilde gerçekleşmemesi nedeniyle, reel sektör ve mali sistem arasında kaynak transferi gerçekleştirilememiştir. Ancak dönem içinde, bankacılığın, ülkede çok şubeli bankacılığa doğru bir evrim sürecine girmiş olduğu görülmektedir. 1970'li yılların ortalarında, banka yönetimleri, holdingler tarafından ele geçirilmeye başlanmıştır (Artun, 2000). 1980 öncesi enflasyon yaratan yöntemlerin kullanılmış olması, daha sonraki dönemde ortaya çıkan kronik enflasyona sebep olmuştur.

İlgili süre zarfı içerisinde çeşitli evrelerden geçen Türk Bankacılık Sistemi mali sınırların ortadan kaldırılmasının etkisiyle başka anlama sahip olmuştur. 1980'deki devletin denetimi içinde ve sınırlı finansal araçlarla hizmet veren sektör, bu tarihten sonrasında finansal araçlardaki çeşitlenme, bankaların denetlenmesinin önemli bir sorun olduğu fikrinin oluşmasına sebebiyet vermiştir (Bakdur, 2003). Mevcut mevzuat ve yönetmelikler finansal sistemi düzenlemeye yetmediği için çeşitli müdahalelerin hemen yapılması zorlaşmıştır. Ortaya çıkan yeni türev araçlarla birlikte yeni yönetmeliklerin ve yasaların oluşturulması zorunlu hale gelmiştir.

3182 sayılı Bankalar Kanunu'nun 1985 yılında yürürlüğe girmesi, bankacılık sisteminin uluslararası boyuta çıkması konusundaki çalışmaları düzenlemiştir (Korukçu, 1998). Bu düzenlemede finansal sistemde itimat faktörünü sağlamlaştırmak için Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kurulmuş ve takibe düşmüş krediler için “*Karşılık Ayırma*” gereksinimi ortaya çıkartılmıştır. Merkez Bankası da bu dönem içinde para politikası araçlarını geliştirmiş ve daha sonra da 1986 yılında Bankalararası Para Piyasası (İnterbank) kurulmuştur. Öte yandan 1982 senesinde Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ve 1986 tarihinde de İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) faaliyetlerine başlamıştır. 90lı yıllarda ise bankacılık kriz dönemi içerisine girmiştir. Öncelikle 1993 yılında Sümerbank'ın bankacılık bölümü özelleştirilmiştir ve 5 Nisan 1994 kararlarının sonucu olarak Marmara Bank, TYT Bank ve Impex Bank'ın işlemleri durdurulmuştur. 1994 yılındaki kriz sonucunda tasarruf mevduatının üst sınırı 50 Milyon TL'den 100 Milyon TL'ye artırılmış ve sonrasında da iki katına çıkartılarak oluşacak krizin engellenmesi amaçlanmıştır (Şahinöz, 2001). 1998 tarihinde de Merkez Bankası Sigorta Fonu, Interbank'ı bünyesine katmıştır (Karluk, 2005).

2001 yılındaki ekonomik kriz, cumhuriyet tarihinin en büyük banka tasfiyesinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bundan önce gerçekleştirilen banka tasfiyelerinde sistematik bir yapılanmadan bahsedilememektedir. Tasfiye işlemlerinde bankalara el konulup, bankanın bütün işlemleri ve personeliyle birlikte bir kamu bankasına devredilmesi anlaşılmaktadır. Bankacılık sektöründe önemli değişikliklerin yaşanacağına dair ilk işaretler 1999 senesinde ortaya çıkmıştır. 2001 yılı ve sonraki dönem Türk Bankacılığının başlıca özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Karluk, 2005);

- Şeffaflığın bankacılık sisteminde ön plana çıkması,
- Uluslararası denetim ve ölçüm standartlarına uyulması,
- Türk Bankacılık Sistemi'nin global sermayeye açılması.

1.2.3. Yatırım ve Kalkınma Bankacılığının Gelişimi

Dünyada borçlanma anlayışının temelini faizsiz borçlanma oluşturur. Zaman içinde borcun üzerine eklenen tutarla kazanç sağlama yoluna giden alacaklıların borçlular üzerinde oluşturdukları ekonomik anlamdaki olumsuz etki ahlaki ve toplumsal açıdan sakıncalı bulunduğu için faiz her zaman adalet ve ahlak meselesi olarak ele alınmıştır. İlk çağda mabetlerde başlayan kazanç elde etmeye yönelik borç verme işlemi orta çağda bir trend halini alarak halkı ağır koşullarda yaşamaya maruz bırakmıştır. İngiliz bankacılık sisteminde faizsiz

bankacılığa benzer olduğu anlaşılan kısmi kar dağıtımını esasıyla iş yapan yatırımcıların oluşturduğu banka sistemi yeni çağdaki faizsiz finans kuruluşlarının üyelerine can ve mal güvenliği sağlamak üzere kurulmalarıyla ilişkilendirilmektedir. Faizsiz bankacılığın İslam ile ilişkilendirilmesi hatalı bir tavır olarak görülse de İslam coğrafyasında yaygın olarak faizsiz bankacılık hizmetleri modern bankacılık anlayışına 19. yüzyılın sonlarına kadar tercih edilmiştir (Karluk, 2005).

Yatırım Bankacılığı ilk kez Amerika Birleşik Devletleri'nde 18.yy'ın sonlarında ortaya çıkmıştır. O dönemde hazinenin borçlanma kağıtları ve demiryolu şirketlerine ait menkul kıymet ihraçlarının artması bu ihtiyacı doğurmuştur. Endüstriyel ilerlemeyle beraber menkul kıymet ihracının artması, ikincil piyasaları oluşturmuş, şirketlerin birleşmesi ve el değiştirmesi hızlanmış, büyüyen şirketlerin yönetim ve mali konularda danışmanlık ihtiyaçları yoğunlaşmıştır. Bu gelişmeler yatırım bankacılığının hızla büyümesine neden olmuştur (Bakdur, 2003).

19. yüzyılda ise özel amaçlı bankalar sınai ve ticari konularda aktif olarak yer almaya başlamışlardır. Bu bağlamda yaşanan en önemli gelişme 1822 yılında "Societe Generale Pour Favoriser L'Industrie Nationale" ismiyle Belçika'da kurulan sermaye ortaklığı esasına dayanan bankadır. İkinci gelişme ise 1852 yılında Fransa'da kurulan "Credit Foncier" ve "Credit Mobilier" bankaları olmuştur (Korukçu, 1998). Bu gelişmeleri Almanya, Avusturya, Belçika, Hollanda ve İtalya'da yatırım ve kalkınma bankalarının kurulması izlemiştir (Karluk, 2005).

I. Dünya Savaşı'ndan sonra ise kalkınma amaçlı kurulan bankalar devlet eliyle kurulmaya ve devlet tarafından finanse edilmeye başlanmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında birçok devlet gelişen ekonomilerinin kalkınma hedeflerinde sermaye piyasası yerine kamu maliyesi alanını tercih etmişlerdir. 1980'li yıllara gelindiğinde kalkınma çabaları umutsuzlukla sonuçlanmıştır. Birinci ve ikinci petrol şoku ülkeleri hem ekonomik hem de politik olarak çıkmaza sokmuştur. Bu durumda geleneksel politikalarından vazgeçilip yeni politikalar aranmaya başlanmıştır.

Yeni bir dönemin başlangıcı olan bu politikaların ana başlıkları şu şekildedir (Parasız, 2002)

a) Dış pazarlara ve rekabete açık, dış ticaret sınırlamalarının asgari düzeyde tutulması temeline dayalı bir dış ticaret politikası ve kambiyo rejimi,

b) Finansal baskının kaldırılması,

c)Yabancı yatırımların özendirilmesi,

d)Enflasyonist baskıları ortadan kaldırma,

e)Kamu harcamalarının kısılması ve devletin işletmeci rolünün mümkün olduğunca daraltılarak iktisadi faaliyetlerde önceliğin özel sektöre bırakılması.

Faizsiz bankacılık sektörü, finansal piyasalar içinde Orta Doğu başta olmak üzere batı ülkelerinde de parlayan yıldız konumundadır. Finansal hizmetlerin faizsiz olarak sunulması ve faizsiz bankacılık kuruluşlarının gelişimi yeni gereksinimlerin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bank of America, Citicorp, Goldman Sachs, ABN Ambro, Key Global, HSBC, Sociate Generate, gibi kurumlar faizsiz bankacılık alanında faaliyete geçmişlerdir. Küresel çapta 200 milyar doları aşan pastadan, özel finans kuruluşlarıyla birlikte HSBC, Citibank gibi büyük bankalar Bangladeş, Malezya, Pakistan gibi ülkelerde iştirakler ve yaygın şube ağlarıyla pay alma çalışmalarında bulunmaktadır. Müslüman olmayan ülkelerin bankalarıyla birlikte dünyada 150'den fazla faizsiz bankacılık hizmeti veren banka bulunmaktadır. Faizsiz bankacılık hizmeti farklı coğrafyalarda İslam dışındaki dinlere mensup ve her ırktan çok sayıda insana hitap etmektedir (Ekincioglu, 1989).

1.3. Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı

1.3.1. Tanım

En basit haliyle kalkınma bankası, bankacılık ve de kalkınma işlevlerini yerine getirmek amacıyla kurulan kuruluşlar olarak tanımlanabilir.

Bir başka ifadeyle bu bankalar, ekonomideki bir ya da birkaç sektördeki sermaye eksikliğini ortadan kaldırmak ve kaynaklarını ekonominin gelişimini artıracak seviyeye çıkarma amacıyla kurulan kuruluşlar olarak tanımlanabilir (Dölcübaş, 1998). Kalkınma ve yatırım bankacılığının temelinde kaynak ihtiyacı olan birimlerle kaynak fazlasını değerlendirmek isteyen birimleri bir araya getirme vardır.

Bu tanımlara ek olarak kalkınma bankaları, doğal kaynakların doğru bir şekilde işlenmesini hedefleyen, sanayi ve tarımdaki verimin artırılmasını planlayan, ticari araçların verimli olmasını ve yatırım projeleri sayesinde döviz artışı sağlayan dolayısıyla aynı zamanda kişi başı düşen milli gelirin yükselmesine neden olan, teknolojik araştırma ve teknolojik

projelerin gelişmesini sağlayan ve finanse eden hatta bazı durumlarda direkt olarak projeyi hazırlayıp gerçekleştiren kurumlar olarak da tanımlanabilirler. Bu bankaların kurulmasında hükümetlerin etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Bazı bankalar kamu sektörüne aitken, bazı bankalar da özel sektöre ait kurumlardır. Girişimcilerin eksik olan teknik, mali ve idari, iktisadi bilgiler konusunda onlara yardımcı olan kalkınma bankaları öte yandan da mali fonları onların hizmetine sunmaktadır (Ekincioglu, 1989).

Orta ve büyük işletmeler bankaların faaliyetlerinin çoğunu elinde bulundurmaktadırlar. Ancak küçük sanayi ile ilgilenen kalkınma bankalarının sayısı, bu bankalar ile kıyaslandığında oldukça düşük kalmaktadır. Kalkınma bankaları, müşterilerine teknik yardım sağlamanın dışında, bazıları da müşterilerinin finanse edemediği projelerde danışmanlık hizmeti de sunmaktadır. Kimi bankalar yeni yatırım alanları üzerine çalışmakta ve yatırımcıların dikkatlerini bu üzerinde çalıştıkları yeni yatırım alanları üzerine çekmektedir. Az sayıda olsalar da kalkınma bankalarının bir kısmı, ülkeleri için ekonomik program hazırlanması görevini de üstlenmişlerdir.

Şirketlerin orta ve uzun vadeli fon taleplerini karşılamak için kurulmuş olan yatırım bankaları, mevduat kabul etmeme özellikleriyle ayırt edicidir. Yatırım bankaları bireysel mevduat toplama işlemlerini yapmadığı gibi bireysel kredilere de çok önem vermezler. Fon kaynakları elde edebilmek için büyük sendikasyon kredilerine ihtiyaç duyarlar. Literatürde bulunan farklı ve geniş tanımlardan biri de şudur: Yatırım bankaları, piyasada fon fazlası bulunan kişi ve işletmelerle fon açığı olan veya fona ihtiyaç duyan kişi ve işletmeleri buluşturan ve bunlar arasında transfer işlemleri yapan, işletmelerin orta ve uzun vadeli fon taleplerinin karşılanması için aracılık işlevi üstlenen mali kurumlardır (Takan, 2002).

Yatırım bankaları menkul değer alım-satım işlemlerinde aracılık işlevini yerine getirmenin yanı sıra el değiştirme ve birleşme gibi işlemlerde firmalara danışmanlık hizmeti verebilirler. Yatırım bankalarına ihtiyaç duyulmasının nedeni geçmişte yaşanan ekonomik bir problemdir. Amerika'daki demiryolu sektörünün zamanla Avrupa'da fon fazlası bulunan sermayedarlardan orta ve uzun vadeli borç istemesi ve bu işlemleri yapacak aracı bir mali kuruma ihtiyaç duyulması sonucunda yatırım bankaları ortaya çıkmıştır. Ayrıca ortaya çıkan ilk yatırım bankaları ortaklıklar şeklinde kurulduğu ve zamanın bazı mali yasalarından muaf tutulduğu için özel banka (private bank) olarak adlandırılmıştır (Uslu, 2007: 179).

Sermaye piyasası gelişmiş olan ülkelerde atıl fonlara sahip olan kurumsal yatırımcılara, fonlarını menkul kıymet alım ve satımı ile değerlendirmelerinde aracılık ve danışmanlık yapan, işletmelere direkt kredi vermeyen fakat onların orta ve uzun vadedeki fon ihtiyaçlarını karşılayan finansal kurumlardır. Yatırım bankaları, genelde mevduat kabul etmeyen, ticari bankacılık yapmayan ve kalkınma bankacılığı dışındaki alanlarda faaliyet gösteren mali kurumlardır.

1.3.2. Kalkınma ve Yatırım Bankacılığının İşlevleri ve Faaliyet Alanları

Kalkınma bankalarının temel işlevleri şu şekilde sıralanabilir (Çonkar, 2015):

- Kurumsal finansman hizmetleri sunmak (Forfaiting, Factoring, Şirket Değerleme, Şirket Evlilikleri, Borç Yapılandırma),
- Yatırımlara orta veya uzun vadeli fon temin etmek,
- Mevcut yerel kaynakları sanayi sektörüne doğru yönlendirmek,
- Sermaye piyasasının gelişmesine zemin hazırlamak,
- Girişimcileri yönetsel ve teknik açıdan desteklemek,
- Daha önce ortaya çıkmamış yatırım alanlarının ortaya çıkmasını sağlamak,
- Yabancı kaynaklar aracılığıyla parasal ve teknik destek elde etmek,
- Dış kaynaklı sermayeyi ülke içine yatırım yapmaya isteklendirmek.

Kalkınma bankalarının ortaya çıkış amacı girişimcilere uzun vadeli fon sağlamak olarak nitelendirilebilir ve işlevleri bu şekilde sıralanabilir:

- *Sanayi Sektörüne Orta ve Uzun Vadeli Kredi Temin Etmek*: Ekonomik kalkınmanın sağlanması için projelere orta ve uzun vadede geçerli olacak fonları temin etmek kalkınma bankacılığının en önemli işlevidir. Bu bankaların bir kısmı sadece imalat sanayi sektörüne kredi sunarken, bazı bankalar bu sektör dışında, ulaştırma, maden ve enerji sektörlerine de krediler sunmaktadır. Bu bankalardan bazıları sadece özel sektöre yapılan yatırımları finanse ederken, bazıları da sadece kamu sektörünü ilgilendiren projelere kredi sunmaktadır (Adıgüzel, 2006). Ancak her iki sektörü de

ilgilendiren yatırımlara da kredi veren kalkınma bankaları da mevcuttur.

- *Yerel Kaynakları Teşvik Ederek Sanayi Sektörünü Yönlendirmek:* Ekonomideki kaynakların harcandığı noktalar üzerinde değişiklikler yaparak, kalkınma konusuna herhangi bir fayda sağlamayacak olan projelere ayrılacak olan kaynakları, kalkınma sağlayacak şekilde sanayi sektörüne aktarmak da kalkınma bankalarının hedeflerinden birisi olarak gösterilebilir (Adıgüzel, 2006).
- *Sermaye Piyasasının Gelişimine Katkı Sağlamak:* Sermaye piyasası, işletmelerin sürekli ya da uzun süreli olabilecek fon gereksinimlerinin ortadan kaldırılması amacıyla, taşınabilir kıymetlerin sahipliğinin başkasına geçtiği piyasa olarak açıklanabilir. Ekonomideki özel yerleri sayesinde kalkınma bankaları, sermaye piyasasındaki gelişimlere büyük katkılar sağlayabilirler (Bacak, 2007).
- *Girişimcilere Proje Seviyesinde Teknik Yardım Sağlamak:* Bankanın kredi sağladığı girişimcilere, proje aşamasında, faaliyet ve işletme aşamasında, teknik ve idari yardımlar sağlayarak, yatırım projelerinin hayata geçmesi noktasında katkılar sağlarlar (Çonkar, 2015).
- *Daha Önce Kullanılmamış Yatırım Alanlarında Liderlik Etmek:* Gelişimine devam eden ülkelerdeki girişimciler, daha önce ortaya çıkmamış olan sanayi alanlarına yatırım yapmak geleneğine ve alışkanlığına sahip değillerdir. Bu nedenle, kalkınma bankaları bu aşamada devreye girip, yeni sanayi işletmelerinin ortaya çıkmasına ön ayak olarak ya da bu işletmelerin başlangıç sermayelerine katkıda bulunarak, yeni yatırım alanlarında liderlik yaparlar ve bu alanların da kâr getirebileceğini girişimcilere belirterek, girişimcilere göre riskli olan bu yeni yatırım alanlarının tercih edilmesini sağlarlar (Çonkar, 2015). Bu sayede çok sayıda genç girişimci kendi işini kurabilmekte; yeni fikirlere sahip canlı ve gelişmeye açık firmalar kurulabilmektedir.
- *Elverişli Yatırım İmkânları ve Alanları Üzerine Analizler ve Araştırmalar Yapmak:* Kalkınma bankalarının kârlı ve randımanlı yatırım alanlarını araştırarak ve ön hazırlık raporları sunarak girişimcilere bir yol haritası çizmesi de işlevlerinden bir tanesi olarak gösterilebilir (Adıgüzel, 2006).
- *Kalkınma Planlarının Hayata Geçirilmesini Basitleştirmek ve Belirlenen Plan Amaçlarının Ortaya Çıkarılmasına Katkı Sağlamak:* Özel sektörün kalkınma amaçlarına göre uyumluluk gösteren yatırımlara kaynak sağlamak kalkınma bankalarının bu hedeflerin gerçekleşmesine katkıda bulunmasını sağlamaktadır. Bir başka deyişle, bu bankalar özel sektörle kalkınma hedefleri arasında bir köprü görevi üstlenmektedir (Çonkar, 2015).

- *Yabancı Ülkelerden ve Global Finans Kuruluşlarından Elde Edilecek Döviz ve Teknik Yardımı Sanayi Sektörüne Doğru Yönlendirmek:* Global kalkınma bankaları, global finans kuruluşları ve global finans birlikleri kalkınma bankalarına fon sağlamaktadırlar. Bunlardan en önemlileri şunlardır (Dolun, 2006):

- Dünya bankası,
- Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası,
- Uluslararası Finans Kurumu,
- Uluslararası Kalkınma Birliği,
- Avrupa Yatırım Bankası,
- İslam Kalkınma Bankası,
- Uluslararası Kalkınma Ajansı.

Kalkınma bankaları, uluslararası finans kurumlarından ya da gelişmiş ülkelerden temin ettikleri krediler sayesinde, girişimcilere döviz kredisi sağlayarak, planlanan yatırım projelerinin de dış finansmanlarına yardımda bulunmaktadırlar. Kalkınma bankaları da genellikle bir bölgenin veya bir ülkenin fon ihtiyaçlarını karşılayarak ilgili yerin gelişme ve büyümesine katkıda bulunurlar.

- *Yerel ve Dış Yatırımcılara Ortak Bulma Konusunda Yardım Sağlamak:* Yerel ve yabancı yatırımcıların ortak bir noktada buluşmaları için danışmanlık hizmeti sunarak, dış sermayenin yerel yatırımlara katılmasına yardımcı olmaktadır.
- *Ekonomide Yeni Fikirlerin Destek Görmesini Sağlamak:* Geliştirme eylemleri bir düşünce ile ortaya çıkar ve eğer bir kalkınma şirketi bu gelişmeyi desteklerse, devamlı olarak yeni fikirlerin ortaya çıkması konusunda çaba gösterecektir. Bu tarz bir destek, kurumun başarılı olabilmesi için, hazır olan bir sermayeden daha önemlidir (Çonkar, 2015).

Kalkınma bankalarının kendilerinden beklenen görevi yerine getirebilmeleri için iki ön koşul bulunmaktadır: Bunlardan ilki, yatırım projelerinin değerlendirilmelerinin hatasız olarak yapılması, ötekisi; kalkınma bankacılığının, sadece kamudan değil, piyasanın kendisi aracılığıyla da maddi kaynakların çeşitlendirilmesidir (Adıgüzel, 2006).

Yatırım bankalarının ise başlıca özellikleri şunlardır (Takan, 2002):

- Menkul kıymetler ihracıyla tasarruf sahiplerine uzun vadeli kaynak oluşturmak,
- Halka arz edilmiş olan şirketlerin ihraç edecekleri menkul değerleri satın alarak, onlar için satış yapmak,
- Faaliyetlerini dürüst, ekonomik ve etkili bir biçimde sürdürerek gereken güveni oluşturup sermaye piyasasının gelişimini sağlamak,
- İhracı gerçekleştirilen menkul değerlerin teminatını sağlayarak menkul kıymetlerin geniş halk kitlelerine ulaşımını sağlamak ve ekonomide mevcut servetlerin mülkiyetinin transferlerini yapmak,
- Sermaye piyasasına başvuru yapmak isteyen şirketlere danışmanlık hizmeti vermek(menkul değer çeşidi, satış fiyatı, ihraç tutarı gibi)
- Sermaye piyasası aracılığıyla firmalara orta ve uzun vadeli fon sağlamak,
- Menkul kıymetlere yatırım yapan tasarruf sahiplerinin çıkarlarını korumak, anapara ve faiz ödemelerini garanti etmek,
- Şirketlerin ihraç edecekleri tahvillerin anapara ve faizlerinin vadesi geldiğinde ödeneceğinin garantisi vererek tahvil satışını kolay hale getirmek,
- Şirket birleştirme, şekil değiştirme, satın alınma, özelleştirme gibi konularda aracılık hizmeti sağlamak,
- Kredi için sendika teşkil etmesi,
- Her türlü mal mukabili, vesaik mukabili akreditif açmak, garanti vermek, teminat mektupları vermek ve almaktır.

Yatırım bankaları finansal taleplerle gelen kişi ve şirketlere çeşitli yollarla fon sağlar. Tasarruf sahibi birimlerle menkul kıymet ihracında bulunacak birimleri bir araya getirerek aracılık işlemlerini yürütür. Ya da şirketlerin menkul kıymetlerini satın alarak ihtiyaç duyan kişilere veya tasarruf sahiplerine satarak doğrudan kendi hesabına işlem yapar. Yatırım bankaları ihtiyacı olanlara orta ve uzun vadeli fon sağlayarak bulunduğu ülkenin ekonomik gelişimi için önemli bir rol üstlenirler. Bu sebeple yatırım bankaları, sermaye piyasası kurumuyla benzer özellikler taşırlar. Yatırım bankalarının reel sektöre aktardığı fonların, sermaye piyasasındaki tasarruf sahiplerinden elde etmesi bu benzerliği gösterir niteliktedir (Çadircıoğlu, 1973: 12). Birleşik bir sistemin kullanıldığı gözükse de küçük farklarla ayrışır. Sermaye piyasalarında orta ve uzun vadeli yatırım araçları işlem görür. Ancak

Türkiye'nin kendine özgün finansal durumu nedeniyle sermaye ve para piyasaları benzer özellikler göstermektedir.

Yatırım bankaları, sermaye piyasasında faaliyetlerde bulunmak, sermaye piyasasını araçları ile sağlamış olan kaynakları kullanarak yatırımlar yapmak, şirketlerin etkin bir yönetim anlayışına ve sağlıklı bir ekonomik yapıya kavuşması için danışmanlık hizmetleri vermek, mevduat kabulü dışındaki bütün bankacılık hizmetlerini gerçekleştirmek için kurulmuşlardır (Adıgüzel, 2006).

- *Fon Sağlama:* Yatırım bankaları, sermaye piyasasında etkin bir biçimde çalışabilmesi için gereken aracı kurumlarından en önemlisi olan hisse senedi ve tahvil çıkarma yoluyla sermaye piyasasından uzun vadeli fon sağlama amacı güden işletmelerle, tasarruflarını menkul değerlere yatırıp değerlendirmeyi isteyen gerçek ve tüzel kişiler arasında aracılık yaparlar (Emek, 1991). Yatırım bankaları, müşterisi olan şirketlerin bilançolarını inceledikten sonra alternatif kısa ve uzun vadeli finansman olanakları sunar. Yatırım bankaları, genelde sermaye piyasası aracılığıyla fon sağlamayı öneren bu olanakların gerçekleşmesi için önemli görevler üstlenirler. Yatırım bankacılığı sadece yatırımlara kredi veren bir banka değildir. Yatırım bankaları, müşterilerine her şekilde teknik yardım, ekonomik danışmanlık, müşavirlik gibi hizmetler veren; kredi açan; şirketlerin özelleştirilmesi veya birleşme işlemlerini gerçekleştiren; leasing, factoring gibi işlemler yapan; pazar araştırması yapabilen; fon arz edenlerle talep edenleri birleştiren; yerli ve yabancı pazarlarda menkul değerleri pazarlayan kuruluşlardır (Takan, 2002).
- *Yüklenimcilik (Underwriting):* Yüklenimcilik, yatırım bankasının, şirketin finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla çıkaracağı menkul kıymetleri belirlenmiş olan fiyattan satma yükümlülüğüne girmesidir. Yatırım bankaları, bazen, genelde küçük işletmelerin menkul kıymetlerinin pazarlanması sırasında, bütün ihraçların satışını üstlenmeyip, sadece elden gelen en iyisinin sağlanacağına dair anlaşma sağlayabilir (en iyi gayret aracılığı). Bazen ise firma tarafından arzı gerçekleştirilecek olan menkul kıymetleri önceden belirlenmiş fiyattan satın almayı kabul edebilir (bakiyeyi yüklenim). Yüklenimci (Underwriter), ilk ihraçlarda aracılık rolünü üstlenir. Bir işletmenin menkul kıymetini alan underwriter, bu şekilde o kıymetin belirlenen fiyattan satışını garantilemiş olur. Belirlenen fiyattan satamadığı durumda eğer fiyatı aşağı çekmek durumunda kalırsa, zararı şirket değil underwriter üstlenir. Underwriter şu üç işlemi gerçekleştirerek rolünü tamamlar: danışmanlık yapmak, tavsiyede bulunmak

ve şirketten yeni ihraçları satın alıp bunları piyasada satışa sunmak. Underwriter'ın görevi sadece satış değildir. Satış gerçekleştikten sonra ihraca konu olan menkul kıymetin fiyatının istikrarının sağlanması amacıyla alım satım yapmak durumunda kalabilir (Adıgüzel, 2006).

- *Konsorsiyum (Syndication)*: Genelde büyük firmalar tarafından oluşan fon talebinin, dolayısıyla menkul kıymet ihracının büyüklüğü karşısında yatırım bankası ile işbirliği yaparak bir satın alma grubu, yani “konsorsiyum” oluşturmaktır. Yatırım ve konsorsiyum arasında yapılan sözleşmenin dışında, yatırım bankalarının kendi aralarında da bir sözleşme imzalanmaktadır. Bu sözleşme, konsorsiyumun oluşumu, bankaların iştirak payı gibi başlıkları içerir. Bölümlenmiş ve bölümlenmemiş olarak iki şekilde yapılır. Bölümlenmiş anlaşmalar, konsorsiyumdaki her bankanın sorumluluğu, arzın kendisine tahsis edilen payıyla sınırlanır. Bölümlenmemiş anlaşmalarda ise her bir konsorsiyum üyesi kendine tahsis edilmiş olan payların tümünü satmış bile olsa, toplan arzın içinde satılmayan paylar olduğu sürece sorumluluğu devam eder.
- *Danışmanlık Hizmetleri*: Yatırım bankalarının danışmanlık hizmetleri şu şekilde sıralanabilir:
 - Ele geçirme, ele geçirmeden koruma, elden çıkarma, birleşme gibi konulara işletmelerin stratejik kararlarına ve bu işlemlerin gerçekleşmesine yardım etmek,
 - Şirketler için finansman planları ve fizibilite çalışmaları yapmak,
 - Şirket temsilcileriyle alakalı otoriteler ve müşteriler arasında olan ilişkiyi güçlendirme amaçlı toplantılar yapmak,
 - Mali piyasalardaki muhtemel gelişmelerin değerlendirilip, şirketlerin finansman politikalarını belirlemesine yardım etmek.
- *Muhtelif Destekleyici Hizmetler*: Yatırım bankaları firmalar için finansal kiralama görüşmeleri yapmak, proje hazırlamak, nakit yönetimi, denizaşırı finansmanı, yatırım karlılığının artması gibi konularda da danışmanlık hizmeti verebilirler.

Bu özelliklerden anlaşıldığı gibi yatırım bankalarının başlıca işlevi menkul kıymet ticareti yapmaktır. Genelde belirli bir büyüklüğün üstündeki menkul kıymetlerin ihraçları ile ilgilenmektedirler. Bunun yanında büyük şirketlerin hisse senedi ve tahvil ihraçlarını da yaparlar. Amaçları kredi riski oluşmadan ücret ve komisyon ile gelir sağlamaktır. Yatırım bankalarında yapılan işlemler genelde büyük hacimli olur. Büyük yatırımların yapıldığı ve yüksek oranlı getiriye sahip işlemler yatırım bankalarında yapılmaktadır.

Yatırım bankacılığının geliştirilebilecek hizmet alanları şu şekilde olabilir (Çadırcıoğlu, 1973):

- 1) Özelleştirme ve halka arz gibi konularda aracılık yapmak
- 2) Geniş bir ölçüde belirlenen danışmanlık, eğitim, yönlendirme faaliyetleri anlamında;
 - Teknoloji edinmek, transferini sağlamak veya ar-ge çalışmaları kapsamında sunulabilecek bilgi temelli hizmet setleri sunmak,
 - Proje geliştirme, fizibilite çalışması, ekspertiz raporu hazırlamak,
 - Yerli ve yabancı tüm ürün/piyasa veya sektör araştırmalarını yapmak,
- 3) Options, futures ve forward piyasalardaki yoğunluğu ön hazırlıklarla belirlemek ve buralarda faaliyet göstermek,
- 4) Birinci ve ikinci el sermaye piyasalarında tüm bireysel ve kurumsal hizmetlerinin sunulmasını sağlamak,
- 5) Leasing, factoring gibi finansman hizmetleri vermek,
- 6) Risk sermayesi kapsamında ürün setleri sunmak.

Tasarrufların yatırımlara dönüşmesi: Yatırım bankaları sermaye piyasasında fon arz edenle fon talep eden birimleri buluşturarak; fazla olan fonların reel sektöre girmesini sağlayarak birikimlerin değerlendirilmesini sağlar. Gelişmiş ekonomilerde birçok şirket uzun vadeli yatırımlarına fon sağlamak için yatırım bankaları sayesinde sermaye piyasalarını kullanırlar. Bu aracılık işlemleri sayesinde fon fazlası olanlar tasarruflarını değerlendirirler; diğer yandan kredi ihtiyacı olan şirketler ise bu piyasadaki istediği vadede fonlara ulaşırlar. Böylece tasarruflar ekonomiye girerken tasarruf sahipleri bundan kâr elde ederler. Ekonomiye akan birikimler sayesinde reel gelir ve refah artar; ülke ekonomisi gelişir (Takan, 2002: 64). Sermaye piyasasında fon arz etmek isteyen bireylere veya şirketlere danışmanlık hizmetleri sunmak: Yatırım bankaları danışmanlık konusunda profesyonel yöntemlerle çalışırlar. Bu hizmeti sağlamak için danışmanlık konusunda uzman personelleri kullanırlar.

Yatırım bankaları piyasaları yakından takip ederek menkul değerlerin yatırım yapılabilirliğini, fiyatını ve miktarını analiz eder. Elde etmiş olduğu bilgilerle piyasaya etkiye bulunabilir. Yatırım bankaları bu bilgileri müşterilerine sunarak onların elde edecekleri olası kazançları veya olması muhtemel riskleri hesaplar. Müşteriler yani tasarruf sahipleri ile sermaye piyasalarında fon arayanlar, çalıştıkları yatırım bankalarından aldıkları bilgilerle hareket ederler.

Sermaye piyasasında fon arz etmek isteyen bireylerin ve şirketlerin çıkarlarını korumak: Yatırım bankaları ihraç edilen menkul kıymetleri satın alan tasarruf sahiplerinin birikimlerini korumak için çeşitli işlemler yapar. Örneğin, yatırım bankaları müşterilerin elinde bulunan menkul kıymetleri geri satın alabilir. Müşterilerin satmak istediği menkul kıymetlere alıcı bulmak için ikincil piyasa oluşturabilir. Bazı durumlarda yatırım bankaları fiyatların ani dalgalanması yüzünden tasarruf sahibinin zarara uğramaması için menkul kıymetleri belirlenmiş fiyattan geri satın alır ve böylece sermaye piyasasında dengeli ve güvenli bir ortam oluşturur. Menkul kıymet ihracı yapanlarla bunlara yatırım yapanlar arasında güvenli ortam oluşturarak müşterilerin çıkarını korumuş olur. Bu durum sermaye piyasasında istikrarı sağlar. Menkul kıymet ihracı yapan işletmelerin yaşayacağı ekonomik sorunların aşılmasında gerekli desteği sunar. Aracılık hizmetinden farklı olarak ihraç edilen menkul kıymetleri alıp satarak kendi adına doğrudan satış yapabilir: Yani yatırım bankaları, fon açığı ve ihtiyacı olan şirketlerden satın aldıkları menkul kıymetleri fon ve birikim fazlası olan müşterilerine satarak “*taahhütlü satış (underwriting)*” denilen işlemi gerçekleştirirler. Aynı uygulama sigorta işlemlerinde de risk değerlendirmesine göre ilgili riskin teminat altına alınıp alınmayacağıyla ilgili durumlarda da yapılabilmektedir (Dolun, 2006).

Yatırım bankaları menkul kıymet ihracı yapan kişi ve işletmelere ve menkul kıymet satın almak isteyen kişi ve işletmelere danışmanlık hizmetinde bulunur (Steiner, 1994: 63). Menkul kıymet ihracı yapmak isteyen şirketler ihraç işlemini yatırım bankaları aracılığıyla iki şekilde yapabilirler. İlk yöntemde yatırım bankalarıyla doğrudan iletişime geçilir. Yapılan görüşmelerden sonra yatırım bankaları yatırımcıyla ilgili genel bilgileri toplar; ekonomik, teknik, yasal ve finansal araştırmalar yaparak seçenekleri belirler. Daha sonra ilgili yatırımcıya menkul kıymet ihracı konusunda kararını iletir. Eğer yapılacak olan menkul kıymet ihracının miktarı büyükse birden fazla yatırım bankası bir araya gelerek bir satın alma grubu (konsorsiyum) oluşturulur. Böylece olası riskler, konsorsiyuma üye yatırım bankaları tarafından paylaşılır. İkinci yöntemde yatırım bankalarının sayısının çokça olduğu, para ve sermaye piyasalarının gelişmiş olduğu piyasalarda menkul değerlerin satışı ihale yoluyla (competitive bidding) yapılır. Menkul kıymet ihracında bulunacak olan kişi veya işletme, ihraç işlemleri için öneride bulunan çok sayıda yatırım bankası bulunduğu için bunların arasından kendisine uygun olanı belirleme ve seçme şansına sahip olacaktır. Ancak yatırım bankaları belirli piyasalarda ve belirli zamanlarda benzer hareket ettikleri için yatırımcı, bankalar arasındaki farkı değerlendirmede zorlanacaktır. Yatırım bankaları bahsedilen ve tanımları yapılan “*underwriting*” ve “*competitive bidding*” işlemleri için satış fiyatını

belirlemek amacıyla alış fiyatının üzerine eklenecek olan satış komisyonunu, yönetim maliyetini ve riski hesaplar. Yatırım bankaları şirketler için uluslararası finansman, finansal kiralama işlemleri, proje hazırlama, yatırım kârlılığı, nakit yönetimi gibi belli başlı konularda danışmanlık hizmetleri de verir. Genel olarak bakıldığında yatırım bankaları, özellikle anonim şirketlerin fon taleplerini karşılayarak hem sermaye piyasasının hem de ekonominin gelişimine katkıda bulunur. Kullandıkları çeşitli yöntemlerle riskin azaltılmasını ve farklı araçlara dağıtılmasını sağlarlar. Bu durum da daha çok insan ve kurumun yatırım bankacılığına yönelmesine neden olmuştur.

1.4. Türkiye’deki Kalkınma ve Yatırım Bankaları

“Bankacılık Kanunu: Kanun No. 5411, Kabul Tarihi: 19.10.2005, (1 Kasım 2005 tarih ve 25983 mükerrer sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır) Kanun: 5472, 5667, 5754 ve 5766 sayılı Kanunlar ile değiştirilmiştir.” Bankacılık Kanunu’nun amacı aşağıda 1.maddede açıklanmıştır. Kanunun 1. Maddesi (Bankacılık Kanunu, 2005);

“MADDE 1- Bu Kanunun amacı, finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanmasına, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasına, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.” Aynı Kanunun 3. maddesinde, kalkınma ve yatırım bankalarının da tanımını vermiştir. Buna göre:

"Kalkınma ve yatırım bankası: Bu Kanuna göre mevduat veya katılım fonu kabul etme dışında; kredi kullanılmak esas olmak üzere faaliyet gösteren ve/veya özel kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getiren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini, ifade eder".

5411 sayılı kanunda kalkınma ve yatırım bankalarının mevduat dışındaki sorumlulukları belirtilmiştir. Günümüzde de Türkiye’de mevcut olan bu bankalar, kamu, özel ve yabancı sermayelidir. Bunun yanında T.C.M.B bu bankaların uygulamadaki yerlerini de bildirmiştir.

• 2007/01 Tarihli Düzenleme Kalkınma ve Yatırım Bankalarının T.C.M.B. Tarafından Düzenlemesi: T.C.M.B tarafından gerçekleştirilen duruma göre kalkınma ve yatırım bankalarının faaliyetleri uluslararası düzeye çekilmiş ve bankacılık faaliyetleri yeniden düzenlenmiştir. T.C.M.B, kalkınma ve yatırım bankalarını parasal sektörün yeni bir kurumsal birimi olarak bankalar ve merkez bankası sektörel bilançoları, parasal durum ve para arzı karşılık kalemleri tablolarına yansıtılmıştır. Buna göre; Para ve banka istatistiklerinde "*Banka Dışı Mali Kuruluşlar*" içerisinde gösterilen kalkınma ve yatırım bankaları verileri, 2007 Ocak

ayında yapılan düzenleme ile birlikte 2005 yılının Aralık ayından itibaren, "Yurtiçi Banka" olarak sınıflandırılmıştır. Bu bağlamda, bankaların ilgili kurumlar ile gerçekleştirdiği işlemleri tablolarda "bankalar arası" kalemlere eklenmiştir. Kalkınma ve yatırım bankaları parasal sektörün yeni bir kurumsal birimi olarak bankalar ve Merkez bankası sektörel bilançoları, parasal durum ve para arzı karşılık kalemleri tablolarına yansıtılmıştır.

Çizelge 1. 1. Banka Grupları İtibariyle Banka Listesi

Sektör Toplamı	47	Deutsche Bank A.Ş. Finans Bank A.Ş.	
I. Mevduat Bankaları	34	Habib Bank Limited HSBC Bank A.Ş.	
- Kamu Sermayeli Bankalar	3	ING Bank A.Ş. Intesa Sanpaolo S.p.A. JPMorgan Chase Bank N.A. Odea Bank A.Ş. Rabobank A.Ş.	
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş. Türkiye Halk Bankası A.Ş. Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.			
- Özel Sermayeli Bankalar	11	Société Générale (SA) The Royal Bank of Scotland Plc. Turkland Bank A.Ş.	
Adabank A.Ş. Akbank T.A.Ş. Anadolubank A.Ş. Fibabanka A.Ş. Şekerbank T.A.Ş. Tekstil Bankası A.Ş. Turkish Bank A.Ş. Türk Ekonomi Bankası A.Ş. Türkiye Garanti Bankası A.Ş. Türkiye İş Bankası A.Ş. Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.			
- Tas.Mevd.Sig.Fonuna Devr. Bankalar	1	Birleşik Fon Bankası A.Ş.	
- Yabancı Bankalar	19	Diler Yatırım Bankası A.Ş. GSD Yatırım Bankası A.Ş. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş. Nurol Yatırım Bankası A.Ş. Pasha Yatırım Bankası A.Ş. Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	
Alternatifbank A.Ş. Arap Türk Bankası A.Ş. Bank Mellat Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ Turkey A.Ş. Burgan Bank A.Ş. Citibank A.Ş. Denizbank A.Ş.			
		II. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13
		- Kamu Sermayeli Yatırım ve Kalkınma Bankaları	4
		İller Bankası A.Ş. Türk Eximbank Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	
		- Özel Sermayeli Bankalar	9

Kaynak: <http://www.tbb.org.tr> e.t. 22.04.2016.

1.4.1. İller Bankası A.Ş.

İller Bankası, 11 Haziran 1933 tarihinde, 15 Milyon sermaye ile belediyeler bankası adı altında, belediyelerin imar faaliyetlerine fon sağlamak amacıyla kurulmuştur. Yapılacak

bütün işlemlerinde ilgili kanunlara ve yönetmeliklere bağlı olan, tüzel kişiliğe sahip bir kamu kurumudur.

Bankanın kuruluş kanununa göre sadece belediyelerle ilgili eylemlerde bulunması, kuruluş sermayesinin nüfus artışı ve şehirleşmeyle birlikte artan kredi ihtiyacını karşılayamaması, ayrıca mali kaynağa ve teknik yardıma muhtaç il özel idareleri ile köylerin bu yardım kapsamı dışında bırakılması ve eylem alanının genişletilmesi gibi durumlar dikkate alınarak, Belediyeler Bankası'nın farklı bir yapıda olmasına karar verilmiş ve bu karar doğrultusunda kurulan Belediyeler Bankası'nın Mahalli İdareler İmar Bankası'na dönüştürülmesi için 29 Temmuz 1944 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulmak üzere bir kanun tasarısı hazırlanmıştır.

Tasarı Bütçe Komisyonunda görüşüldüğü sırada, ilgili bankanın adı İller Bankası olarak değiştirilmiştir (<http://www.ilbank.gov.tr/>). Buradan da anlaşılacağı üzere, Belediyeler Bankası ile İller Bankası'nın kuruluş amaçları birbirlerinden farklıdır. Basit bir şekilde ifade etmek gerekirse; Belediyeler Bankası, belediyelere kredi sağlamak amacıyla kurulmuşken, İller Bankası, İl Özel İdareleri ile belediye ve köy idarelerinin ve bu idarelerin kuracakları birliklere bağlı tüzel kişiliği olan veya olmayan ve katma bütçeli idare ve kurumların imar işleriyle uğraşmak olarak belirlenmiştir. İller bankası, mali kaynak sağlamanın dışında, yatırımcılıkla da ilgilenirken, Belediyeler Bankası sadece mali kaynak sağlama yapısına sahiptir (Topal, 2003: 24-25). Banka günümüzde; Merkezde 17 Daire Başkanlığı ve Hukuk Müşavirliği, AR-GE Kurulu, Yönetim Kurulu ve Denetim Komitesi Büro Müdürlükleri, Özel Kalem Müdürlüğü, Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü ve Sosyal Tesisler ve Kreş Müdürlüğü ile Taşrada 18 Bölge Müdürlüğünde toplam 2640 personel ile, 1397 belediye, 51 il özel yönetimi, 30 su ve kanalizasyon yönetimiyle birlikte toplam olarak 1478 mahalli idareye hizmet sunmaktadır.

Özel hukuk hükümlerine bağlı olarak, ticari esaslara göre faaliyet göstermek için kurulan, tüzel kişiliği olan özel bir bütçeli kuruluş olan bankanın bu görevleri Bankalar Kuruluş Kanununun 1. Maddesi'nde belirtilmiştir. Bunun yanında bir yatırım ve kalkınma bankası olarak 4389 sayılı Bankalar Kanunu'na da bağlı bulunurken 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'na göre vergilerini ödemek durumundadır. Banka Teşkilatı, Genel Kurul, Yönetim Kurulu ve Genel Müdürlük birimlerinden oluşmaktadır. Bankanın bütçesi Genel Müdürlükçe hazırlanarak, yönetim kuruluna sunulmaktadır ve eğer kabul edilirse uygulanmaktadır; bilançosuysa Banka Genel Kurulu tarafından karara bağlanmaktadır.

2015 yılı sonu itibarı ile Banka'nın ödenmiş sermayesi 10 483 745 000 TL, nominal sermayesi ise 18 000 000 000 TL'dir. Ödenmiş sermaye kaleminde 2010 yılından 2015 yılına kadar geçen sürede %77,54'lük artış gerçekleşmiştir (İller Bankası, 2015: 9).

- İl özel idarelerinin ve belediyelerin yıllık kazançlarının tahsilatıyla birlikte, bu idarelerin toplam bütçe kazançlarından elde edilen gelirin yüzde 5'i,
- İl özel idareleriyle belediyelere bağlı olan tüzel kişiliğe sahip ya da sahip olmayan katma bütçeli idare ve kuruluşların ilişkili oldukları yönetim bütçelerine ulaşmayan kazançlardan harcama ve vergiler hesaplanıp çıkarıldıktan sonra geriye kalan gelirlerin yüzde 5'i,
- 4759 sayılı Banka Kanunu'nun 19. Maddesine göre, bankanın yıllık kazancından köy idareleri sermaye payı olarak ayrılması gereken yüzde 30'lar,
- Bütçeden veya diğer herhangi bir yerden yapılacak her türlü yardımlar,
- Herhangi bir tahsis edilme yeri gösterilmeyen ya da sermayeye katmak üzere yapılacak olan bağışlar,
- Özel kanunlar aracılığıyla, banka sermayesine eklenecek olan para ve yardımlar.

Bankanın Görevleri (<http://www.ilbank.gov.tr/>, e.t. 15.02.2016);

- Kredi kanunları uyarınca, yapmaları gereken mahalli kamu hizmetleriyle alakalı tesisler ve diğer işlerin yapılmasını kolaylaştırarak, şehirlerin, kasabaların ve köylerin kuruluş planlarının ve programlarının hayata geçirilmesini desteklemek amacıyla yönelik bu idarelere bankanın yönetmeliğinde yazılı olan esaslar uyarınca kredi temin etmek ve ilgili konularla alakalı ortaya çıkarılmış ya da çıkarılacak olan fonlardan tahsis gerçekleştirmek,
- Ortak idarelerin talepleri olması durumunda, proje, harita, etütleri gerçekleştirmek ya da yapılmasını sağlamak bahsedilen idarelerin meydana getireceği tesislerden veya yapılardan mahallince yaptırılmasına olanak olmayan ya da banka tarafından tek seferde yaptırılmasının daha yararlı olacağı, kanalizasyon, kalkınma planı ve içme suyu baz alınarak ortaya konan bankaların senelik yatırım planlarına dahil olanları gerçekleştirmek ya da gerçekleştirilmesini sağlamak,

- Eldeki olanaklara göre idarelerin ve diğer kamu kuruluşlarının programa dâhil olmayan işlerini, istenmesi halinde ve finansmanı bu idarelerce karşılanmak üzere yapmak ya da yaptırılmasını sağlamak. Program dışı işler talep edilse bile yerel birimleri finanse etme işlevinden dolayı bunu yaparak toplumsal görevini yerine getirmek,
- Bankadan sağlanacak krediler sayesinde gerçekleştirilecek faaliyetlerden denetlemeler ve yapımları ilgili Bakanlığa atanmış olanlar dışında, isteğe ya da olanaklara doğrultusunda teknik kontrollerinin, denetlemelerinin yapılma görevini üstüne almak,
- Ortak idarelerin ihtiyacı olan her çeşit araç, makine, eşya ve malzemenen sağlayabileceklerini idareler istediği takdirde satmak ya da kiralamak,
- Belirtilen görevlerin gerçekleştirilmesi amacıyla, her çeşit malzemeyi sağlamak. Bankanın görevlerini gerçekleştirebilmesi amacıyla gerekli olan tesisleri direkt olarak kurmak ya da mevcut olan veya kurulacak olan ortaklıklara gerektiği takdirde katılmak,
- İstenmesi halinde ortak idarelerin ve diğer kurum ve kuruluşların, bunlara ek olarak kanunlar sayesinde ortaya çıkmış fonlardan bankaya aktarılacakların veznedarlık hizmetlerini gerçekleştirmek,
- Yönetmeliğinde belirtilmiş olan banka işlemlerini yerine getirmek ve kanunlarla belirtilen diğer başka görevleri gerçekleştirmek.

Banka planları içerisinde yer alan uzun vadeli (10 Yıl) yatırım kredilerine sağlanan faiz oranı yüzde 9, yerel yönetimlerin yatırım programlarındaki projelere sağlanan uzun vadeli (5 Yıl) yatırım kredilerine sağlanan faiz oranı yüzde 9, her çeşit araç, ekipman veya makine alımında sağlanan uzun vadeli (3 Yıl) kredilerdeki faiz oranı yüzde 9, 1 yıla kadar kısa vadeli olarak değerlendirilen kredilerdeki faiz oranı da yüzde 12 olarak belirlenmiştir. İller Bankası, yerel yönetimler tarafından talep edilmesi halinde yatırım için gerekli olan ve bir kamu hizmeti anlamına gelen projeleri hazırlamaktadır. Yerel idarelerin yaptırdığı projeler ise, kredi sağlanmadan, öncelikle banka tarafından değerlendirilmektedir (<http://www.ilbank.gov.tr/>, e.t. 15.02.2016).

Çizelge 1. 2. Kamu Sektörünün Kullanmış Olduğu Kredilerin Bankalara Göre Dağılımı (Bin TL)

Türkiye Bankalar Birliğine Üye Bankalar		2013	2014	2014 %
1	Odea Bank A.Ş.	0	17 854 872	39,89
2	İller Bankası A.Ş.	11 340 716	11 457 518	25,60
3	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	2 113 116	2 640 241	5,90
4	Türkiye İş Bankası A.Ş.	2 152 127	1 831 596	4,09
5	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	997 751	1 698 012	3,79
6	Akbank T.A.Ş.	1 423 127	1 670 428	3,73
7	Türk Eximbank	1 443 588	1 513 444	3,38
8	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	1 409 979	1 491 966	3,33
9	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	1 092 102	1 299 532	2,90
10	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	1 267 471	976 922	2,18
11	Denizbank A.Ş.	993 047	929 774	2,08
12	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	477 256	533 265	1,19
13	ING Bank A.Ş.	259 297	475 140	1,06
14	Finans Bank A.Ş.	150 108	163 249	0,36
15	Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ Turkey A.Ş.	0	71 016	0,16
16	Şekerbank T.A.Ş.	47 820	60 469	0,14
17	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	5 366	52 621	0,12
18	Tekstil Bankası A.Ş.	0	24 115	0,05
19	Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	20 000	10 588	0,02
Toplam		25 192 871	44 754 768	100,00

Kaynak: <http://www.tbb.org.tr>, e.t. 22.04.2016.

İller Bankası A.Ş. Kamu sektörünün 2014 yılında kullanmış olduğu kredilerin yüzde 25,60'ını finanse etmektedir. Kamu sektörüne kullandırılan kredilerin miktarına göre 47 banka arasında 2'nci, 13 yatırım ve kalkınma bankası arasında ilk sırada olup kamu sermayeli yatırım ve kalkınma bankaları arasında yerel yönetimlerin kentsel kalkınmasına öncülük etmekte ve ülke genelinde kalkınmanın geniş tabana yayılmasını sağlamaktadır.

1.4.2. İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.

İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş (Takasbank) ana protokolü gereğince, asıl hedefi, mevzuatlar dahilinde, takas ve saklama hizmetleri sağlamak, finansal hizmetleri ve diğer tüm parasal eylemleri gerçekleştirmek amacıyla, Türkiye'deki piyasaların birbirleriyle rekabet etme gücünü artırmaktır. Bu amaca ulaşmak için banka, sermaye piyasası mevzuatının ve Bankacılık Kanunu'nun kendisine sağladığı imkanlar dahilinde, tüm faaliyetlerde bulunabilir. Takasbank esas olarak elinde bulundurduğu "*merkezi takas*" ve "*bankacılık*" lisansları sayesinde yerli sermaye piyasalarında üyelerine, takas, merkezi karşı taraf ve bankacılık hizmetleri sağlamaktadır. Takasbank, Borsa İstanbul'da yer alan bütün

piyasalardaki; borçlanma araçları, pay, türev araçlar ve kıymetli madenlerle birlikte yurt dışı sermaye piyasası araçları ile alakalı işlemlerin nakit ve menkul kıymet değiş tokuşunu sonlandırmak amacıyla yetki sahibi yapılmış bir takas kurumudur. Bu nedenle, Borsa İstanbul'daki üyelerin alım satım işlemlerinin sonucunda ortaya çıkan menkul kıymet teslim etme ya da teslim alma sözleri ile alım satımın öznesi olan menkul kıymet karşılığındaki ödeme sözleri Takasbank üzerinden, hesaben sonuçlandırılmaktadır (Çatana, 2007).

Takasbank, hızlı ve düşük masraflı nakit aktarma hizmeti sağlayarak, sermaye ve para piyasaları arasında bir köprü olarak değerlendirilirken, sermaye piyasası ve Borsa İstanbul konusu içerisinde, Borsa İstanbul'da işlem yapan piyasalara öz işler ortamında, organize piyasalarla online bağlantı sayesinde takas hizmetleri vermektedir. Yıllar boyunca, Takasbank, bankacılık ürün aralığını nakit ve gayri-nakit kredi olanaklarına sahip ve takasın sona erdirilmesini amaçlayan araçlarla alanını büyütüştür. Sunulan bu nakit imkanların yanında, çalıştırdığı Takasbank Para Piyasası, Türkiye Elektronik Fon Dağıtım Platformu ve Ödünç Pay Piyasası gibi nakit/gayri-nakit kredi imkanlarıyla yardım ettiği bankacılık işlemleri ile Türk Sermaye Piyasalarının değiş tokuş işlemlerini, piyasaya likidite sağlayarak ve takasın zamanında sonlanmasını amaçlayarak, bir başka deyişle, riskleri en aza indirmeyi amaçlayarak gerçekleştirmektedir. Böylece takas yükümlülüklerinin son tarihine kadar güvenli ödenmesini sağlamanın yanında, bir de nakit ve menkul kıymet transfer faaliyetlerinde etkinlik sağlamaktadır (Takasbank A.Ş., 2014). Borsadaki birçok takas işlemi bu banka tarafından sağlandığı ve menkul kıymetlerle ilgili işlemlerin etkin bir şekilde yapılması gerektiği için finansal sistem için çok önemli bir konumdadır.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın onayıyla birlikte, pamuk, buğday, arpa, fasulye, mercimek, mısır ve çeltiğe bağlı olan elektronik ürün senetlerinin işleneceği bir platforma göre ürün senedi tanımlamak, ISIN kodu üretmek ve Elektronik Ürün Senetlerinin koşullu havale sistemi yoluyla takas faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi de Takasbank'ın hizmetleri arasında olarak gösterilebilir. Takasbank'ın kuruluş amaçlarından birisi olarak da, aktif bir merkezi teminat ve risk yönetim sistemi geliştirip, piyasadaki kredi riskinin ve sistemik riskin yönetimini sağlamak, sermaye piyasalarının risk yönetim altyapısının güçlendirilmesini ve piyasadaki aracılık giderlerinin azalmasına katkıda bulunmaktır. 6362 sayılı yeni Sermaye Piyasası Kanunu ile birlikte, Takasbank, 2 Eylül 2013 tarihinden beri Ödünç Pay Piyasası'nda, 3 Mart 2014 tarihinden itibaren de Borsa İstanbul Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası'nda merkezi karşı taraf sıfatıyla her alıcıya karşı merkezi karşı taraf olarak alıcı rolünü de üstlenmektedir ve piyasalardaki birbiriyle eşleşen teklif/talep ya da alım/satım

emirleri ile alakalı takas sorumluluklarının gerçekleşeceğini garantisini vermektedir (Takasbank A.Ş., 2014).

Takasbank bunların yanında, katılımcılara sınır-ötesi hizmetler de sunmaktadır ve uluslararası organizasyonlarda, elinde bulundurduğu uluslararası takas kurumu kimliği ile ülkemizi temsil etmektedir. Takasbank uluslararası piyasalarda tercih edilen bir kurum olması nedeniyle, teknolojik altyapı gelişimi ile ilgili birçok projeye de katılım sağlamaktadır. Bu gelişmeyle beraber daha etkin ve hızlı bir hizmet verdiği gözlenmektedir.

Takasbank, İstanbul Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı'nın 17 No.lu "*uluslararası ödeme sistemleri ve takas sistemleri ile entegrasyon*" faaliyetinde, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ile birlikte sorumlu kuruluşur ve global takas sistemleri sayesinde entegrasyon konusunda yurt dışındaki yerleşiklere yurtiçi ve global piyasada, yurtiçindeki yerleşiklere ise global piyasalarda sağlanacak hizmetlerin iyileştirilmesi için çalışmalarını gerçekleştirmektedir. İşbu bağlamda; Euroclear'ın dışında global ve yerel değiş tokuş ve saklama kurumlarıyla ilişki kurulması, yurtdışındaki ve yurtiçindeki yerleşiklere diğer global piyasalardaki takas ve saklama hizmeti sağlanması için işlemlerin ardından altyapı kurumlarıyla irtibatın ilerletilmesi, hesap altyapısının meydana getirilmesi ve Takasbank altyapısındaki otomasyonun ortaya çıkarılması hedeflenmektedir.

Borsa İstanbul'un yönettiği ve global değiş tokuş ve saklama işlemlerindeki faaliyetini artırmak için yurtdışındaki yerleşik borsaların işlem alanları ile Borsa İstanbul arasındaki ilişki kurulmasını amaçlayan projede, Takasbank, ilgili ülkenin değiş tokuş ve saklama kurumlarıyla iletişim halinde kalarak, işlemin ardından gelecek olan hizmetler için ihtiyaç duyulan hesap altyapılarını oluşturma çabalarını yürütmektedir. Güney Kore, Pakistan ve Saraybosna borsa, takas ve saklama kurumları ile yürütülen çalışmaların dışında, sonraki zamanlarda diğer ülkelerin piyasalarıyla da çalışmalar yapılması planlanmaktadır. Takasbank bahsedilen projeler ve uygulanan detaylı işlemler ile IFM Projesi'ne doğrudan bir destek verirken, bir yandan da yurtiçi ve yurtdışı piyasalardaki yerini güçlendirmesiyle birlikte, global değiş tokuş ve saklama kurumları arasında örnek alınan bir kurum olarak gösterilme amacını elde etmek istemektedir (www.takasbank.com.tr, e.t. 20.02.2016).

2014 sonu itibariyle Banka'nın ödenmiş sermayesi 600 Milyon TL olarak raporlanmıştır. Buna ilave olarak aynı dönem için Banka'nın toplam aktiflerinin büyüklüğü 5,5 Milyar TL olarak bildirilmiştir (Takasbank A.Ş., 2014: 56).

1.4.3. Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. (Eximbank)

Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş./Türk Eximbank, 31 Mart 1987 tarihinde, Resmi Gazete’de yayınlanmış olan 3322 sayılı kanunun yetkisiyle 21 Ağustos 1987 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan 87/11914 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur. Bankanın esas amacı, ihracatta gelişmeler, ihracattaki mal ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi, ihraç edilen mallara yeni pazarlar eklenmesi, ihracatçıların global ticaretteki paylarının artırılması ve bu kişilerin girişimleri sırasında gerekli desteğin sağlanması, ihracatçılarla yurtdışında iş yapan müteahhitler ve yatırımcılara global piyasalarda rekabet gücü sağlanması, son olarak da yurtdışında gerçekleştirilmesi planlanan yatırımlar ile ihracat maksadına yönelik yatırım malları üretim ve satışının desteklenerek teşvik edilmesidir (<http://www.eximbank.gov.tr>, e.t. 25.02.2016).

Türk Eximbank, bu amaçla ihracatçıları, ihracat için üretim yapan imalatçıları ve yurtdışında iş yapan müteahhit ve girişimcileri kısa, orta ve uzun vadeli nakdi/gayri nakdi kredi, sigorta ve garanti programları ile desteklemektedir. Gelişmiş ülkelerdeki birçok ülkenin resmi ihracat kredi kurumlarından farklı olarak, Türk Eximbank, garanti ve sigorta işlemlerini bir arada bulundurmakta, ihracat yapan firmalara verilen hizmetlerin de bir bütün halinde gerçekleşmesini sağlamaktadır. Böylece yerli birçok tüccar uluslararası ekonomide yer alarak ülke ekonomisi için önemli katkılar yapabilmektedir. İhracat işlemleriyle ilgili risklerin azaltılmasında çok önemli bir işlevi üstlenmektedir.

2014 yılı sonu itibariyle Türk Eximbank, 18,5 Milyar ABD doları kısa vadeli ve 1,6 Milyar ABD doları uzun vadeli olmak üzere toplam 20,1 Milyar ABD doları krediyi Türkiye’deki ihracatçıların kullanımına sunmuştur. Buna ilaveten 11,0 Milyar ABD doları tutarındaki kredi sigortası da yine 2014 yılı sonu itibariyle Türkiye’deki ihracatçılar için kullanılmıştır (Türk Eximbank, 2014: 8).

Bankanın nominal sermayesi 14.03.2014 tarihinde gerçekleşen Genel Kurul’da alınan karara göre 2,4 Milyar TL olarak belirlenmiştir ve bu sermayenin tümü ödenmiştir. 2014 yılı sonu itibariyle Banka’nın toplam aktiflerinin büyüklüğü 33,7 Milyar TL olarak raporlanmıştır (Türk Eximbank, 2014: 83).

1.4.4. Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş (TKB)

1975 yılında 13 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası A.Ş. (DESIYAB) adı altında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının kuruluşu olarak kurulan Türkiye Kalkınma Bankası'nın kuruluş işlemleri ve eylemleri 4 Kasım 1983 tarihinde 165 sayılı kanun hükmündeki kararname sayesinde yeniden gözden geçirilmiştir. 22 Haziran 1998 ve 329 sayılı Kanun Hükmündeki Kararnameyle birlikte adı Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. olarak değiştirilmiş, diğer sektörlerde finansman desteği verirken sanayi sektörüne de bu desteği sağlama imkanı ortaya çıkartılmıştır. 10 Ekim 1999 tarihinde, bankanın kurulmasına dair Kanun Hükmünde Kararname yeniden gözden geçirilerek 4456 sayılı yasa olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından çıkartılmıştır (Ayyıldız, 2004: 28) Belirtilen 4456 sayılı kanunun üçüncü maddesi, bu bankanın amaçlarını şu şekilde sıralamaktadır:

"Türkiye'nin kalkınması için; anonim şirket statüsündeki teşebbüslere karlılık ve verimlilik anlayışı içinde kredi vermek, iştirak etmek suretiyle finansman ve işletme desteği sağlamak, yurtiçi ve yurtdışı tasarrufları kalkınmaya dönük yatırımlara yöneltmek, sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunmak, yurtiçi, yurtdışı ve uluslararası ortak yatırımları finanse etmek ve her türlü kalkınma ve yatırım bankacılığı işlevlerini yapmak"

Ülkenin sürdürülebilir kalkınmasını sağlamak için sermaye ihtiyacı duyanlara fon sağlamak bu bankanın amaçlarının özeti niteliğindedir.

Türkiye Kalkınma Bankası bankacılık sektörünün organizasyonu ve kalkınma ile yatırım bankaları arasındaki farklı ve ağırlığı gün geçtikçe artan bir bankacılık alanına sahiptir. Ortalık yapısı nedeniyle kamu bankası olarak değerlendiriliyor olmasına rağmen, sanayi ön planda olmakla birlikte, özel sektörün de yatırım ve girişim kapasitesinin her koşulda fiziksel açıdan desteklemeyi var oluş amacı olarak görmektedir.

Öncelikle turizm ve sanayi olmakla birlikte, enerji, eğitim, sağlık sektöründeki işletmelere (Şahinkaya, 2004);

- Proje Bazlı Kredilendirme,

- Finansal Kiralama,

- Katılım Yoluyla Finansman bazında hizmet sağlayan Türkiye Kalkınma Bankası'nın hedefi, ülkemizin kalkınması için anonim şirket konumundaki kurumlara, karlılık ve verimlilik anlayışı ile kredi sağlama, katılmak şartıyla finansal ve işletme desteği vermek, yerel ve global tasarrufları kalkınma sağlayıcı projelere yönlendirmek, sermaye piyasasının

gelişmesini sağlamak, yurtiçi, yurtdışı ve global ortak yatırımlara finansal açıdan destek olmak ve diğer her türlü yatırım bankacılığı işlevlerini yerine getirmektir.

2015 sonu itibariyle Bankanın nominal sermayesi 160 Milyon TL'dir ve tümü ödenmiştir. Aynı dönem için Banka'nın aktiflerinin toplam büyüklüğü ise 4,8 Milyar TL seviyesindedir (Türkiye Kalkınma Bankası, 2015: 1-4).

2. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE RİSK FAKTÖRÜ

2.1. Risk Kavramı ve Bankacılıkta Risk

Türkçede ilk olarak "*riziko*" şeklinde kullanılmaya başlanan risk sözcüğü, etimolojik köken olarak Latinceye dayanmaktadır. Günümüzde bu kavram, kullanıldığı bilim alanına bağlı olarak, içerik açısından farklı anlamlara gelebilmektedir. Sözelimi, risk kavramı istatistik biliminde tahmin edilen değerden herhangi bir sapmayı ifade etmek için kullanılabilirken, finans alanında ise genellikle sadece negatif sapmaları işaret etmektedir (Alkin, Savaş ve Akman, 2001: 105). Risk gelecekte olması muhtemel olaylarla ilgilidir. Bu yüzden tahmin etme, istatistikleri kullanma, uzmanlara danışma riskini derecesini ve önemini hesaplamada kullanılan yöntemlerdendir.

Risk ifadesinin bankacılıktaki karşılığı ise, banka işlemleriyle elde edilmesi beklenen potansiyel gelir ile elde edilen asıl gelir arasındaki net farktır (Boyacıoğlu, 2002: 5). Dolayısıyla banka için riskin oluşması, ancak tahmin edilen gelirin, gerçek gelirden düşük olmasına bağlıdır. Diğer bir deyişle risk, bankanın önceden belirlemiş olduğu hedeflere ulaşamaması veya zarar edilmesi ihtimalini ifade etmektedir. Bununla birlikte, banka birimlerinin net nakit akışlarının standart sapma değeri veya dalgalanma derecesi de riskin ölçüsüdür. Ayrıca risk, yatırımlardan beklenen gelirin elde edilmemesi durumu, banka için kredi geri dönüş oranlarındaki düşülme ihtimalidir.

Bazı iktisatçılar, bankacılıktaki risklerin mikro ekonomik ve makroekonomik olarak ikiye ayrıldığı görüşünü ileri sürmektedir. Bu görüşe göre mikro ekonomik risk, kredilerin bölünme veya çeşitlendirme suretiyle revize edilmesi sayesinde minimuma indirilebilirken, makroekonomik riski engellemek için alınabilecek herhangi bir önlem yoktur (Frexias ve Rochet, 1999: 221).

Bu görüş doğrultusunda gelişen diğer bir fikre göre ise bankacılıkta risk;

1. Piyasa riski veya sistemli,
2. Firmaya özel ya da sistemli olmayan şekilde ikiye ayrılmaktadır (Mandacı, 2003).

Sistemli risk, kıymetin ederinin sistemsal etkenlere dayalı olarak değişiklik göstermesi ihtimalini ifade etmektedir. Bu risk türü, azaltılabilir olmakla birlikte tamamen kaçınılabilir

değildir. Portföylerindeki kıymet veya verdikleri borçlar, iktisadi gelişmeler ve etmenler neticesinde değer değişimi yaşayan yatırımcılar, bu riskle karşı karşıya kalmaktadır. Sistemli olmayan riskler için ise bankalar arasında değişiklikler gözlemlenebilmektedir. Bu gruptaki riskin meydana gelmesi, içlerinde bankanın yönetsel şeması, yönetim ve personel kadrosu, müşteri profili, pazar payı ve de bankanın sektördeki pozisyonu gibi pek çok etkene bağlıdır. Bu görüş, faiz oranı ve döviz kuru riskini sistematik; kredi ve likidite riskleriyle birlikte operasyonel riski ise sistemli olmayan risk olarak kabul etmektedir.

Bankacılıkta minimize edilebilen ya da tamamen kaçınılabilen riskler üç ana kategoride toplanmıştır (Mandacı, 2003: 73):

- Basit işlemler ile ortadan kaldırılabilen veya oluşması engellenebilen riskler,
- Transfer yoluyla karşı tarafa yüklenebilen riskler,
- Firma seviyesinde yönetilip yönlendirilebilen riskler.

Riskten korunma faaliyetleri değişiklik göstermekle birlikte, ilk grupta ifade edilen ve basit işlemler yoluyla kaçınılabilen riskler için genel olarak uygulanan yöntemler şu şekildedir:

- Yanlış olduğu gibi efektif de olmayan finansal hatalardan kaçınabilmek adına prosedür, sözleşme ve süreç gibi alanlarda standardizasyon.
- Olumlu katkı sağlayabilecek ya da zararı minimize edecek portföylerin, kredi alan borçluları çeşitlendirme yoluyla oluşturulması.
- Kurumun gözetiminde hazırlanıp, mevcut işçilerin görev ve sorumluluklarını gerektiren ve onları teşvik amacı güden sözleşmelerin uygulanması (Santamore, 1997).

Transfer yoluyla azaltılabilen veya kaçınılabilen risklerin yönetiminde finansal türev enstrümanları önemli rol oynamakta ve etkin olarak kullanılmaktadır (Mandacı, 2003: 69-70).

Firma seviyesinde aktif olarak yönlendirilebilen riskler ise banka seviyesinde tamamen elimine edilebilecek veya edilmesi gereken riskleri ifade etmektedir. Örneğin, müşteri tarafından kullanılan kredilerin getirdiği kredi riski bankanın faaliyetleri içinde kendine yer bulmakta fakat etkin bir biçimde ele alınmak kaydıyla yok edilebilip, bankanın

finansal hedeflerine ve başarıya ulaşmasını sağlayabilmektedir. Ayrıca bankalar günümüzde bu riskleri farklı yollara başvurarak, bazı finansal araçları kullanarak, çeşitli finansal sigorta sistemleriyle dağıtıp kendini garantiye almaya çalışmaktadır. Ancak bu yöntemlerin de kendi içinde ayrı riskleri bulunmaktadır.

2.2. Bankacılıkta Risk Çeşitleri

Bankalar, geniş çaplı faaliyet alanlarının bir getirisi olarak, pek çok farklı şekil ve yapıda risklerle devamlı olarak mücadele etmek durumundadırlar. Bu sebepten ötürü, genel anlamda risk yönetiminin ve ölçümünün titizlikle yapılıp bankanın risklerden korunmasına çalışmak, büyük önem taşımaktadır (Varlık, 2010).

Risk kavramı, diğer bilim dallarında niteliklerine göre farklı sınıflandırmalarla değişik açılardan incelenebilmektedir. Buna karşılık, söz konusu finans olduğunda, risk ifadesi genel olarak sistemli ve sistemli olmayan şeklinde iki ana gruba ayrılır. Sistematik risk, esas itibarıyla değişen çevresel faktörlerin sonucu olarak meydana gelir. Ekonomi veya politika alanında yaşanan gelişmeler ve beşeri faktörler; tüm firmaları aynı doğrultuda fakat farklı derecelerde etkileyen bu sistematik riski oluşturmaktadır. Sistematik riskler, korunabilir olmakla birlikte; çeşitlendirilebilir veya yok edilebilir olmadığı için, firmalara manevra kabiliyeti tanımaz. Varlıkların, bahsi geçen faktörlere bağlı olarak değer değişimi yaşaması, tüm yatırımcıların bu riskle karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır (Babuşçu, 2003).

Sistematik risk, ortaya tek bir şekilde çıkmaz. Bankacılıkta, sistematik riskin oluşumunu faiz oranı riski, döviz kuru riski ve hisse senedi fiyat değişim riski olarak üç ana başlıkta gözlemlemek mümkündür. Öte yandan sistematik olmayan riskler, daha önce dile getirilen faktörlerden bağımsız olarak sadece belli işletmeleri etkileyen, bireysel veya sektörel olarak sahip olunan finansal varlıklar nedeniyle meydana gelen risk grubunu ifade etmektedir. Bunlara örnek olarak finansal risk, faaliyet riski, yönetim ve sektör riski verilebilir. Bu kavramlar doğrultusunda, sistematik riskler, "*kontrol edilemeyen riskler*" veya "*pazar riski*" olarak da adlandırılabilirken; sistematik olmayan riskler de "*özel riskler*" ve "*kontrol edilebilen riskler*" şeklinde anılabilmektedir. Bankalar bütün risklere aynı şekilde yaklaşamazlar. Bu yüzden risklerin olası zararlarını en aza indirmek için bütüncül bir yaklaşım sergilemelidir (Kısacık, 2009).

Bahsi geçen risk çeşitlerine ek olarak, bankacılık sektörünün dinamik ve bol etkileşimli yapısı nedeniyle büyük önem arz eden bir diğer risk türü de sistemik risk olarak

adlandırılmaktadır. Bu risk türü, finansal bir kurumda meydana gelen darboğazın, diğer işletmeleri de istikrar konusunda tedirginliğe yöneltmek suretiyle etkilemesiyle meydana gelir. Günümüz bankacılık sisteminin dinamik yapısı, hızlı bir şekilde yayılıp sektör için sorun arz edebilecek bu riskin daha da önemli hale gelmesine neden olmaktadır (Babuşçu, 2003).

Risk çeşitleri, BDDK tarafından, 8 Şubat 2011 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan "*Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik*"te kredi riski, işlemin sonuçlandırılmaması riski, işlemin sonuçlandırılması öncesinde oluşan risk, ülke riski, transfer riski, likidite riski, piyasaya ilişkin likidite riski, fonlamaya ilişkin likidite riski, piyasa riski, faiz oranı riski, operasyonel risk, mevzuata ilişkin bilgi eksikliği riski, itibar riski ve düzenlemelere uyulmama riski olarak toplam 14 farklı kategoride tanımlanmıştır. Akabinde bu yönetmelik yürürlükten kaldırılıp, yerine 1 Kasım 2006 tarihinde 26333 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "*Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik*" getirilmiştir. Bu yönetmeliğe göre; risk çeşitleri piyasa riski, likidite riski, kredi riski ve operasyonel risk olarak 4 ana gruba ayrılmaktadır (Varlık, 2010).

Sektörün dinamizmine bağlı olarak risk unsurlarının devamlı olarak farklılık gösterdiği günümüzde, bu konuda hala ortak bir risk sınıflandırılması yapılamamaktadır. Bankacılık riskleri, finans alanındaki farklı uzmanlara göre, çok çeşitli sınıflandırılmalarla değerlendirilmektedir (Babuşçu, 2003).

Buna karşın, bankaların karşı karşıya kalma riski altında bulunduğu genel riskler; piyasa riski, likidite riski, kredi riski, operasyonel risk ve diğer riskler olarak beş ana farklı kategoride ele alınabilir (Altıntaş, 2006).

2.2.1. Kredi Riski

Kredi sağlamak, bankaların en gerekli ve en önemli faaliyetlerinden biridir. Bundan dolayı banka yöneticilerinin kredi verme kararında, ödünç alanın kredi durumuna yani kredibilite düzeyine gereken önemi verip kredi işlemi için doğru karara varabilmesi hem bankanın bilanço yapısı hem de geleceği açısından önemlidir. Bu sebeple bankacılık sektöründe karşılaşılan en önemli risklerdendir (Babuşçu, 2003).

Kredi riski, en temel tanımı ile, müşterilerin kredinin koşullarına uymaması ve geri ödeme kaynaklarının zararı karşılama açısından yeterli olmaması olarak tanımlanabilir. Kredi

riskine, borçlu tarafın ödeyememesi durumunda ortaya çıkan bir zarar riskidir denebilir. BDDK'nın bankaların iç denetimi ve risk yönetimi hakkında yayınlamış olduğu yönetmelikte kredi riski; banka müşterilerinin yapılmış olan sözleşmenin şartlarına uyum sağlamayıp, yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getiremediği durumda bankanın karşılaştığı problemler olarak tanımlanmıştır (BDDK, 2004). Kredi riski bankaların en çok karşılaştığı risk türüdür. Çünkü diğer risklerle iç içedir. Genel ekonomideki bir sorun örneğin bireylerin gelirlerini azaltmışsa geri ödeme oranlarında sorunlar çıkması muhtemeldir.

Kredi riski, para piyasasında çok açıktır. Para piyasasında tarafların biri fon ödünç almakta, diğer taraf ise fon ödünç vermektedir. Oluşan bu durum sonucunda borç veren taraf risk altındadır. Bu risk, borçlu tarafın borcunu vadesi geldiğinde ödeyememe riskidir. Borç veren taraf çok karlı bir faiz oranında bile borç vermiş olsa, borçlu taraf borcunu ödeyemediğinde borç veren taraf zararlı durumda olur.

Bankalar, mali durumu zayıf kişilere ve şirketlere kredi kullandırmamaya özen göstermektedir. Bankalar, kredi kullandırma durumunda ise ya kredi kullandıracakları kişilerden çeşitli teminatlar alıp geri dönüşü garantiye alırlar ya da kredi portföylerini çeşitlendirirler ya da ihtiyat amaçlı karşılık ayırarak kredi riskini azaltmak isterler. Ancak kredi riskinin azaltılmasında, bütün bu geleneksel yöntemler yetersiz kalmaktadır. Özellikle ekonomik durgunluğun yaşandığı dönemlerde, kredilerin geri dönüşünden kaynaklanabilecek zararları azaltmayı sağlayamamaktadır (Özyurt, 2011). Bankalar kredi vermeden önce uzun araştırmalar yaparak çeşitli teminatlarla kredi riskini azaltmaya çalışır. Ancak kredi riskinin varlığı diğer risklerden doğrudan etkilendiği için bu durum çok etkin bir çözüm sağlamaz. Bankalar bu yüzden dünyadaki ve ülkedeki gelişmelere göre kredi verme işlemini artırma veya azaltma, faiz artırma veya azaltma yöntemlerini uygular.

Bankaları tehdit eden kredi riski, müşteri veya kredibilite riski ve bankaların alternatif işlemleri sonucu yüklendikleri kredi riski olarak iki şekilde ortaya çıkar. Müşteri veya Kredibilite Riski; müşteri riski bankanın kredilendirdiği özel veya tüzel kişilerin kredi borçlarını zamanında ve tam olarak ödeyememesi riskidir. Bankaların Alternatif İşlemleri Sonucu Yüklendikleri Kredi Riski; bir bankanın faaliyetleriyle alakalı olarak kredi riski oluşturan başka faktörlerden de bahsedilebilir. Bu faktörler, bankacılık ve ticari defterlerle birlikte bilanço ve bilanço dışı hesaplarda var olabilmektedir (Özyurt, 2011).

Bankalar, kredi müşterileriyle yaptığı işlemlerin dışında zamanla beraber kullanımı

artan kredi dışı mali enstrümanlara ve sermaye piyasasında gerçekleşen işlemlerden dolayı kredi riskleriyle karşılaşmaktadırlar. Bu tür risk ortaya çıkaran işlemler; interbank işlemleri, döviz işlemleri, dış ticaret finansmanı, opsiyonlar, swap işlemleri, bonolar, vadeli işlemler gibi işlemler olabilir.

2.2.2. Piyasa Riski

Bankaların alım-satım hesaplarında bulunan mali varlıklarıyla (aktif) ve yükümlülükleriyle (pasif) ilgili pozisyonların değerinde faiz oranları, döviz kurlarında gerçekleşen dalgalanmalar ve hisse senedi fiyat değişikliklerinden dolayı oluşabilecek ve bankalarda sermaye veya gelirleri olumsuz olarak etkileyebilecek zarar riski; piyasa riski olarak tanımlanabilir. (www.bddk.org.tr, e.t. 01.03.2016).

Bankaların sermaye yeterliliğinin ölçülmesiyle ve değerlendirilmesiyle ilgili olan yönetmelikte (2001), “*genel piyasa riski*” deyimini bankaların alım- satım hesapları içinde yer alan;

- Getirisi faiz oranı ile ilişkilendirilmiş borçlanmayı temsil eden finansal araçlara,
- Hisse senetlerine,
- Diğer menkul kıymetlere,
- Yukarıda belirtilen araçlara dayalı türev sözleşmelerine,
- Bankaların bilanço içi veya bilanço dışı kalemlerinde yer alan farklı döviz cinslerindeki tüm döviz varlıkları ve yükümlülüklerine,

ilişkin pozisyonların değerinde faiz oranları, döviz kurlarında gerçekleşen dalgalanmalar ve hisse senedi fiyatları nedeniyle ortaya çıkabilecek olan zarar riski olarak açıklanmakta ve piyasa riskinin unsurları “*faiz oranı riski*”, “*hisse senedi pozisyonu riski*” ve “*kur riski*” olarak sıralanmaktadır (Yüksel ve Yüksel, 2002: 88).

Bankaların ticari hesaplarında izlemiş olduğu getirisi yüksek olan faiz oranlarıyla ilişkilendirilmiş finansal araçlara dayalı türev enstrümanlarla alakalı pozisyonların ve hisse senedine dayalı türev ürünlerin nakdi bölümlerinin değerinde faiz oranlarında yaşanan değişimlerden dolayı ortaya çıkabilecek zarar olasılığı, faiz oranı riskidir. Bankaların ticari hesaplarında izlenen hisse senetlerinin piyasa fiyatlarında yaşanan beklenmedik değişimlerden ötürü karşı karşıya kalabileceği zarar olasılığı, hisse senedi pozisyon riskidir. Döviz kurlarında gerçekleşen beklenmedik gelişmelerden dolayı ortaya çıkan, bankaların cari

ve gelecek dönemlerdeki sermayeleri ve gelirlerini olumsuz yönde etkileyebilecek zarar riski, kur riskidir (Yüksel ve Yüksel, 2002). Bu risklerin bir araya getirebileceği muhtemel zararların hepsi piyasa riskini oluşturmaktadır. Piyasa risklerine karşı bankalar zayıf durumdadır. Ancak alınan önlemlerle ve çeşitli tahminlerle bu riskin azaltılması mümkündür.

2.2.3. Faiz Oranı Riski

Kazançlarını fon kullanımının verimiyle sağlayan bankalar, faiz oranları dikkatle takip edip; faiz gelirlerinin, faiz giderlerinden fazla olması için çabalar.

Finansal aracılık gerçeği olarak vade transformasyonu yapan bankaların aktiflerinin ortalaması genelde pasiflerinin ortalama vadesinden daha uzundur. Bundan dolayı bankalar, faiz oranlarında yaşanan değişimler sonucunda faiz oranı riski ile karşılaşmaktadırlar (Özyurt, 2011). Bu riskin temelinde bilanço aktif ve pasifleri yer almaktadır. Bunların vadeleri arasındaki eşitsizlik ve dağılımlarındaki düzensizlik bu riski ortaya çıkarmaktadır.

Bankaların faiz oranı riski, faiz oranlarında gerçekleşen değişikliklerden ötürü bankanın aktif ve pasiflerinin değişimi ile alakalıdır. Bu riskler; faize duyarlı aktiflerle, faize duyarlı pasiflerin birbirine oranıyla ölçülmektedir. Örneğin; yükselen faiz oranları eğer bankanın aktif ve pasif yönetiminde, giderlerin gelirlerden hızlı artmasını sağlarsa kar marjında düşmeye sebep olur. Aynı şekilde faiz oranlar düştüğü takdirde; bankanın hızlı değişime uğrayan aktifleri, değişken faizli pasiflere göre daha fazlaysa yine bankanın kar marjında azalmaya sebep olmaktadır. Dolayısıyla, faiz oranı riski önceden görülemeyen faiz oranlarının, bankaların net faiz gelirini olumsuz olarak etkilemesi ve de bankanın potansiyel kazançlarının ve sermayesinin bozulmasına neden olan risk olarak da tanımlanabilir (Sinkey, 1998: 405).

Bankalarda genelde faiz oranı riski beş değişik şekilde görülebilmektedir (Eken, 2005: 35):

- Gelir Riski,
- Fiyat Riski,
- Yeniden Yatırım Riski,
- Önceden Ödenme Riski,

- Basit Risk.

Bir bankanın, faiz oranı riskiyle karşılaşmaması veya bu riski tamamen yok etmesi gibi bir şey söz konusu değildir. Fakat bu aşamada, riskin minimum olması amacıyla kar marjında sağlıklı bir artış gerçekleştirilmesi, banka için önemli olan şeydir.

Bankaların karşılaşmış oldukları faiz oranı riskinin ölçülmesi, faiz oranı farkı (GAP-Boşluk) Analizi, Efektif Vade (Duration) Analizi, Faiz Esnekliği Analizi ve Simülasyon Yaklaşımı yöntemleriyle olmaktadır.

2.2.4. Kur Riski

Döviz kurundaki beklenmeyen değişimler sonucu firmanın borç, alacak ve piyasa değeri üzerinde ortaya çıkan değişimleri döviz kuru riski olarak tanımlanır. Döviz kuru riski oluşabilmesi için döviz kuru riskine müsait bir ortam olmalı yani; elde bulunan varlık ve yükümlülüklerin yaşanacak olan değişimlere karşı duyarlı olması gerekir. Bankalar, piyasalarda arz ve talebi yaratırken çeşitli amaçlar edinmektedirler. İlk olarak döviz gereksiniminin karşılanması için spot piyasalardan döviz istenmekte yada fazla olan döviz fonları piyasalara arz edilmektedir. Bir diğer amaç döviz işlemlerinin ortaya çıkaracağı kur riskinden korunmak üzere vadeli işlem piyasalarında döviz arz ve talebinin yaratılmasını sağlamaktır. Ayrıca bankalar, çeşitli piyasalarda oluşan kur farklılıklarından yararlanmak için arbitraj işlemlerini yapmaktadırlar. Bu amaçlarla yapılan işlemler bankaların döviz kuru riski taşımalarını sağlamaktadır (Delikanlı, 2000). Döviz kurlarındaki ani değişimler yatırımcıları ve tasarruf sahiplerini eyleme geçirmeye zorlar. Bu birimlerin hareketlerini sağlıklı bir şekilde yönetmek riskin azaltılmasında önemli bir unsurdur.

2.2.5. Likidite Riski

Nakit giriş ve çıkışları arasında olan dengenin gerçekleştirilmesinin taşıdığı belirsizlik likidite riskidir. Likidite sıkıntısı içinde olan banka, kısa zaman içerisinde yükümlülüklerini artırarak ya da aktiflerini makul fiyatlarla nakde çevirerek ihtiyacı olan fonu elde edemeyebilir. Olağan dışı haller dışında, likidite yetersizliğinin görülmesi, bankanın yükümlülüklerini yerine getirememesine yol açar. Likidite riskinin yönetimi, Aktif-Pasif Yönetiminin geleneksel olarak yoğunlaştığı alanlardandır. Dolayısıyla likidite riski, mevduat çekilişlerini ve/veya kredi taleplerini karşılamak amacıyla kısa sürede fon sağlama maliyeti olarak tanımlanabilmektedir. Bankanın pasiflerindeki yükümlülükleri karşılayamaması olarak

tanımlanan likidite riski, genel olarak müşterilerin pozisyonlarını, yatırımlarını likit hale getirmek istemelerinden dolayı ortaya çıkar (Ocakçı, 2009). Bankanın likiditesini ölçmek amacıyla çeşitli rasyolar geliştirilmiştir. Toplam kredilerin toplam mevduata oranı, standart olarak kullanılan rasyolardan biridir. Hazine bonosuyla devlet tahvilleri portföyü toplamının mevduata oranı, diğer rasyodur. Ancak bunların ikisi de likiditenin ölçümü için yetersiz kalmaktadır. Bankanın kredi taleplerini karşılamak için mevcut kaynakların hangi ölçüde kullanıldığını, toplam krediler/toplam mevduat rasyosu söyler ve bunun yükseklik oranı bankanın kredi verme kapasitesinin azaldığını göstermektedir. Ancak bu arada, bankanın, kullanılabilir fona dönüşebilir diğer aktifleri önemsenmemektedir (Öker, 2007).

Likidite riski; müşterilerin hesaplarında olan paraları çekip, bankanın nakit kaynaklarının bulunduğu interbank piyasalarına ve uluslararası finans piyasalarına girip kaynak sağlayamaması sonucunda artış gösterir (Ocakçı, 2009: 28). Piyasada somut olarak bir fon bulunmadığı durumlarda bu risk artmaktadır. Bireyler varlıklarını finansal piyasalardan çektikçe likidite riski varlığını koruyacaktır.

Finansal sistem için önem arz eden üç ana likidite kavramı vardır. Bunlar merkez bankası likiditesi, fonlama likiditesi ve piyasa likiditesi olarak sınıflandırılabilir. Merkez bankası likiditesi, gerekli likiditenin banka tarafından finansal sisteme arz edilme kapasitesi olarak tanımlanabilir. Merkez bankasının para tabanındaki değişim ile ölçülür. Parasal likidite, Merkez bankası likiditesi ile yakından ilişkisi bulunan diğer kavramdır. Parasal likidite parasal büyüklükler ile ifade edilmektedir. İçeriğinde merkez bankası likiditesi de bulunur (Yıldırım, 2011: 14).

Diğer yandan, fonlama likiditesi, aracı kurumun nakit akışlarındaki uyumsuzluğun sözleşmeye bağlı edimlerini yerine getirmesini engellemesidir. Fonlama riskinde fon maliyetinin önemi artmaktadır. Maliyeti yüksek olan fonların likiditesi yüksek olduğunda dahi bankalar tarafından istenmez ve bu olay fonlama riskini oluşturur (Şimşek, 2007).

Bir varlığın kısa sürede ve düşük işlem maliyetiyle fiyatı en az etkilenecek şekilde alınıp satılabilmesi kolaylığı, piyasa likiditesi olarak tanımlanır. Piyasa likiditesi iki temel grupta incelenebilir. Bunlar: bankalar arası piyasa ve varlık piyasası likiditesidir. Bankalar arası piyasa likiditesi bankalar arasında likidite değişimidir (Yıldırım, 2011: 14).

Fonlama likiditesi ile piyasa likiditesi arasındaki ilişkinin konu alındığı önemli bir çalışma olan Brunnermeier ve Pedersen (2008)'de bir varlığın piyasa likiditesinin o piyasada

işlem yapan yatırımcıların fonlama likiditesine bağlı olduğu söylenmiştir. Buna göre, belli koşullar altında marjlar azalmakta ve piyasa likiditesi ile fonlama likiditesi birbirlerini karşılıklı etkileyen bir likidite döngüsüne girmektedir.

Çalışmada ortaya konulan bazı ampirik bulgular şöyledir:

- Piyasa likiditesi aniden düşebilir,
- Farklı varlık piyasalarındaki likidite benzer şekilde hareket eder,
- Piyasa likiditesi oynaklık ile ilişkilidir, çünkü fiyatları daha oynak varlıkların alım-satımını daha yüksek marj gerektirir,
- Fonlama sıkıntısı yaşandığında, spekülörler yüksek marj gerektiren varlıkları düşük olanlar ile ikame ederler, piyasa likiditesi fonlama koşullarına bağlı olarak piyasaya göre hareket eder.

Kurumsal açıdan bakıldığında iki çeşit likidite riski olduğu söylenebilir. Brunnermeier (2009)'a göre yükümlülüklerle ilişkili olan fonlama likiditesi riski üç şekilde ortaya çıkabilir. Bu riskler piyasa likiditesi düşük olduğunda çok zarar verici olmaktadır. Söz konusu riskler şöyledir (Yıldırım, 2011: 15-16):

1. Marjla fonlama riski,
2. Borç çevirme riski,
3. Kaynakların çekilme riskidir

Likiditenin bir banka için fazlaca önem arz etmesi vade uyumunun öne çıkmasını sağlar. Toplanan mevduatın vadeleriyle beraber krediler ve diğer fonlamaların vadeleri arasında uyum vade uyumu olarak ifade edilir. Vade uyumu ile vadeler önemsenmeksizin yatırım yapılması sağlanır. Böylece likidite sağlanmış olup fonlama riski ortadan kaldırılabilecektir. Fakat vade uyumu ile karlılık arasında ters taraflı bir ilişki olabileceği de planlanmalıdır. Bankalar tarafından bakıldığında uzun vadeli yatırımları olan bankaların, kısa vadeli yatırımları olan bankalara göre daha fazla getiri sağlayacağı öngörülmektedir. Bu açıdan bakıldığında vade uyumunun, sektörde rekabet açısından dezavantajlı bir konumda olduğu görülmektedir. Bankanın sahip olduğu mevduatlarını göz önüne aldığımızda mudilerin vade tarihinde paralarını çekmek yerine bir kısmını alarak geri kalanını yine bankada mevduat olarak tuttukları gözlenmektedir. Bundan dolayı vade uyumunun bir bankada tam anlamıyla

uygulanması bankanın karlılığında düşüşe sebep olmaktadır (Şimşek, 2007: 25).

2.2.6. Sermaye Riski

Sermaye, ticari işletmeler açısından kredi verenleri koruyucu bir öge olmanın yanında finansal işlemlerde alternatif bir kaynak olma özelliği de göstermektedir. İhtiyaç duyulan sermaye miktarının; aktif ve pasif kalemlerin uyumuna, nakit akışlarının karlılık derecesine, yönetimin kalitesine ve özellikle rekabet açısından bankanın içinde bulunduğu ortama bağlıdır. Sermaye yeterliliğini ölçmek amacıyla sermaye yeterlik oranı kullanılmaktadır. Bu oran, risk ağırlıklı aktifler (likit aktifler, krediler vb.) ile, öz sermayeye katkı sermayenin (ödenmiş sermaye, yedek akçeler, değerlendirme fonları) eklenip sermayeden yapılan indirimlerin (geçen yıl zararı, dönem zararı) çıkarılmasıyla sağlanır (Karaca, 2014). Bu oranla ilgili belirtilen standartların uygulanması ve ilgili oranın her zaman takip edilmesi gerekir.

Bankacılık sisteminde 2014 yılı sonunda sermaye yeterliliği oranı yüzde 16,4 düzeyindedir. Sermaye yeterliliği oranı Mevduat bankalarında yüzde 15,7, Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nda yüzde 32, Kamu Yatırım ve Kalkınma Bankalarında yüzde 42,2 oranında olup, İller Bankası A.Ş.'nin sermaye yeterlilik oranı yüzde 66 olarak gerçekleşmiştir. Faiz gelirlerinin toplam aktiflere oranı 2014 yılsonunda yüzde 7,1, faiz giderlerinin oranı yüzde 3,7'dir. Faiz gelirleri toplam gelirlerinin yüzde 84,8'ini diğer yandan faiz giderleri toplam giderlerin yüzde 62,6'sını oluşturmaktadır (<http://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>, e.t. 22.04.2016).

2.2.7. Ülke Riski

Bir ülkedeki ekonomik risk, politik risk ve düzenleme riskleri; ülke riskini meydana getirmektedir. Enflasyon, ekonomik büyüme, ücret düzeyi ve resesyon gibi ekonomik değişkenler iktisadi riskin sebepleri olarak gösterilebilir. Savaşlar, moratoryum, politik krizler, seçimler, kamulaştırma, gümrük kısıtlamaları gibi faktörler de politik riski etkileyen diğer unsurlardır. Bunların yanı sıra para ve sermaye piyasalarında yapılacak düzenlemeler sonucunda ortaya çıkabilecek düzenleme riski ile ülke riski oluşur (Coyle, 2000: 4-5).

Ülke riskinin daha basit olarak tanımı, faaliyet gösterilen ülkede ekonomik kriz çıkması riskidir. Ülke riski farklı biçimlerde ortaya çıkabilir. Bunlar:

- Merkez Bankası, kamu bankaları gibi kamu kuruluşlarının borçlarının yapılandırılması aşamasında meydana çıkan ve kamusal risk isminin verilebileceği riskler,
- Ekonomik şartlarda meydana gelen bozukluklar, ülkenin kullandığı para biriminin diğer ülke paralarının karşısında değer kaybetmesi veya diğer ülke paraları karşısında istikrarın sağlanamaması,
- Yasal kısıtlamalar yada ülkenin kullanmış olduğu para biriminin konvertibl olmamasından dolayı ülkeden fon transferinin gerçekleşmemesi (ülke riskinin en yaygın şekilleri konvertibilite ve fon transfer riskidir),
- Kıymete sahip olanlar için büyük kayıpların olmasına sebep olacak bir piyasa krizinin çıkması (Bessis, 2001: 16).

2.2.8. Operasyonel Risk

Birçok banka operasyonel riski kredi ve piyasa riski kategorisinde yer almayan bütün riskler olarak tanımlamaktadır. İşletme riski veya faaliyet riski olarak da isimlendirilebilecek olan operasyonel risk; banka içi kontrollerdeki aksamalar sonucu hata ve usulsüzlüklerin ortaya çıkması, banka yönetimi ve personeli tarafından zaman ve koşullara uygun davranışlar sergilenmemesi, banka yönetimine ilişkin hatalar, bilgi teknolojisi sistemlerindeki hata ve aksamalar, deprem, yangın, sel gibi felaketler ile terör saldırılarından kaynaklanabilecek risklerdir (BDDK, 2006). Bu riskin kaynağı çok çeşitli olduğu için önceden önlem almak ve buna uygun politika geliştirmek zordur. Ancak bankalar diğer risklerini doğru yönetirse bu riskin azalması da doğrudan bu durumdan etkilenecektir.

Operasyonel riske kaynağı olan ve son yıllarda sayıları ve önemi giderek artan öğelerin bir kısmı aşağıda yer almaktadır (Karacan, 1997: 19):

- Bilişim teknolojisi başta olmak üzere teknolojik gelişmelerin bankacılık faaliyetlerinde daha aktif kullanılmaya başlaması, internet ve elektronik işlemlerin sürekli artması,
- Türev ürünler başta olmak üzere finansal ürünlerin sayısında hızlı bir artışın meydana gelmesi, finans mühendisliğinin gelişmesi, ürünlerin kompleks yapıları ve birçok ürünün globalleşmesi,
- Globalleşme ile yerel ve uluslararası kurumlar ile işlem ve ilişkilerin karmaşık hale gelmesi,

- İşlem hızları ve hacimlerinin artışı ile risk yönetim (tanımlama, ölçme, raporlama, izleme ve kontrol) sürecinin de karmaşık hale gelmesi sonucunda teknolojiye daha fazla ihtiyaç duyulmaya başlanması, teknolojiye ve bunu kullanan personele bağımlılığın daha fazla artış göstermesi,
- Bankacılık faaliyetlerinde gerçekleşen yoğunlaşmadan ötürü asli olmayan işlerin dışarıdan satın alınması (out sourcing) nedeniyle kontrol ve denetim sorunlarının ortaya çıkması,
- Organizasyon yapılarındaki genişlemeler, iş çeşitlendirmeleri ve üst yönetimin performans baskısı,
- Kişisel zaafılar (zayıf kişilik, kontrol edilemeyen hırs, etik olmayan davranışlar, yetersiz kişisel eğitim, fiziki ve moral dayanıklılığın yetersizliği, ekip çalışmasına uyum sağlayamama),
- Kurumsal zaafılar (açık ve anlaşılır olmayan prosedür ve talimatlar; veri işleme, aktarım, arşivleme, raporlama ve kontrollerdeki eksiklikler; yetersiz kurumsal eğitim; bilgi işlem altyapı eksiklikleri; başarılı personele dışarıdan gelen transfer teklifleri; çalışma ortamındaki sorunlar),
- Hukuki düzenlemelerde tüketici lehine yorum ve uygulamalar ile banka aleyhine davaların açılması.

Bankacılıkta en çok karşılaşılan operasyonel risk türleri ise aşağıda görülmektedir:

1. Personel Riskleri: Kasten veya hata ile limit aşımı yapma, kredi koşullarını tam olarak sağlamadan müşteri riski alma veya teminatları serbest bırakma, riskleri gizleme, görevi ihmal etme, unutma, talimatları eksik veya yanlış yerine getirme, yolsuzluk, usulsüzlük, sahtekârlık, zimmet, banka ve müşteri bilgilerinin banka dışına çıkartılması, kamu kurum ve kuruluşlarına yanlış ve eksik bilgi verilmesi veya zamanında bilgi verilmemesi, kara para aklama, teknolojik ve organizasyonel gelişmelere adapte olamama gibi maruz kalınan personel risklerine örneklerdir. Bu riskler, personelin sayısal eksiklikleri, eğitim, bilgi ve tecrübe yetersizliği, aşırı iş yükü, çok sık yapılan tayinler, motivasyon sorunları gibi nedenlerden dolayı oluşabilmektedir (Babuşçu, 2005: 155)

2. Teknolojik Riskler: Bilişim ve iletişim teknolojisini en fazla tercih eden ve en çok takip eden sektörlerden biri bankacılık sektörüdür. Günümüzde kullanılan bankacılık uygulamalarını çoğu (internet bankacılığı, eft, ATM, swift, uluslararası bankacılık,

telefon bankacılığı vb.) teknoloji altyapısının kullanılmasıyla olmaktadır. Bu yüksek kullanım tercihi, bankacılıkta işlem, personel vb. birçok konuda maliyet tasarrufu sağlarken öte yandan teknolojiye bağımlılığı artırmış ve buradan kaynaklanabilecek risklerin sayısı, potansiyeli ve yoğunluğu hızlıca artış göstermiştir. Günümüzde en çok görülen teknolojik riskler; meydana gelen teknik sorunlar, bilgi işlem sisteminin tasarımı, dışarıdan sisteme gelebilecek tehditler ve yeni uygulamaların altyapı yenileme hızını artırmasıdır. Günümüzde bankaların hizmet kalitesi ve sürekliliği, teknolojik altyapı ve işleyişinin kalitesi ile doğrudan orantılıdır. Bu sistemlerde anlık kesintiler dahi bankacılık faaliyetlerinde daha uzun süreli duraklamalara ve banka içinden ve dışından maruz kalınan risklerin artışına sebep olabilmektedir. Teknolojik donanım her ne kadar kusursuz olsa da olası donanımsal ve yazılımsal riskler varlığını devam ettirmektedir. Bunu önlemek için bankalar somut belgeler ve imzalar kullanmakta, yedekleme işlemleri yapmaktadır.

3. Organizasyonel Riskler: Bankanın organizasyon yapısı; prosedürler; bilgi ve belge akış düzeni; işlem yetkisi ve limitlerin tanımındaki belirsizlikler; üst yönetim, teftiş, iç kontrol ve denetimin yetersizliğinden kaynaklanan riskler, organizasyonel risklerdendir. Üst yönetimin verdiği ya da vermediği kararların ortaya çıkaracağı riskler, personel riskleri bölümünde ele alınan risklerden daha etkilidir ve tutar olarak daha büyük bir risk potansiyelini oluşturur. Orta ve alt düzey personel, güncel faaliyet sonuçlarına yönelik bir risk potansiyeli taşırken üst yönetimin kararları doğrudan geleceğe yönelik stratejik riskler içerir. Personel riskleri kısa sürede açığa çıkabilir ancak üst yönetimin kararları sonucu oluşan riskler daha uzun bir zaman diliminde açığa çıkmaktadır. Üst yönetimin yeterli bilgi, tecrübe ve vizyona sahip olmaması, bankanın misyonu, hedefleri gibi konularda yapılacak hatalar stratejik riskin oluşma nedenidir. Teftiş, iç kontrol ve denetim sistemlerindeki yapılanma eksiklikleri, yetki karmaşaları, kontrol süreçlerindeki sorunlar, denetim kadrolarının sayısal eksiklikleri, iç kontrol ve denetime gerekli özen ve hassasiyetin gösterilmemesi ve kadroların asıl bankacılık faaliyetlerine odaklanamamaları da özünde organizasyonel riskleri olarak görülmektedir (Akgüç, 1998: 744).

4. Dış Riskler: Banka dışındaki kişi, kurum, süreç ve diğer dış unsurlardan kaynaklanabilecek riskler de operasyonel risk kapsamına girmektedir. Bu riskler; ülke riski, transfer riski, yasal riskler, politik riskler, sosyal riskler, itibar riskleri, doğal afetler ve diğer riskler olup kısa tanımları şu şekilde yapılabilir:

a. *Ülke Riski*: Kredi borçlusunun, bankanın faaliyet gösterdiği ülkeden farklı bir ülke olması halinde söz konusu olup ekonomik krizler, sosyal ve politik gerginlikler, rejim değişikliği, mevzuat değişikliği, moratoryum, kamulaştırma, işgal, terör olayları ve savaş hali gibi konjonktür nedeniyle yükümlülüğünü zamanında ve tam olarak yerine getirememesi sonucu oluşan risktir. Ayrıca uluslararası derecelendirme kurumlarının ülke bazında verdikleri kredi ve yatırım notları da bu riskin kapsamı içindedir.

b. *Transfer Riski*: Ülke riskinin bir parçası olup kredi borçlusunun ödeme gücü ve niyetine rağmen ülkedeki koşullar nedeniyle borcun ödenememe durumudur.

c. *Yasal Risk*: Kanun, yönetmelik ve tebliğlerden oluşan mevzuatın bankacılık sektörünün ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalması, bankanın mevzuata aykırı işlemlerde bulunması, kasten ya da eksik ve yanlış hukuki yorumlar nedeniyle mevzuata tam olarak uyum sağlanmaması, mevzuatta beklenmeyen hızlı değişiklikler yapılması ve yargının özel bir konuda verdiği kararın sektörün tümüne yaygınlaştırılması nedeniyle maruz kalınabilecek risklerdir. Ülkemizde bu konuyla alakalı, geçmiş dönemde çok sayıda örnek görülmektedir. Son olarak 2009 yılında, bir bankanın şubelerinden kuruluşta bir defaya mahsus aldığı harçları yıllık yapması ile sektörün gider yükü öngörülemeyen bir biçimde artış göstermiştir. Aynı şekilde, 2008 yılında Finansal Kiralama Kanunu'nda yapılan değişiklikle beraber KDV oranı sektör aleyhine olarak, beklenmedik bir biçimde arttırılmıştır. Bunun sonucunda sektörde neredeyse % 50 oranında küçülmeye doğru giden bir süreç başlamıştır. Ülke, transfer ve yasal risklerin yönetiminde bankanın belirleyici olması beklenemeyeceği için, gerek yerel hukuki yapının, gerekse faaliyet gösterilecek ve işbirliği yapılacak ülkelerdeki mevzuatın yakından izlenmesi ve bu konuda yetkin ve tecrübeli kişilerin istihdamı ile bu riskler kısmen yönetimi sağlanabilmektedir.

d. *Politik Risk*: Bankacılık faaliyetlerine iktidarın, siyasi ve ekonomik nedenlerle müdahale etmesinden veya etmemesinden kaynaklanan, bankanın kârlılığını, büyümesini ve mevcudiyetini etkileyebilecek risklerdir.

e. *Sosyal Risk*: Ülke riskleri arasında sayılan, terör olayları, gelir dağılımındaki sorunlar, hükümet politikalarına yönelik toplumsal tepkiler, etnik ve dinsel çatışmalar bankanın faaliyet gösterdiği ülkede veya bir bölümünde de risk kaynağı olabilmektedir.

f. *İtibar Riski*: Banka içi ve dışı müşteriler ile piyasada bankanın güvenilirlik sorunu

yaşamasından dolayı oluşabilecek risktir. Bu risk aslında yaygınlaşma tehdidi barındıran, banka özelinde çözüm olmaması halinde sistemin tümüne yayılıp, etkisi yükselen bir risk durumudur. Bu riskin gerçekleşmesi ile kârlılık ve öz kaynak kayıpları yaşanabileceği gibi bankanın varlığını sürdürmesi de zorlaşır. İtibar riskinin yönetimi, aslında iyi bir risk yönetiminin doğal sonucudur. Bunun yanında kurulacak pazarlama, iletişim ve halkla ilişkiler bölümleri sayesinde bankanın marka değeri ve itibarı korunabilir, çıkabilecek sorunlar tahmin edilebilir.

g. *Doğal Afet Riski*: Yangın, deprem, sel, vb. doğal unsurlardan kaynaklan riskler olup bunlar sadece doğal afetin olduğu yerde değil, bankanın ülke çapındaki tüm faaliyetlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Ülkemizde 1999 yılında yaşanan deprem buna bir örnek olarak gösterilebilir. Sigorta, bilgi ve operasyon merkezi yedeklemesi vb. uygulamalar ile bu risk yönetilebilmektedir.

h. *Diğer Riskler*: Burada sayılan risklerin dışında kalan, örneğin enerji iletimindeki aksamalar sonucu karşılaşılabilecek riskler vb. bu kapsamda diğer risklerdir.

Anılan gelişmeler, operasyonel riski öncelikli bir risk unsuru olarak öne çıkarmış ve çok sayıda bankanın bu risk türü nedeniyle büyük zararlarla karşılaşması sonucunda temel bir bankacılık riski olarak ele alınmaya başlanmıştır (Akgüç, 2010: 744). Bu risklerin hem kolay tahmin edilemez oluşu hem de gerçekleştiği takdirde verebileceği zararın büyük oluşu bankalarda risk yönetimini önemli bir konu haline getirmiştir.

3. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE AKTİF VE PASİF YÖNETİMİ

3.1. Bankacılık Sektöründe Aktif ve Pasif Yönetiminin Amacı

Banka karlarını optimizasyon amacıyla, emniyetini ve likidite göz önüne alarak tablosunun aktif ve pasif tarafını olması gerektiği tarzda yapılandırılması ve değiştirmesi olarak tanımlanan “APY”, yalnızca birtakım koşullar yerine getirildiği takdirde gayesine ulaşabilecekdir. Birinci koşul olarak “APYK” kurulması olmalıdır. Bu komite, amaçları net bir şekilde tespit etmeli, spesifik oranları belirlemeleri ve sonuçları sürekli olarak değerlendirmelidir. Faiz oranlarının tahmini ve buna paralel bir şekilde aktif - pasif yapısının çözümlenmesi yapılmalıdır. Ekonominin, bankacılığın, iş yapan sektörlerin analizi, anlatılan püf noktaları uygulamada mühim bir husustur. Bu yapıya müsait iç organizasyonun düzenlenmesi ise AKP'nin verimli olarak çalışmasını sağlar. Tüm bu eylemlerin gerçekleştirilmesi için üst akılın eğitimi tam bir katalizör görevi görecektir. Bu yönetime, mutlak bilgilerin iletileceği raporlama mekanizmasının geliştirilmesi gereklidir. Alınan bir kararın, ilgili personele yahut tüm çalışanlara iletilmesi tüm verimliliği artıracak bir davranıştır.

Bir bankanın iyi yönetilmesi için şu hususlar önemlidir;

- Açık tanımlanmış ve formülize edilmiş APY politikalarına sahip olması,
- İyi organize edilmiş APYK'nın olması,
- Likidite ve faize duyarlılık konularının dikkate alındığı planlama modeline sahip olması,
- Planlama işleminde anlık ve doğru bilgi verebilen raporlama sistemi olması,
- Denge içinde kısa vadeli yahut uzun vadeli planlamalar yapılması,
- Koordineli fon yönetimi,
- Faiz oranına tedbir amaçlı fiyatlama mekanizması olması.

Öncelikli olarak aktif-pasif yönetimi politikası ve bir organizasyon oluşturulması, etkili bir aktif-pasif yönetim için elzemdir. Bankalar, bilançolara dair kararların alınabilmesi için yetkin bir idare komitesini bulundurması gerekir. Bilançonun yönetimi, yönlendirilmesi,

analizleri, formüle edilen stratejileri Aktif-Pasif Yönetim Komitesi'nin (APYK) görevleri arasında bulunmaktadır, ve bu komite en az 30 günde bir toplanmalıdır. (Bank, 2008: 1) Aktif-Pasif Yönetim Komitesi, finansal iktisat uzmanları tarafından aktif-pasif yönetiminin en üst kademesi olarak değerlendirilmektedir. Buna bağlı olarak, aktif -pasif yönetiminin hazırlık planlamaları APYK tarafından yapılmaktadır. Bunlara ek olarak, aktif-pasif yönetimine uygulama aşamasında katkıda bulunan birimlerin koordinasyonu APYK tarafından sağlanmaktadır. Bu yetkin idare grubu, APYK'ya yönetim gayelerinin gerçekleşmesine yönelik olarak destek olur. Ayrıca, bankaların bir aktif-pasif idare departmanını APYK'nın bir alt yapısı olarak kurmaları gerekmektedir. APYK'nın aktif-pasif idare departmanının, var ise aktif-pasif yönetimine yönelik diğer departmanların program yapılması, değerlendirilmesi, uygulanması ve bunlara bağlı olarak yaptırım güçlerinin ile yükümlülüklerinin herhangi bir şüpheye yer vermeksizin aktif-pasif yönetimi politikalarının bankalar tarafından ortaya konması gerekmektedir. Aktiflerin geri dönüşünün (ROA) ile hisselerin geri dönüşünün (ROE) açılımlarının likidite pozisyonları, birbirleri ile karşılaştırmalı değerlendirmeleri, fark kısıtlamaları ve talep edilen kapital yeterlilik oranları aktif-pasif yönetimine bağlı bir çalışma gerçekleştirilmeden önce belirlenmesi gereken parametrelerdir.

Bankaların aktif ve pasif kalemleri şu şekildedir;

Aktif Kalemler	Pasif Kalemler
Likit ve likite yakın değerler	Mevduat
Ticari krediler	Alınan krediler
Mali sektör kredileri	Merkez Bankası hesapları
Hisse senedi ve tahviller	Özsermaye
Sabit kıymetler	

3.2. Bankacılık Sektöründe Aktif Pasif Yönetimi

APYK'nın görevlerine bakılacak olunursa, APYK üyelerinin yatırım müdürü, kredi müdürü, fon müdürü, mali işler müdürü ve başkan sıfatında bir yönetim komite genel müdüründen oluşturulması tavsiye edilmektedir. Genellikle APYK'nın altı ile sekiz kişi

arasında bir grup olması önerilmektedir. Daha fazla üyenin katılması hemfikir olunma konusunda sorunlara açabileceği düşünülmektedir. APYK'nın toplantılarının kesinlikle büyük bir titizlikle belli bir formata bağlı olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Toplantılarda döviz fiyatları, faiz oranları gibi önceden belirlenmiş parametrelerin ve bunlara yönelik tahminlerin konu alınması beklenmektedir. Merkez Bankası, Hazine ve benzeri müesseseler tarafından gerçekleştirilen yeni uygulamalar ve alakalı yasalardaki değişimler ile bunları faktörlerin bankaya yönelik yansımaları tartışılacak konular arasında bulunmaktadır. Bu toplantılarda ek olarak, yabancı para durumu, aktif-pasif vade yapıları ve belirli aktif-pasif tiplerin avantajları ile maliyetleri konuşulmalıdır. Tüm bu sebeplere bağlı olarak, bu toplantıların sıkça düzenlenmesi azami derecede önemlidir. Literatür incelendiğinde bu toplantıların ayda bir kez gerçekleştirilmesi tercih sebebi olmakla birlikte, gerekli görüldüğü durumlarda haftalık yahut günlük olarak da yapılabilir. Çıkabilecek sorunlara ve yeni durumlara karşı hızlı toplanma, çabuk karar alma, çeşitli çözüm senaryoları oluşturarak anında müdahale etme bankanın işlerliği için önemlidir.

Aktif-pasif yönetimine bankacılar tarafından yeterli özenin gösterilmesi ve üst yönetim komitesi olarak APYK'yi kurmaları gerekmektedir. Bankaların temel stratejilerinin ve ilkelerinin yeterli seviyede tarif edilmiş olması bu komitenin çalışması için şarttır. Bankanın, misyonu, türü, risk alma tutumları net olarak konuşulmuş ve belirlenmiş olmalıdır. Ürün karışımı, pazar yapısı, bilançonun büyüklüğü gibi konularda özellikle önceden ortaya konmuş amaçların olması avantaj sağlayacaktır (Takan, 2002: 598).

APYK'nın faaliyetleri 3 bileşene ayrılır;

- 1- Ekonomik ve mali yıl bağlamında iş dinamiklerini anlamak,
- 2- Kararlara varmak,
- 3- Planları ve politikaları eyleme dökmek. (Strauss, 1989: 69-71).

APYK kazançları maksimum seviyeye çıkartmak ve likidite düzeyini istenilen seviyede koruyabilmek adına fonların alım ile satımı yükümlülüğünü tamamıyla taşımaktadır. APYK'nın görevleri, kredi fiyat belirleme planlarının değerlendirilmesi, spread seviyesinin kontrol altına alınması, zorunlu rezervler ile alakalı kararların verilmesi ve bütçe değişimlerini gözlemleyerek buna bağlı bir yol haritası çizimi olarak özetlenebilir. Zaman içerisinde aktif-pasif idare politikasını tekrar gözden geçirebilme ve bahsi edilen politikanın fonksiyonunu

iyileştirmek de bu görevlerdendir. Bunlara ek olarak, planlama ve idare arasında koordinasyonu gerçekleştirerek gerektiği yerde politika değişimlerini önerebilme ve müdahalede bulunabilmelidir. Ayrıca, gelecek mali yılın aktif-pasif idare planlaması APYK'nın yükümlülükleri arasındadır. Bu planlama spread değeri, ortalama günlük bilanço, faize bağlı ve faizden bağımsız gelir-giderler, sermaye yeterliliği, likidite, faiz oranı duyarlılığı ve ROE ile ilgili oranları da içerebilmelidir. Banka adına gerçekleştirilen reklamlara yönelik politikaların belirlenmesi de APYK tarafından takip edilmesi gereken konular arasındadır. Üst yönetimin buna bağlı olarak bankada bulunan tüm birimler ile yapılan yeni uygulamalara, yeni rakiplere ve ürünlere göre farklılıkları konusunda bilgi alışverişinde bulunması gerekir. Bu alışverişe yönelik departmanların özellikle büyük bankalarda bulundurduğu personel miktarı çok fazla olmalıdır. Buna rağmen, ayrıcalıksız olarak bütün bankaların bir aktif-pasif yönetim birimi oluşturmaları yahut eleman destekli bir grup bulundurmaları gereklidir. Aktif-pasif biriminin muhtemel sorumlulukları şu şekilde sıralanabilir;

- APYK'ya yönelik olarak geçmişte hazırlanan raporların sunumu ve tanımlanması,
- APYK'nın görmesi gerekenler, APYK tarafından talep edilmesi gerekenler ve bunlara yönelik sunum değerlendirmelerini içeren inmatik nitelikteki raporların hazırlanması,
- Aktif-pasif yönetimine yönelik yöntemlerin ortaya konması ve aktif-pasif yönetiminin kilit başlıklarını değerlendirilmesi ve idare etmek için yeni tekniklerin sunulması,
- Karar verme aşamasında APYK'ya destek olmak hedefiyle bilanço hacmi ve faiz oranı tahminleri ile net faiz gelirine yönelik tahminlerin yapılması,
- APYK karar raporlarının analiz edilmesi ve APYK'ya yapılan sunumların çözümlenmesi ile buna bağlı olarak komiteye öneriler sunulması,
- Fiyatlandırmada ihtiyacı bulunan bankanın birimlerine danışmanlıkta bulunmak ve APYK talimatlarını gerçekleştirmek ya da yetkin kişilerce diğer soru işaretlerine yönelik yardım alınması,
- APYK'nın onayına aktif-pasif idare politikaların sunulması ve bu konudaki önerilere açık olunması,

- Aktif-pasif yönetiminin diğer planlama süreçleriyle ilişkileri ile aktif-pasif idare süreciyle alakalı olarak uzun vadeli planlamaların oluşturulması ve buna bağlı olarak yıllık bütçe yapılması,
- Sosyal, politik ve ekonomik şartların bankanın karlılığı ve bilançosuyla alakalı olarak uygunluğunun kararlaştırılması,
- Spread analizi, fon satın alma planlaması ile detaylı şekilde en akılcı taktiklerin geliştirilmesi,
- Sermaye planlaması yapılması,
- İç fonların transfer mekanizmalarının sağlanması ve bu fonların transferlerinde kullanılan yöntemlerin aktif-pasif idare gayeleri bakımından uygunluğunun test edilmesi.

Eğer bankalar ayrıca oluşturulmuş herhangi bir aktif-pasif departmanı bulundurmuyor ise yukarıda örneklenen görevler ekseriyetle planlama, mali tutanaklar, fon yönetimi ve kontrol benzeri birimlerin sorumluluğu olarak gözlenebilmektedir. Ayrıca, aktif-pasif idare aşamasında hazırlanabilecek rapor türleri ve bunların içeriklerinden bahsedilmelidir. APYK toplantıları sırasında aktif-pasif yönetiminin malum konularla alakalı raporları sistematik olarak ortaya konulmalıdır. Raporlar şu şekilde sayılabilir;

- Aktif-pasif yönetiminin olağan ve geleceğe yönelik tahmini performanslarının ölçümü,
- Faiz sınır raporu hazırlanması,
- Aktif kalemlere bağlı kârlılık raporlarının hazırlanması,
- Zamanlama analizi yahut aktif-pasiflerin dönem yapılarıyla ilişkili raporlarının hazırlanması,
- Kredi ile mevduat çekiliş beklentilerine yönelik raporların hazırlanması,
- Başta para ve faiz politikaları olmak üzere, ekonomik önemi olan tahminlere dair raporların hazırlanması,
- Mali türevlerde riski en aza indirgeyecek raporlar hazırlanması,
- Bilanço dışı kalemlerde raporlar hazırlanması,
- Yük düzeyi için raporlar hazırlanması.

Aktif-pasif yönetiminin mekanizma şekli teorik olarak üç aşamadan oluşur. Bu aşamalar planlama, değerlendirme, rapor yazımı ve uygulanmasıdır. Aktif-pasif yönetim şekline bakılır ise öncelikli adım bahsi geçen sürecin planlamasıdır. Gelecek yıllara dair günlük, aylık yıllık olarak bilanço hazırlanması adımıdır. Bilançodaki aktif-pasiflerin önden kontrolü mümkün olmayan kalemlerinin hacmi gözlemlenmelidir. Kontrolü mümkün olmayan aktif-pasiflerin yükselme oranı değişkenlik gösterebildiğinden dolayı bilançonun istikrarsız bir tablo göstermesi mümkün olabilmektedir. Kontrolü mümkün bilanço kalemlerinin bu istikrarsızlıkları kapatabilmesi beklenmektedir. Spread seviyesinin anlaşılabilmesi amacıyla ödemesi yapılacak pasiflerin giderleri ile aktiflerden beklenen tahmini gelirlerin hesaplanabilmesi gerekir. İlerideki likidite gereksinimleri ile anapara yeterlilik oran değerlerinin bilanço hacim ve karışımlarını baz alarak belirlenmelidir. Bankaların aktif-pasif yönetimi politikalarına ve uzun vadeli taktiksel planlamalarına ile birlikte yük seviyesi ile vergilerin karşılaştırılmasına bağlı olarak sermaye yeterlilik oranı, aktiflerin geri dönüşü ile hisselerin geri dönüşünden beklenen oranları ve likidite pozisyonları, tahmini olarak oluşturulmuş proforma bilanço oranları ile kıyaslanabilmelidir. Bu yöntemle uygun görülen ayarlamalar yapılmış bütün tahmin ve amaçlanmış veriler ortaya konulmuş olur. Tüm bu çalışmaların sonucunda önümüzdeki mali yıla yönelik aktif-pasif idare politikası belirlenmesi amaçlanır. Veriler ışığında elde edilen bu politika, aktif-pasif yönetiminin kontrol edilmesi ile uygulamasını kolaylaştırmak amacıyla her aktif-pasif departmanına bölünerek özel planlara dönüştürülür (Tanju, 2002: 21).

Aktif-pasif yönetiminin mekanizmasında başka bir aşama da aktif-pasif idare planlamasını değerlendirmektir. Tahmin olarak oluşturulan proforma bilanço oranları, kontrol edilebilir araçlar ve alternatif senaryoların kullanılmasıyla elde edilebilen bulgular amaçlara bağlı olarak değerlendirildikten sonra amaçlanan kâr, likidite ve sermaye yeterlilik miktarlarına yönelik düzeltmelerde bulunulur. Bir bilgisayar bazlı benzetim modelinin kullanımı yoluyla olası alternatif karışım, hacim ve oran durumlarına yönelik ilgili tüm değerler analize açık olmalıdır. Amaçlanan seviye ile tahmini hacim fark pozisyonunun karşılaştırılmasıyla aktif-pasifler sabit veya değişken oranlı şeklinde sınıflandırılır. Süre yahut vade analizlerine bağlı olarak faiz duyarlılığı analizi yapılır ve alternatif “*IRRM*” önermeleri test edilir. Kârlılığa yönelik değerlendirilmesi yapılan tüm “*IRRM*” durumları arasından en uygun olanı seçilerek, farklı seviyelerde beklenen spread değeriyle kıyaslanır. Proforma bilançonun hacmi ile yapısına bağlı olan dağılımlar oranların değişimleri süresince gözlemlenerek, bu sonuçlar neticesinde en iyi bilanço hacmi ve yapı değeri amaçlanan spread

değerini elde edebilmek üzere seçilir. Tüm fonların en üst maliyeti ile tüm aktiflerin en alt getirisi kıyaslanır ve uygulamaları yapmakla yükümlü departmanlar bu aralıkta yönlendirilmelidir. Ek olarak, bankaların likidite ihtiyacı bulunması durumunda, bu ihtiyacın bilançodan mı yoksa pasif idare uygulaması yoluyla artırılan nakitlerden mi giderileceği ortaya konulur. Banka bilançosundaki genişlemenin de anapara seviyesi ya da kârlar ile alakalı olduğundan banka anapara gereksiniminin elde bulundurulan kârlar aracılığıyla karşılanma olanağı olup olmadığı değerlendirilir. Sözü edilen anapara bu yolla karşılanamayacak ise hangi yolla karşılanabileceğinin planı yapılmalıdır. Banka yük seviyesinin kontrolünü de elinde bulundurmalı ve faiz dışı gelirleri yükseltip, faiz dışı giderleri azaltma yollarını bulmalıdır. Ayrıca bu aktif-pasif yönetiminin işletmesi döneminde vergiler de göz önünde bulundurulmalıdır. Ek olarak, aktif-pasif yönetiminin işletme biçiminde raporlama ve uygulamadan da bahsedilerek bu faktörler ayrı ayrı açıklanmalıdır. Aktif-pasif yönetim şekli APYK onayının alınmasıyla beraber yapılan işlemlerde karar verici üst başlık olarak değerlendirilmelidir (Takan, 2002).

Aktif-pasif yönetimi departmanı daha sonra banka içerisindeki fonları, aktif-pasif yönetimi içinde ne şekilde dağıtılacağı, fark pozisyonunun en az ve en çok seviyesi, hizmetlere yönelik uygulanacak makul komisyon miktarı ve aktif-pasif yönetimi ile alakalı, aktif-pasif yönetiminin performansı ile kontrolünün değerlendirilmesi gayesiyle ortaya konması gereken rapor şekilleri ve zamanı benzeri hususlarla alakalı bankanın uygulama bölümlerine yönergeler verilmelidir. APYK'nde, bölümlerden aktif-pasif yönetimi departmanına gönderilen raporlar veri şeklinde değerlendirilmek üzere sunulmalıdır. Öngörülen sayıların gerçekleşen sayılarla karşılaştırılması sonrası raporun güncellenerek aktif-pasif yönetim departmanına yeni yönergeler sunulmasına yönelik tüm sorumluluklar APYK tarafından üstlenmelidir. Buna ek olarak, mühim bir değişim olduğu takdirde aktif-pasif yönetim politikalarında değişiklik yine gerçekleştirilebilir. Bilhassa spread değeri büyüklüğü faiz değişimlerine yani faize bağımlı varlıklarla ilişki içerisinde olduğundan dolayı faiz değişimlerine bağlı olarak bankanın sahip olduğu söz konusu spread'in yönü ve büyüklüğü bu faiz değişimleri bazında değişime uğrayabilir. Ancak her ihtimale karşın bankanın aktif-pasif idare politikası olabildiğince değişimlere müsait olmalıdır (Tanju, 2002).

3.3. Aktif Pasif Yönetiminde Kullanılan Teknikler

3.3.1. Net Faiz Marjı (Spread) Yönetimi

“*Spread ya da net faiz marjı (NIM), toplam aktiflerin ağırlıklı ortalama dönüş oranı ile toplam pasiflerin ağırlıklı ortalama dönüş oranları arasındaki farktır.*” (Erbil, 2001: 40) Bankalar ve bankalar dışındaki finansal kurumlar satın aldıkları ya da ödünç aldıkları finansal varlıkları ödünç verirler ya da satarlar. Bu kurumların finansal yönetimdeki asıl amaçları faiz farkının(spread) yönetimini sağlamaktır. Spread; varlıklar sayesinde kazanılmış olan faizler ile kaynaklara ödenmiş olan faizler arasındaki farktır. Bahsedilen bu farka, varlıklar toplamının bir yüzdesi olarak net faiz marjı denmektedir.

$$\text{Net Faiz Marjı} = \text{Varlıklardan Elde Edilen Faizler} - \text{Kaynaklara Ödenen Faizler}$$

Bu rasyo net faiz gelirini hesaplamak için kurumun riske maruz faiz gelirinden faiz giderleri çıkarılarak hesaplanır. Sonra hesaplanan zaman diliminde net faiz gelirini hesaplayabilmek için net faiz geliri yıllık bir hale getirilir ve ortalama varlıklara bölünerek kullanılır.” (Farin, 2004: 18)

$$\text{Net Faiz Marjı} = \text{Faiz Marjı} / \text{Getirili Aktifler (Ort.)} \quad (3.1)$$

Getirili Aktifler

(+) Krediler (net)

(+) Kısa, orta ve uzun vadeli krediler

(+) Problemlı krediler

(-) Problemlı krediler karşılığı

(+) Menkul kıymetler (net)

(+) İştirakler (net)

(+) Diğer getirili aktifler

Net faiz marjında, bankanın elde ettiği net faiz gelirleri ile bunları elde etmek için kullandığı aktifler ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle net faiz marjıyla direkt olarak bankanın belli bir dönem itibarı ile sahip olduğu aktiflerin verimliliği ölçülebilmektedir (Kızmaz, 1998: 36).

Aktif-pasif yönetiminin öncelikli hedefi aktif ile pasif hisselerin dönüşü bağlamında ortaya konulan amaçlara ulaşmaktır. Kârların hisse sahiplerinin fonuna bölünmesi yoluyla bir bankanın ROE'si bulunabilir.

$$ROE = \frac{NII + NNII - \text{Karşılıklar}(P) - \text{Vergi}(T)}{\text{Toplam Menkul Sermaye}} \quad (3.2)$$

Toplam Menkul Sermaye

Burada NNII faiz dışı net geliri gösterir. Bir başka ifade ile

$$ROE = ROA \times \text{Menkul Kıymet Çarpanı}(EM) \quad (3.3)$$

Buradan

$$EM = TA / \text{Menkul Kıymet}(E) \quad (3.4)$$

$$ROA = (NII / TA) + (NNII - P) / TA \quad (3.5)$$

Buna göre; 3.5 numaralı formül

$$ROE = \{(NII / TA) + (NNII - P / TA)\} \times (TA / E) \quad (3.5)$$

olarak yazılabilir (Erbil, 2001: 41).

Net faiz marjı (net faiz marjının ortalama varlıklara bölünmüş hali olan net faiz marjı rasyosu), zaman içerisinde ortaya çıkan bazı sebeplerden ötürü gittikçe artan bir baskıya maruz kalmıştır. Bu nedenler şöyle sıralanabilir:

- Şubelerin maruz kaldığı kısıtlamaların esnetilmesi ve şube bankacılığının birçok piyasada rekabeti daha fazla arttırması,
- Artan rekabetle beraber mutual fonlar, sigorta şirketleri, broker firmaları, mortgage bankacılığı yapan firmalar ve başka şirketin altında olan finans şirketleri(yavru şirket) gibi firmaların ortaya çıkması,
- Varlık piyasasında olan menkul kıymetleştirme ile bankacılık ürünlerini gittikçe daha fazla mala benzer duruma gelmesi ve rekabet açısından gittikçe farklılaştırılan özelliklerden ziyade fiyatta rekabetin artması,
- Alternatif dağıtım kanallarının gelişmesiyle birlikte piyasalarda rekabetin daha çok artması,
- Tüketici tercihlerinde ve demografik çevrede meydana gelen değişimler, finansal kuruluşların yüksek maliyetli toptan fonlamaya bağımlı olması (Farin, 2004: 18),

Bankanın net faiz marjının yüksekliği, faiz dışı gelirlerin faiz dışı giderleri yeteri kadar

karşılayamadığı durumda önemli bir problem oluşturmaz. Çünkü bu giderlerin karşılanması faiz farkı ile olur. Komisyon oranlarının rekabetçi olmaması durumunda müşterilerin bir başka finansal kuruma yönelmesi mümkün olabilir. Net faiz marjı, varlık ve kaynak kararlarının birleşik etkisini yansıtır.

Net faiz marjı veya öz kaynaklar aracılığıyla karlılık hedefine ulaşabilmek için kaynaklar ile alakalı kararlar ve fonlama kararları beraber alınmalıdır. Fon kaynaklarının durumu iyi analiz edilmeden plasman ve portföy yatırımı kararlarını almak ya da mevduat ve diğer kaynakları kârlı olacağına dair bir garantinin bulunmadığı bir durumda herhangi bir kullanıma yönelik karara varmak net faiz marjı amacını gerçekleştirilmesi anlamında oldukça tehlikelidir. Varlıkların verimliliği, kredi riski, kaynak maliyeti, varlık ve kaynakları görece vadeleri ile özelliklerine bağlı olarak değişiminde faktör olan faiz oran riski yöneticiler tarafından dikkate alınması gereken konular arasındadır. Plasman, portföy yatırım ve kaynak idare planları arasındaki uyum bankalar açısından önem taşımaktadır. Net faiz marjı ve öz kaynak ile sağlanan karlılık, önemli vade uyumsuzlukları ile riske atılabilir. Yine varlık-kaynak portföyünde olan ödeyememe riskinin artmasına sebep olabilir. Faiz oranları sıklıkla ve yüksek oranlarla değişime uğradığı şartlarda bu durumun gerçekleşme ihtimali fazladır. Bankalar için mutlak hedef haline gelen faiz marjı, her ne kadar uzun yıllardır bankacılık sektör gündeminde kendine önemli bir yer buluyor olsa da, 1970'li yılların ikinci yarısından başlayarak özel bir öneme sahiptir. Bu özel önemin sebebi, artan rekabet şartlarına bağlı marjların gün geçtikçe küçülmesi ile bununla beraber dışa bağlı faktörlerin -özellikle makro dalgalanmaların yaşandığı faiz oranlarının- banka gelirlerinin daha volatil duruma gelmesini sağlamasıdır. Önümüzdeki yıllarda da süreceği öngörülen bu şartlar altında faiz marjı yönetimi ve planlarının bankaların mutlak hedeflerini gerçekleştirebilmeleri açısından önemini artırmaktadır (Takan, 2002: 597).

3.3.2. CAMELS Yaklaşımı ve Rasyo Analizi

Bir bankanın mali performansının ortaya çıkarılması için CAMELS adı verilen finansal analiz yöntemi kullanılır. CAMELS analizi denetim faaliyetlerinde uluslararası alanda kullanılan bir yöntemdir.

CAMELS analizi, ABD'de denetim otoriteleri tarafından bir değerlendirme sistemidir. Bu sistem ticari bankaların risk bazlı denetimi sırasında genel durumun ve uzaktan gözetim faaliyetleri esnasında kullanılır (Ecer, 2013: 178).

Bankayı gözetleyen ve denetleyen kurumlar, ticari bankaların finansal durumlarını inceleyip, yasa ve düzenleme politikalarını uygulurlar. Bunu sağlamak amacıyla gereken bilgiler periyodik olarak hazırlanan raporlarla elde edilebiliyor olsa bile denetim, bu raporların doğru olup olmadığını ortaya koymak ve daha fazla bilgi elde etmek amacıyla vardır. Dolayısıyla bankacılık sektörünün kontrol altına alınabilmesi, bankaların finansal yapılarında sağlamlığının garanti altında olabilmesi veya ekonomide etki yaratacak banka kaynaklı olumsuz durumların önceden tahmininin yapılması, çeşitli önlemler alınabilmesi amacıyla uzaktan gözetim sistemleri ortaya çıkmıştır. Genellikle bankalardan alınan finansal raporların çeşitli yöntemlerle incelenip yorumlanmasına dayanan sistemler uzaktan gözetim sistemleridir. CAMELS dereceleri kamuoyuna açıklanan bilgiler olmasına rağmen bankaların genel finansal durumları hakkında denetçilerin ortaya çıkardığı özel gözetim ve denetim otoritesi bilgilerinin özet ölçüleridir (Tükenmez, Demireli ve Akkaya, 2009: 380).

Ülkelerin denetim otoritelerinin yanında uluslararası derecelendirme kuruluşları da bankaların performans değerlendirilmesini yaparken CAMELS analizini kullanmaktadırlar. Derecelendirme kuruluşları; yerli ve yabancı para cinsinden, kısa ve uzun vadeli sorumluluklar açısından bankaları, finans kuruluşlarını ve ülkeleri değerlendirmeye tabi tutmaktadır (Çelik, 2004: 83).

CAMELS analizinin temel ilkesi, fon akışının belirli bir risk seviyesinde maksimum getiri veya belirli bir getiri seviyesinde minimum risk düzeyinin ayarlanmasıdır. Buradan yola çıkarak CAMELS analizi; sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, yönetim kalitesi, kazanç oranı, likidite oranı öğelerinin baş harflerinden meydana gelmektedir. 1997 yılına kadar bu beş öğeden oluşan analiz, türev piyasalarında ortaya çıkan gelişmelerden dolayı piyasa risklerine duyarlılığı gösteren S harfinin de eklenmesi üzerine CAMELS haline gelmiştir (Tükenmez, Demireli ve Akkaya, 2009: 380).

CAMELS öğeleri ilk harflerinin aldığı 6 temel öğeden oluşur:

C: Capital - Sermaye Yeterliliğini,

A: Asset Quality - Varlık Kalitesini,

M: Management Adequacy - Yönetim Yeterliliğini,

E: Earnings - Karlılık Durumunu,

L: Liquidity - Likidite Gücünü,

S: Sensitivity to Market Risk - Piyasa Risklerine Duyarlılığı ifade eder.

i.Sermaye Yeterliliği (Capital Adequacy)

Varlıklarının değerinde meydana gelen düşme yada bankanın zararlarla karşı karşıya kalması sonucu mevduat sahibi ve diğer alacaklara güvence, sermaye ile sağlanır.

Sermaye yeterliliği, ticari bankaların varlık ve yapısındaki durumlara bağlı olan göreceli bir kavramdır. Tahmini yapılan bilanço risk derecesine göre, bankanın sermaye yeterliğinin ölçülmesi için kullanılmaktadır. Bankaların borç ödeme güçlerinin başarısını, sermayenin oransal büyüklüğü belirler.

ii.Varlık Kalitesi (Asset Quality)

Bankalar, öz kaynakları ile yabancı kaynaklarını çeşitli varlıklara bağlarlar. Varlık kalitesi açısından önemi olan kısım, banka varlıklarının çeşitli olması ve varlıkların gelir getirme gücü, gelirin sürekliliği ve gelirin nakde dönüş gücüdür. Varlıkların değerini yitirmesi, bankalardaki en önemli risktir. Banka kaynaklarının önemli bir kısmını, bankaya faiz yükü getiren yabancı kaynaklar oluşturur. Bu noktada öz kaynakların payı yetersiz olduğu için bankalardaki kaynak yapısının esnekliği çok azdır. Bundan ötürü bankanın varlıklarının değer yitirme riskinin minimum düzeyde olması gerekmektedir. Bununla beraber banka kaynaklarının büyük kısmının faiz ödeme yükümlülüğü altında olması, banka varlıklarının önemli bir bölümünün de getirili olmasını gerektirmektedir. Bunun sonucunda banka varlıklarının kalitesi değer yitirme riski ve yeterli gelir sağlaması açısından önem arz etmektedir (Akgüç, 2000: 521).

iii.Yönetim Kalitesi (Management)

Bankanın içindeki yönetsel kapasiteyi ve performansın kalitesini ortaya çıkarır. Bankanın faaliyetlerine göre değişkenlik göstererek ortaya çıkan riskleri tespit etme, ölçme, takip ve kontrol etme bankaların yönetim kalitesiyle alakalıdır.

Bir bankanın yönetim kalitesinin ölçümü gelişmiş ülkelerde, banka içinde uygulanmış olan politikaların amaç ile örtüşüp örtüşmediğinin, risk kültürünün gelişmişlik düzeyinin, faaliyet alanlarındaki iç kontrol sistemlerinin yeterliliğinin ve duruma uygun politika

üretebilme kapasitesinin, üst yönetimin faaliyetlere ait riskleri kontrol edebilme gücünün, stratejileri ve bankanın sektördeki gelişmelere ve yeni ürünlere uyum sağlama derecesinin dikkate alınması ile olur. Banka sahiplerine veya üst yöneticilere kredi verilip verilmediği, müşterilere sunulan hizmetin kaliteli olup olmaması da önemli faktörlerden sayılabilmektedir. Bir bankanın mevzuata uygun faaliyette bulunabilmesi ve üst yönetimin denetçilerin değerlendirmelerine ve uygulamalarına önem vermesi yönetim kalitesini arttıracaktır (Dang, 2011: 21).

iv.Kazançlar – Karlılık – (Earnings)

Bankaların aktiflerinin ve öz kaynaklarının verimli kullanılıp kullanılmadığını ortaya çıkaran rasyolardır. Bankaların kuruluş amaçlarından biri de kar elde etmektir. Bankalar, bu karları öz kaynaklarına ekleyerek mali durumlarını güçlendirmektedirler. Bir bankanın karlılık derecesi onun finansal gücünü de göstermektedir. Karlılık analizi faaliyetlerin ne kadar etkin olduğu ve yönetimin başarı gücü gibi diğer konularda da önemli bilgiler sunmaktadır.

Bankanın karlılık trendi, elde edilmiş olan karın kalitesi ve devamlılığı, bu karın sektördeki diğer bankalarla karşılaştırılması, elde edilen kazançların piyasa risklerine duyarlılığı, zarar olması durumunda da sermayenin bu zararı karşılayabilmesi karlılığın ölçülmesi için önem arz eder.

Bankanın karlılıktaki başarısında sermaye yeterliliğinin payı büyüktür. Sermaye yeterliliği, bankanın kar elde etme yeterliliğinin bir fonksiyonu olarak tanımlanabilmektedir. Bankaların faaliyetlerinin devamı için sermayesinin yeterli seviyede olması ve karın istenilen seviyeye gelmesi gereklidir. Kar beklentilerinin yüksek düzeye ulaşabilmesi için güçlü bir sermaye yapısı gerekmektedir.

v.Likidite Durumu (Liquidity)

Kısa vadeli borcun ödenme gücünü ve kaynakların nakit olarak elde bulunan kısmını, likidite oranları göstermektedir. Bir bankanın likidite seviyesi, borçlarını zamanında ödeyebilme gücünü ortaya çıkarmaktadır. Bankalar kendi borç ve taahhütlerinin vadelerini planlayarak kendi likit derecesini belirlemektedir.

Bankanın likidite riski, yükümlülüklerini yerine getirememe olasılığı, bankanın faaliyetlerini sürdürme açısından, belki bankanın varlık kalitesinden, öz kaynak

yeterliliğinden daha fazla önem arz eder. Bankanın başarısızlığında, tasfiye sürecine girmesinde, likidite yetersizliği çoğu zaman öz kaynak yetersizliğinden daha geçerli bir nedendir (Akgüç, 2000: 511).

Bankaların likidite yeterliliği sağlamasındaki amaç, mevduat çekme ve kredi talepleri karşısında olumsuzluk ortaya çıkmasını engellemektir. Bankaların aktifinde likit kalemlerin ağırlığının olmasının sebebi budur. Fakat göz ardı edilmemesi gereken nokta, yüksek seviyedeki likit varlıklar aynı zamanda banka için yüksek maliyet oluşturur. Bankaların aktifinde tam likit kalemlerin çok olması aynı zamanda bankaların karlılık performansını da olumsuz etkiler. Tam tersi durumunda yani likidite yetersizliği durumunda ise bankaya olan güven azalır ve bankanın faaliyetleri aksar.

vi.Piyasa Riskine Duyarlılık (Sensitivity To Market Risk)

Basel komitesi tarafından 1996 yılından sonra CAMELS öğelerine piyasa riskini eklemesiyle beraber CAMEL, CAMELS halini almıştır.

Bankalar, bilanço yapıları ve faaliyetleri sonucunda piyasa riski ile karşılaşabilmektedirler. Bir bankanın geliri ve sermaye yapısı; kurlarda oluşan dengesizliklerden, piyasa içindeki faiz oranı değişimlerinden ve hisse senedi fiyatlarında meydana gelen dalgalanmalardan negatif anlamda etkilenebilir.

Risk faiz oranlarında meydana gelen değişikliklerden ortaya çıkan piyasa riski, piyasa riskine maruz kalan bankaların en çok karşılaştığı durumdur. Faiz oranlarında ortaya çıkabilecek olan değişimlerden dolayı bankalar, sahip oldukları bilanço durumları yüzünden bazı zararlara maruz kalabilirler. Bankaların faiz riski dışında karşı karşıya kaldığı diğer riskler ise, kur riski ve hisse senedi fiyatlarında meydana gelen değişimlerden kaynaklı risklerdir. Bankanın yabancı para cinsinden varlık ve yükümlülükleri arasında oluşan fark nedeniyle döviz kurlarında meydana gelen dalgalanmalardan ötürü karşılaştığı risk, kur riskidir. Bankaların faaliyetlerinden biri yoğun bir hisse senedi piyasası işlemleri ise hisse senetlerindeki fiyat değişiklikleri banka adına piyasa riski demektir.

3.3.3. GAP Analizi

Bankalar için faiz riskine maruz kalma ihtimali her zaman vardır. Bu nedenle bankaların bu riskten korunmak için alabileceği tek önlem maruz kalabilecekleri faiz oranı riskini tahmin edebilmeleridir. Bu bağlamda GAP analizi, faiz oranı değişim riskini ölçmek için geliştirilen bir analiz çeşididir. “Belirli bir dönemde faize karşı duyarlı aktifler ile faize duyarlı pasifler arasındaki riski ortaya koyan GAP analizi, bu yönüyle faiz oranı riskinin yanında likidite riskinin yönetiminde de kullanılmaya uygundur” (Babuşçu, 2003: 65). Tanımda görüldüğü üzere GAP analizi likidite riskini ve faiz riskini ölçmek için bankalar tarafından yaygın kullanılan bir analiz biçimidir.

GAP analizi genellikle faize duyarlı aktif ve pasifler arasında oluşan farkın belirli vadeler itibarıyla ölçülmesini sağlayan bir analizdir. “*Finansal kurumların varlık ve kaynak vadelerini ve faiz oranı duyarlılığını izlemeye aracılık eden analize riske açık pozisyon analizi (GAP analizi) denir*” (Tevfik ve Tevfik, 1997: 262). İlk kez 1975 yılında Clifford’un bir makalesinde yayınlanmıştır. GAP, belirli bir dönemde faize duyarlı olan aktif ve pasif kalemler arasında oluşan farktır. Bu fark bilançonun faiz riskine maruz olan kısmını gösterir. Bankalar için gelişkin bir muhasebe sisteminin oluşturulması bu yöntemin uygulanması adına elzemdir. Gelirleri arttıracak yönde sonuçlar alabilmek adına muhasebe hesaplamaları sırasında mümkün olduğu seviyede sınıflandırmak yapılması gerekir. Buna bağlı olarak, aktif-pasifler gelecekte faiz oranı olarak tekrardan fiyatlanabilmelerine bağlı olarak sınıflandırılabilirler. Yeniden fiyatlanabilecek kalemler bilançonun her iki tarafında da bulunabilir (Gökmen, 2002: 39). Örnek olarak, libor faizli ve 5 yıl vadeli herhangi bir kredinin faizi aylık periyotlar ile fiyatlanacak ise bu kredi aylık bazda faize duyarlı bir aktif olarak değerlendirilir. GAP analizinin temelini de faize duyarlı aktifler (FDA) ile pasifler (FDP) karşılaştırıldığında elde edilen fark oluşturur ve bu fark “ARALIK” yani “GAP” olarak tanımlanır. Benzer bir değerlendirme biçimi de GAP rasyosudur. FDA ile FDP'nin oranlanması ile GAP rasyosu elde edilir. Bankaların faiz değişimlerine yönelik duyarsız kaldığı nokta GAP farkının 0 ya da bir diğer deyişle GAP rasyosunun 1 olduğu durumlar olarak tanımlanabilir. Çünkü faiz oranlarındaki değişimler FDA ve FDP'lerde aynı oranda değişime sebep olacaktır. GAP aşağıdaki şekilde hesaplanır ve yorumlanır (Halkbank, 1994);

$$\text{Aralık(GAP) Boyutu} = FDA_t - FDP_t \quad (3.6)$$

$$\text{GAP Rasyosu} = \text{Faize Duyarlı Aktifler} / \text{Faize Duyarlı Pasifler} \quad (3.7)$$

$FDA-FDP > 0$. *GAP (+) veya $FDA / FDP > 100$ %* ise; böyle bir bilanço pozisyonu aktif duyarlı olarak ifade edilirken, tersi bir bilanço pozisyonu durumunda aşağıda olduğu gibi pasif duyarlılıktan söz edilir.

$$FDA-FDP < 0. \textit{GAP (-) veya } FDA / FDP < 10 \% \quad (3.8)$$

$FDA - FDP = 0$. *GAP (nötr) veya $FDA / FDP = 100\%$* değerine sahip olan bir banka faiz oranlarındaki dalgalanmalardan etkilenmez ve faize duyarlı aktifler ile faize duyarlı pasifler arasında tam uyum söz konusudur.

GAP farkı pozitif olarak belirlenen ya da GAP rasyosu birden büyük olan bankalar, faiz oranı artışları ile beraber FDA getirileri ve net faiz gelirleri artacak olan bankalardır. Bunun aksine, GAP farkı negatif pozisyonda bulunan ya da GAP rasyosu birden küçük olan bankalar ise faiz oranı artışlarından dolayı FDP'lerini tekrar fiyatlayarak maliyetlerinde artışa yol açacak olan bankalardır. (Öcal ve Diğerleri, 1997: 241).

GAP analizi yapılırken faize duyarlı olan aktif ve pasifler için planlanan yeniden fiyatlandırma zamanı 1 yıldır (Eğitim Müdürlüğü, 1994: 8). Ancak bilançoda yeniden fiyatlandırma süresi birbirinden farklı kalemler bulunmaktadır. Bu bağlamda uygulanan çözüm ise Periyodik GAP analizidir. "Periyodik GAP analizi aktif ve pasifin her vadesi için faiz oranı değişiminin aynı olacağı (temel oran riski=0) varsayımından hareket etmektedir" (Yalçınkaya ve Ekinci, 2007). Bu yöntemde riske duyarlı aktif ve pasif kalemler farklı farklı gruplandırılır. Faize duyarlı aktif ve pasifler arasındaki fark ne kadar büyükse bankanın faiz riskine maruz kalma ihtimalide o kadar artmaktadır.

Faiz oranlarına yönelik önceden yapılan kestirimler, olası getiri ile yaşanabilecek risklerden hangilerinin tercih sebebi olduğu ile bankanın GAP aralığı kontrolüne dair muhtemel müdahale gücüne bağlı olarak bankalar GAP fark pozisyonu büyüklük ve yönüne karar vermelidirler. Yüksek GAP pozisyonları genellikle istikrarlı getiri elde etmek isteyen bankalar tarafından tercih edilmeyecektir. Beklentinin faiz artışına yönelik olduğu durumlarda daha aktif ve riskli GAP stratejileri izleyen bankalar, aktiflerine oranları değişken faizler uygulayarak vadelerini kısaltma ve pasif vadelerini ise uzatma benzeri yöntemlere yönelebilir. Tüm bu analizlere rağmen, piyasada istedikleri vadede borç ve alacak yaratma imkanının bulunup bulunmaması bankaların politikalarını pratikte değiştirebilir. Bu tarz durumlar diğer bankaların faiz oranlarına yönelik beklentilerinin aynı yönde olması sebebiyle aynı stratejilerle davranmalarından yahut söz konusu bankanın piyasadaki faiz oranına yönelik

herhangi bir etkisi bulunmadığından gerçekleşebilir. Sonuç olarak, GAP analizinin sonuç vermesi bankanın GAP fark pozisyonuna yönelik kontrolü zamanında sağlayabilmesine bağlıdır. Bu durumlarda sorun çözümü adına vadeli piyasalara girmek bankalar için kısmen bir yol olarak gözükebilecektir (Doğan ve Şarsel, 1994: 9).

Likidite ve faiz riskini ölçmek için kullanılan GAP analizi duyarlı aktif ve pasifler arasındaki farkın belirli vadeler itibarıyla ölçülmesini sağladığından faiz getirisi elde etmek isteyen banka aktif ve pasif kalemlerini ayarlama faize duyarlılık boyutunu geniş çapta ele almalıdır. Derin kriz ortamında vade uyumsuzluğunu tetikleyen yüksek faizler tehdit oluşturmaktadır. GAP, maruz kalınacak faiz oranı riskini tahmin etmeye olanak sağlar. Alınması gereken önlemleri önceden planlamak, piyasayla senkronize biçimde hareket etme kabiliyeti kazanmak için GAP etkin ve önemli bir araç niteliği taşır.

3.3.4. Durasyon Analizi

Durasyon, bir yatırımın geri ödeme dönemi sonuna kadar geçen ortalama zamandır. Bankanın Aktif-Pasif Yönetiminde, vade yapısının analizinde ortalama vade ve durasyon incelenir. Süre ya da durasyon kavramıyla anlatılması amaçlanan bir finansal kıymetten elde edilebilen tüm nakit akımlarının bu kıymetin vadesine kadar ağırlıklandırılmış ortalama zamanıdır.

“Durasyon analizi ilk defa Frederick Macaulay tarafından ortaya atılmış, önceleri portföy teorisi içinde incelenmiş daha sonraları aktif-pasif yönetimi teknikleri içinde bankalarca da kullanılmaya başlanmıştır. Bu teknik, bankaların aktif-pasif yönetiminin içindeki vade yapısını incelemeye bir alternatif olarak ortaya çıkmıştır.”

Faiz oranı riskini ölçümünü yapabilmek için sadece vade kavramını incelemek, bir çok menkul değer vadesinden önce elde ettiği nakit akışlarının görmezden gelinmesini sağlar. “Durasyon ise aktif ve pasif beklenen nakit akışlarının elde edildiği veya ödendiği zamanın ağırlıklı ortalamasıdır.” (Erol, 1992: 38)

“Durasyon finansal enstrümanın faiz oranı değişikliklerine ne ölçüde duyarlı olduğunu ölçer” (D’Arcy ve Gorvett, 2001: 2) Tahvil gibi genelde sabit bir getirisi olan yatırımların durasyonlarının özellikleri şu şekildedir:

- Durasyon her daim vadeden kısa olur. Bunun sebebi süre yaklaşımında dönemsel kupon faizlerinin ödeme zamanlarına göre ağırlıklandırılmasıdır.

- Durasyon ile vade arasında olumlu bir ilişkidir. Öteki değişkenlerde herhangi bir farklılık yokken, vadesi genelde uzun dönemli olarak görülen tahvil yatırımlarının sahip olduğu durasyon buna göre daha uzun olmaktadır. Ancak bu ilişkide doğru bir orantı bulunmamaktadır. Zira vade uzadığı için, anaparanın sahip olduğu güncel değer her zaman azalma eğilimi gösterir.
- Durasyonun yatırımın vadesiyle eş değer olduğu sıfır kuponlu, bir başka deyişle vadesinden önce herhangi bir nakit hareketine sahip olmadığı yatırımlardır.
- Kupon faiz oranı ve durasyon ters bir ilişkiye sahiptirler. Zira toplam nakit hareketlerinin daha fazla bir bölümü kısıtlı bir süre içinde faiz ödemeleri olarak gerçekleştirilir.
- Diğer şartlar aynıyken piyasa faiz oranı yükseldiğinde durasyonun azaldığı görülmektedir. Faiz oranının artması bütün nakit akışlarının şimdiki değerini azaltmaktadır. Böyle bir durum gerçekleştiğinde en uzak durumdaki nakit akışının güncel değeri oldukça büyük bir düşüşe uğrar. Bundan dolayı önceki dönemden sahip olunan faiz kazançlarının odak noktaları büyüyecek ve dolayısıyla süre de azalacaktır.

“Etkin olarak bir tahvili faiz oranı riskten koruyabilmek için faiz oranlarındaki değişimin bir tahvilin fiyatı üzerindeki etkisi (fiyat riski) tahvilin sahipliğinden dolayı belli dönemlerde elde edilen nakit akımlarının yeniden yatırılması (yeniden yatırım riski) üzerindeki faiz oranlarının değişiminin etkisi ile karşılanabilir.” (Gönenç, 2008: 9)

Faiz oranlarındaki yükseliş tahvilin değerini düşürür ve bununla birlikte faiz getirilerinin yeniden yatırım oranının artmasını sağlar. Tahvile yatırım yapan yatırımcılar, eğer vade sonuna kadar bu tahvili elinde tutarsa karşılaştığı tek risk yeniden yatırım riski olur. Eğer tahvilin vadesinden önce satılma durumu olursa fiyat riski ve yeniden yatırım riskinden bahsetmek mümkündür. Birbirinden iki farklı yöne giden bu iki riski karşılıklı elde edecekleri kazancın diğerinden elde edilen zararı ortadan kaldırması için bir süre geçmesi gerekmektedir. Durasyon bahsedilen bu süredir. Bir başka ifadeyle durasyon, tahvillerin fiyat riskleriyle tekrar yatırım yapma riskini birbirine eşitleyen minimum zaman dilimidir. Finansal araçlar piyasa fiyatlarındaki duyarlılığın ölçümünü sağlar ve bunu faiz oranları ile karşılaştırarak yapar. Aktif-pasiflere ait piyasa fiyatlarında yaşanan yüzde değişimleri durasyonlarına ve faiz oranlarında yaşanan değişimlerin miktarına bağlıdır.

3.3.5. Varyans Analizi

Faiz oranı değişim riskini yönetmek amacıyla varyans analizi kullanılmaktadır. Büyük ölçekli ve farklılık gösteren çeşitte değerler bulunduran bankalar faiz oranı değişiminden kritik seviyelerde etkilenmektedirler. Varyans ya da sapma analizi, net faiz marjındaki değişimin farklı gruplara bölünerek değerlendirilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Bu değerlendirme yöntemine bağlı olarak faiz marjı üç farklı parametrenin farklılaşmasıyla değişime uğrar. Bu parametreler faiz oranı varyansı, miktar varyansı ve karışım varyansıdır. Hangi varyansın değiştirilerek nasıl bir sonuca varılacağıın hesabı bankalar adına önem arz eden noktayı oluşturur (Gönenç, 2008).

Faiz oranı varyansı, aktif getiriler ile pasif getiriler arasında oluşan farktır. Faiz oranlarında yaşanan dalgalanma ile faiz oranı varyansı gerçekleşmektedir. Bir süreç sonucunda aktif-pasif miktarının değişikliğe uğramasıyla miktar varyansı meydana gelir. Karışım varyansını ise belirli kalemlerden aktif içinde ya da pasif içinde meydana gelen oranlarının değişikliği meydana getirmektedir. Bu analize bağlı olarak hedeflenen en büyük nokta, net faiz gelirinde gerçekleşen değişimlerin nedenini belirlemektir. Eğer diğer iki varyans, oran varyansından daha düşük ise net faiz marjının bahsedilen parametrelerden diğer faktörlere göre çok daha fazla etkilendiğini ortaya koyar. Örnek olarak; faiz oranı varyansı için bu şartlar geçerliyse, bankanın temel yoğunlaşma noktası faiz oranları üzerinde olur ve net faiz marjının artışı amaçlanır. Zamana bağlı olarak aktif-pasif miktar değişimleri, miktar varyansının diğer iki varyanstan daha fazla olduğu gözlemleniyorsa, banka yönetimi tarafından incelenir. Karışım varyansının en yüksek olduğu durumlarda ise aktif-pasif temelinde değişimler yapılarak net faiz gelirinin artışı amaçlanır.

3.3.6. VAR (Value at Risk) Modeli

“*Riske maruz değer (RMD)*”, belirlenen bir zaman döneminde (bir işlem günü, bir ay, bir yıl, vb.), belirli bir olasılıkla, finansal bir varlığın veya portföyün değerinde, piyasa hareketlerinden dolayı meydana gelebilecek maksimum kayıp olarak tanımlanabilmektedir. Önceden belirlenmiş periyotlarda elde bulundurulan varlıkların değerlerinde yaşanabilecek düşüşlerinin maksimum olarak varabileceği noktaları tahmin edebilmek finans kurumları için oldukça kritiktir. Günümüzde bankacılığın nasyonel halinden çıkarak internasyonel boyuta kavuşmasıyla şüphesiz bankaların uğraşmak durumunda kaldığı risklerde artış gerçekleşmiştir. Yirmi birinci yüzyılda bilgi işlem alanındaki gelişmelerle birlikte birçok

farklı ürün çıkmış ve bu ürünlerin çıkışı ile beraber bankalara yönelik fırsat ve olanaklarla beraber riskler de ortaya çıkmıştır.

BİS tarafından Nisan 1993'te piyasadaki risklerin bankalar tarafından yönetilmeleri ile alakalı “*The supervisory Treatment of Market Risks*” isimli doküman çıkarılmıştır. Bu dokümanda bankaların karşılaştıkları piyasada yaşanan risklerin kapsamına bağlı olarak, anapara seviyelerini düzenlemeleri gerekliliğine dair bir bakış açısı sunulmuştur. Bu dokümanda bahsedilen riskin büyüklüğüne bağlı olarak anapara ihtiyaçları standart bir yöntem ile hesaplanması gerektiği söylenmiştir. Dokümanın sunduğu tavsiye farklı bakış açılarından eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştiriler:

- Tavsiye edilen standart model, aktif risk idare sistemlerinin bankalar tarafından geliştirilmelerini sağlayacak özendirici öğeleri barındırmamaktadır.
- Tavsiye edilen modelde yatırım araçları ile portföy değerleri arasında var olan korelasyon hesaba katılmamıştır. Ancak finans teorisinde değerlerin getirdikleri ile aralarında bulunan bağıntı %100'den küçük ise portföy değerlerinin riski, portföy riskinin taşıdığı riskten daha yüksektir. Belirtilen şartlarda tavsiye edilen modelin kullanılması ile belirlenen anapara ihtiyaç miktarı gerçekte ihtiyaç duyulandan fazla olacaktır.
- Tavsiye edilen model çeşitli bankaların değerlendirdiği bilgisayar aracılığıyla kullanılan risk idare sistemlerini göz ardı etmiştir.

Basel Komitesi tavsiye edilen modele gelen eleştiriler karşısında 1995 yılında bu belgede değişiklikler yapmıştır. “*Proposal to Issue a Supplement to the Basle Capital Accord to Cover Market Risks*” (Basle, 1995) adında bir belge yayınlanmışlardır. Bu şekilde Basel Komitesi bankaların piyasa riskine ilişkin sermaye gereksinimlerini hesaplarken kendi içsel modellerini kullanabilmelerine de sağlamıştır.

1996 yılında ise piyasa riskinin ölçümü için mutlak bir doküman özelliğinde olan “*Amendment to the Capital Accord to Incorporate Market Risks*” yayınlanmıştır. Belirtilen dokümanda, piyasa risklerinin ölçülmesi ve belirlenen riskler sonucundan ihtiyaç duyulan anapara miktarının hesaplanmasına yönelik Basel Komitesince önerilen standart modelin değerlendirilebileceği gibi, önceden ortaya koyulmuş belirli şartları sağlamaları durumunda bankalar tarafından geliştirilen risk değerlendirme modellerinin de kullanılabileceği ortaya

konmuştur. Bu şartlara göre, ülkelerindeki resmi gözlem ve denetleme müesseselerinden piyasa risklerinin değerlendirilmesi konusunda kendi modellerini kullanmalarına yönelik açık izin alınması bankalar için gerekli bir koşuldur.

Banka gözetim kurumu modele onay vermek için belirli şartların sağlanmasını isteyecektir. Bu şartlar şu şekildedir:

- Herhangi bir kusur taşımayan risk idare sisteminin banka tarafından oluşturulması.
- Bankanın modelinin, piyasa riskini kabul edilebilir bir doğrulukta ölçtüğünün tespit edilmesi.
- Çok karmaşık bir yapısı bulunan risk idare ve değerlendirme modellerinin kullanımını sağlayabilen, risk kontrolünü, denetimi ve back office uygulamalarını sorunsuz yürütebilecek eğitimi olan yeterli sayıda personelin olması.
- Modelin BIS standartlarına göre bazı zamanlarda stres testleriyle kontrolünün yapılması.

Yukarıdaki şartlarla beraber banka, risk yönetiminde şu şartları da yerine getirmelidir:

- Bankadaki tüm risk kontrol sisteminin ortaya çıkartılması ve kullanımı için sorumluluk sahibi olan bir “risk yönetim grubu” içinde, bankanın ticari faaliyetleri dışında olan bağımsız bir risk kontrol grubunun oluşturulması gerekir.
- Bankanın yönetim kurulu ve üst düzey yöneticileri, risk kontrol sürecine aktif bir katılım sağlamalı ve risk kontrolü bu kişiler tarafından, bankanın kaynak tahsisi zorunlu operasyonlarından biri haline getirilmelidir.
- Bankadaki risk kontrol birimi, bankanın kullanmış olduğu risk ölçüm modelinin doğru ve güvenilir olduğunun ispatı için günlük olarak, birer aylık dönemler içerisinde geriye dönük test yapılmalıdır.
- Günlük risk yönetim sürecinin bir parçası bankanın risk ölçüm modeli olmalıdır. Risk ölçüm modelinden elde edilenler; bankanın piyasa riskinin planlanma aşamasında, takip edilmesinde ve kontrol sağlama aşamasında aktif olarak kullanılmalıdır.
- Bankanın risk ölçüm modeli, yazılı ve detaylı olarak açıklama şeklinde bulunmalıdır.

- Risk ölçüm modeli, işlem ve risk limitleri ile bağlantılı olmalıdır.
- Bankadaki risk ölçüm modelinden sağlanan veriler ile analiz sürecinin tamamlayıcı olarak strest testlerinin uygulanması gerekir.
- Risk ölçüm sistemi, bankanın iç kontrol sürecinde bağımsız olarak değerlendirilmelidir.

Bankanın bütünsel risk kontrol sistemi yıl içerisinde en azından bir kere incelenmelidir. Yukarıda son maddede bahsedilen gözden geçirme süreci;

- Risk değerlendirme modeli sayesinde değerlendirilen risklerin piyasadaki bağlamına,
- Risk değerlendirme modelleri tarafından işleme sokulan bilgi kaynaklarının sağlamlığına, bilgilerin uygun görülebilir sürede elde edilebilirliği, diğer kaynaklardan bağımsızlığı ve güvenilirliğine,
- Yönetim bilgi sistemlerinin güvenilir olmasına,
- Geçmişe yönelik sınamalar ile modelden alınan performansın değerlendirilmesine,
- Pozisyon verilerinin doğruluk ve tamlığına,
- Risk idare sistem ve süreciyle alakalı olarak belgelendirilmenin yeterliliği ve risk kontrol departmanının çalışma düzenlerine,
- Volatilité ve korelasyon varsayımlarının doğruluk ve uygunluğuna,
- Alış ve satış prosedürlerini birleştiren departman ile alış satış prosedürlerinin kayıt ve takip departmanı personellerinin kullandığı risk fiyatlama modelleri ve değerlendirme sistemlerinin kabul sürecine,
- Piyasa risk değerlendirmelerinin günlük risk yönetiminin bir faktörü şeklinde kullanılma seviyesine dairdir.

Komitenin ortaya koyduğu şartlara bağılı olarak bankalar Var'ı %99 seviyesinde ve günlük olarak değerlendirirken, kullanılacak olan bilgi grubunun minimum 250 iş günlük bir periyotu ve elde tutma süresini ise minimum bir buçuk hafta olarak almalıdırlar.

VaR hesaplamalarına dair süreç beş aşamada gerçekleşmektedir;

- Piyasa fiyatı ile portföylerin değerlendirilmesi,
- Risk parametrelerindeki varyanslarının değerlendirilmesi,
- Elde tutma süresinin tespit edilmesi,
- Güven aralıklarının tespit edilmesi,
- Eldeki bilgilerin kullanılması sonucu olası maksimum kayıp miktarlarının tahmini ve değerlendirmelerin rapor haline getirilmesi (Ayan, 2007: 99-100).

Basel Komitesi, hesaplanmış olan VaR değerinden farklı olarak, elde edilen değerlerin önceden belirlenmiş bir katsayı ile çarpılmasının uygun olduğunu söylemektedir. Basel Komitesine göre bu katsayının değeri 3 olmalıdır.

Çarpım faktörünün hesaplama yaparken kullanılması risk ölçümünde var olan zayıflıklardan dolayıdır. Model oluşturulması periyodunda yaşanan bu sıkıntılar şöyledir;

- Uygulanan modellerde normal dağılım olduğu varsayılmasına rağmen genellikle fiyatlandırma süreçlerinde pazarda normal dağılım varsayımına uyulmaz.
- Var yaklaşımı gün içindeki fiyat hareketlerine gereken önemi vermez. Sadece gün sonundaki değerlere dayanır.
- Geçmiş veriler gelecekteki veriler hakkında bir tahmin yürütmeyi sağlamaz. Fiyat dalgalanmaları ve korelasyonlar aniden değişiklik gösterebilir.
- Pazarda oluşan öngörülemez koşulların modelin sınırları içerisine dahil edilmesi mümkün olamaz.

Literatür incelendiği zaman, Var yaklaşımının modellenmesine yönelik en optimal modelin hangisi olduğu konusunda herhangi bir konsensus sağlanamamıştır. Portföy getirilerinin istatistiklere bağlı olarak dağılıyor olması üzerindeki ihtilaf sürmektedir. Genel bir çerçevede Var veya RMD'nin hesaplanmasında 3 yaklaşımdan bahsetmek mümkündür.

- Parametrik Yöntem(Varyans-Kovaryans Yöntemi),
- Monte Carlo Simülasyonu Yöntemi,

- Tarihsel Simülasyon Yöntemi .

VAR modeli, Sims (1980) tarafından geliştirilmiştir. Bu modelde tüm değişkenlerin herhangi bir ayırım olmaksızın içsel olarak kabul edilir. Modelde ilk olarak bütün değişkenler için ortak bir gecikme uzunluğu belirlenmektedir. Değişkenler sırasıyla bağımlı değişken olarak alınmakta ve kendisinin ve diğer değişkenlerin gecikmeli değerleri bağımsız değişken alınarak regresyona tabi tutulmaktadır (Terzi ve Kurt, 2007: 5). VAR modelleri ile tahmin yapabilmesi için, sistem içerisinde olan bütün değişkenlerin durağan olması gerekir. VAR modellerinin sonucunda elde edilmiş olan tahmini korelasyonlar, ele alınan değişken seti arasındaki ilişkiyi ortaya koyar (Bozkurt, 2007:83,91).

VAR modelinde önem arz eden nokta; ilk olarak değişkenlerin seçilmesi, özelliklerinin belirlenmesi ve sıralanmasıdır. Değişkenlerin dışsaldan içsele doğru sıralanması gerekir. Sıra önemli bir noktadır. Matris formunda sıranın hatalı belirlenmesiyle sonuçlar yanlış çıkabilmektedir. Sıralama doğru olarak yapıldıktan sonra durağanlık koşulu sağlanmalıdır. Stokastik ya da deterministik trendin yok edilmesi gerekir. Bunlardan sonra gecikme uzunluklarının belirlenmesi şartı sağlanmalı ve sistemin çalıştırıldıktan sonra politik analiz ya da öngörünün yapılması gerekir (Tarı, 2010: 456).

VAR modelinin yapısal analizde kullanabilmesi için gereken üç teknik; Granger nedensellik testi, etki-tepki analizi ve varyans ayrıştırma yöntemidir. Granger nedensellik testi ile VAR modelinde yer alan değişkenler arasında karşılıklı ilişkilerin ortaya konması sağlanır. Varyans ayrıştırma analizi ile değişkenler arasındaki etkileşimi ortaya çıkar. Etki-tepki analizi ise incelenen değişkenler arasında var olan dinamik etkileşimi belirler ve simetrik ilişkilerin tespitini yapar (Cansu (Tunalı), 2006: 101).

VAR modelinde yer alan değişkenlerin hata terimlerinde ortaya çıkan şoklara karşı hangi yönde ve hangi ölçüde tepki verdiği etki-tepki fonksiyonları ile belirlenir. Yani, VAR'ın hareketli ortalamalar bölümünden elde edilen etki-tepki fonksiyonları, değişkenlerden birine bir birimlik şok uygulandığında diğer değişken veya değişkenlerin bu değişime gösterdikleri tepkiyi verir (Gacener, 2005: 110).

Standart VAR modelinden etki tepki katsayılarını elde etmede en çok kullanılan yöntemlerden birisi, hataların Cholesky ayrıştırması kullanılarak dikeyleştirilmesi ve elde edilen varyans-kovaryans matrisinin çapraz hale getirilmesidir. Bu yüzden değişkenlerin

sirasının değiştirilmesi, etki-tepki fonksiyonlarında çok büyük değişmelere yol açabilmektedir.

Sistemdeki her bir değişkenin kendi ve diğer değişkenlerin hatalarına karşı reaksiyonu etki-tepkiler olarak adlandırılır. Etki-tepkiler aynı büyüklüğün iki farklı görünümünü ifade eder. Şoku veren değişken yönünden etki, şoku alan değişken yönünden ise tepki söz konusudur. İki değişken arasında değişkenlerden birinin diğerine neden olduğu yargılamasına dayalı olarak yapılan bir analiz türüdür (Tarı, 2010: 453).

3.3.7. Mekanik Yaklaşımlar

Stres testleri sürecinde iki yaklaşım mekanik yaklaşımdır. Mekanik yaklaşımda belirli bir senaryodan ziyade pek çok senaryoya yoğunlaşma görülür ve portföye en fazla olumsuz etkisi olan olasılık biçiminin bulunması sağlanır. Mekanik yaklaşımlarda daha fazla olasılık dikkate alındığından dolayı senaryo analizlerine göre daha kapsamlıdır ve bundan dolayı hesaplama süreci de daha ağır geçmektedir. Modellerin içinde volatilitte ve korelasyonların belirlenmesi de yer almaktadır. Stres testi sürecinde kullanılan mekanik yaklaşımlar şunlardır:

- Etken itme analizi,
- Azami zarar optimizasyonu,
- En kötü durum senaryosu.

“Mekanik yaklaşımların en basiti olan etken itme analizi, her bir aracın veya risk ayrıştırması yapılıyorsa her bir risk etkeninin fiyatının en olumsuz yönde değiştirilmesi (itilmesi) ve bu değişimlerin tümünün portföyün değeri üzerindeki birleşik etkisinin tespit edilmesi esasına dayanmaktadır” (Uysal, 1999).

Bu yöntem için ilk olarak güven aralığı seçilerek sabit bir güven faktörü belirlenir. Bir sonraki aşamada her bir fiyat, bu güven faktörü ve standart sapmanın çarpılması biçiminde en kötü duruma hazır olacak şekilde artırılmakta ya da azaltılmaktadır. Bu şekilde bir araya gelmiş olan en olumsuz fiyat hareketleri en olumsuz senaryoyu oluşturur. Böylece en fazla zarar, portföyün var olan değeri ile en kötü durum senaryosu altındaki değeri arasında oluşan farktır.

Erken itme analizinin bazı avantajları bilgisayar ortamında pratik olarak uygulanabilir olması ve normal dağılım gibi varsayımlara bağlı olmamasıdır. Ancak yaklaşımda bazı zayıflıklar mevcuttur. Bu yaklaşım fiyatlar arasındaki risk etkenlerine duyarlılık farklarını göz ardı eder. Diğer zayıflığı ise bahsedilen yaklaşımın azami zararın risk etkenlerinin en uç

değerlerde ortaya çıktığını varsayıyor olmasıdır. Bu durum her daim doğru değildir. Etken itme analizinin azami zararın risk etkenlerinin en uç değerlerinde ortaya çıktığı şeklindeki varsayımından ortaya çıkan eksikliği gidermek amacıyla azami zarar optimizasyonu yaklaşımı kullanılır. Bu yaklaşımın etken itme analizinden farkı, bu yaklaşımda risk etkenlerinin ortalama değerleri için ortaya çıkan zararın göz önüne alınmasıdır.

Etken itme analizi ile maksimal değer optimizasyonu var olabilecek başarısız senaryoları değerlendirmeye alırken, en kötü durum senaryo analizi ise var olması beklenebilecek en kötü durumlarla ilgilenmektedir. Açıklamak gerekirse, iki haftalık bir periyot içerisinde gerçekleşebilecek olan zararın tespiti yapılmak istendiğinde, bir günlük alt periyotların belirli bir getiri yahut götürü beklentisinden bahsedilebiliyorsa, en kötü durum senaryosu maksimal günlük zarar tutarı olur. Risk faktörlerine uğrayan kalan değer yaklaşımları belirli itimat seviyelerinde hangi seviyede zararın ortaya çıkabileceğini ortaya koyarken, stres sınamaları ise öngörülemez derece kötü bir olayın yaşanması halinde ortaya çıkabilecek hasarı gösterir. “*Stres testi RMD’in tamamlayıcısı olarak görülebilir; RMD normal piyasa şartları için, stres testi anormal piyasa şartları içindir.*” (Babuşçu, 2003: 87) Stres sınamalarındaki bir fayda ise risk değerlendirme sisteminin zayıf kaldığı durumları ortaya koymasındadır. Stres sınamalarından faydalanılması, başarılı bir risk değerlendirme sistemi oluşturabilmek için gereklidir. Belirtilen faydalarına ek olarak, stres sınamaları işletmelerin bu sınamalardan elde ettikleri bilgilere bağlı olarak işletme sermayesinin dağıtılacağı alanlara yönelik karar alınması aşamasında aktif bir role sahiptir.

3.4. Aktif-Pasif Yönetiminde Ülkemizdeki Durum

Bankacılık sektöründe köklü değişimler 24 Ocak kararlarıyla başlamıştır. Dünyada 1980’li yıllarla birlikte başlayan finansal serbestleşme (deregulation) eğilimleri doğal olarak Türkiye’deki bankacılık sektörünü de doğrudan etkilemiştir.

Bankacılık sektöründe fon maliyetini arttıran en önemli unsurlar mevduata pozitif faiz ödemeleri ve serbestleşen faizler olmuştur. Faizler çok kısa sürede aniden yükselmiştir. Bu durumun sebepleri arasında yüksek enflasyon, sürekli yapılan kur değişimleri yüzünden ihtiyaç duyulan işletme sermayesi ve banka yönetiminde APY'nin etkin kullanılmaması sayılabilir (Koray: 15).

Türkiye’de bankacılık sektörü hem kurumsal yapısı hem de mali yapısı sayesinde bugün önemli bir seviyede bulunmaktadır. Ancak bu gelişmişlik düzeyinin önünde bazı

engeller ve olumsuzluklar gözlenmektedir. Diğer ülkelerin finansal sektörleri gibi Türk finans sektörü de faiz, kredi, kur riski ve likidite sorunlarıyla karşı karşıyadır. Siyasal olayların da dâhil olduğu makroekonomik sorunların sıkça yaşandığı bir ortam olmasa bile finansal sektörde alınacak riskler her zaman dikkate alınmalıdır (Mehmet, 2001).

Kredi riski, bahsedilen mali riskler arasında banka yöneticilerinin dikkate alması gereken en önemli risktir. Türk bankacılık sektörü uzun bir süre boyunca kredi riskiyle ilgilenmiş ve gerekli önlemleri almaya çalışmıştır. Kredi riskini doğru yöntemlerle yöneten bankacılık sektörü, donuk alacakların miktarını azaltarak daralan finansal ortamın yarattığı sorunlara rağmen bu riskin etkin bir şekilde yönetilebileceğini görmüştür.

Likidite riskiyle ilgili yapılan araştırmalarda mevduat sahiplerinin kısa vadeli mevduatları tercih ettiği görülmüştür. Bununla beraber yatırımcıların uzun vade talepleri, ekonomik belirsizlik ve yüksek enflasyon beklentisi bankacılık sektörünün aktif ve pasif yönetimini vadelerin yapısı bakımından doğrudan etkilemiştir. Bu sebeple banka yönetiminde kredi riskinin yanında likidite riski de önem kazanmıştır. Mali sıkıntılar ve küresel krizler doğru finansal yönetimi ve risklere karşı önlemi acil kılmıştır. Gelişmekte olan piyasalardaki bazı oluşumların sonucu ortaya çıkan belirsizlikler ve riskler yüzünden yatırımcılar bu piyasalara daha ihtiyatlı yaklaşmaya başlamışlardır. Bu yüzden bahsedilen piyasalara sermaye akışı azalmış ve potansiyel yatırımcılar daha seçici davranmaya başlamışlardır. Bu olumsuz durumlar Türkiye'yi doğrudan etkilemiş; bankacılık sektöründe daha az kredi vererek likit kalma yöntemi tercih edilmiştir (Günel, 2001).

Bahsedilen faiz riski sistematik risklerin içinde önemli bir yer teşkil eder. Türkiye'deki bankalarda kısa vadeli faize duyarlı pasifler faize duyarlı aktiflerden daha fazladır. Bu yüzden bankaların yabancı kaynakları, varlıklarından farklı olarak, daha hızlı bir şekilde fiyatlandırma zorunluluğu ortaya çıkar. Bankalar faiz riskini kontrol etmek için, özellikle faiz oranının artış gösterdiği dönemlerde repo yaparak düşük faiz getiren kamunun sahip olduğu düşük getirili menkul kıymetlerini daha yüksek getirisi olanlarla değiştirir.

Türkiye'de 1985 yılında kur riskine bağlı olarak açık pozisyon izleme uygulamasına geçilmiştir. Yaşanan çeşitli sorun, güçlük ve kayıplardan sonra yerli bankacılık sektörü kur riski konusuna dikkatle yaklaşmıştır.

Türkiye'deki finansal sektörde bulunan bütün bankalar "*Bankalar Kanunu*" ve bankacılıkla ilgili çıkartılan bütün kanun, yönetmelik ve tebliğlere tâbidir. İlgili bankacılık

kanununa göre bankacılıkla ilgili düzenleme ve denetleme yetkilerine sahip kamu otoriteleri Hazine ve Merkez Bankası'dır.

Yapılan düzenlemelere göre sektör dâhilindeki bütün bankalar günlük, aylık, üç aylık ve yıllık olarak yaptığı faaliyetlerle ilgili olan gerekli bilgileri ve raporları bu kurumlara sunmak zorundadır. Böylece hem bankaların mali yapıları uzaktan denetlenmiş olur hem de bilgilerin dönemsel olarak sunulmasıyla raporların güvenilirliği teyit edilmiş olur. Ayrıca belirsiz konuların ve sorunların aydınlatılması amacıyla gerekli görülen hallerde yerinde denetim de yapılabilir.

Yetkilendirilmiş bağımsız denetim kurumları da bahsedilen gözetim ve denetim işlevlerini yerine getirmektedirler. Türk bankacılık sektöründeki bütün bankalar her yıl bu kurumlar tarafından denetlenir, uluslararası standartlara ve muhasebe prensiplerine uygun olarak hazırlanmış raporlar Merkez Bankası'na sunulur.

Bankacılık sektörüyle ilgili olarak değinilmesi gereken bir diğer önemli faktör de mevduat sigortası konusudur. İlk olarak 1933 yılında gündeme gelen uygulama, 1983 yılında gözden geçirilerek yapılandırılmış ve "*Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu*" ismiyle kurumsallaşmıştır. Fonun temel kaynağını tasarruf mevduatlarının belirli bir yüzdesi üzerinden hesaplanan sigorta primleri oluşturmaktadır. 1994 yılında, bankalarda bütün para birimi cinsinden bulunan tasarruf mevduatlarının tamamı yüzde yüz güvence altına alınmıştır. Burada amaçlanan bankacılık sektörüne olan güvenin artırılması ve mali yapılarda olan çalkantıların sona erdirilmesidir (Günel, 2001).

Mevduatlar yüzde yüz güvence altına alındığı için hem yatırımcılar hem mevcut mevduat sahipleri daha yüksek gelirler için daha yüksek risklere katlanabilirler. Tasarruf sahipleri böylece yüksek getiri bekleyecek ama bunu yaparken yapmış olduğu sektör ve yatırım ile ilgili bazı riskleri alırken daha cesur hareket edecektir.

Sağlıklı bir bankacılık sisteminin oluşturulabilmesi için

- Bağımsız ve verimli işleyecek bir denetim sistemini oluşturmak,
- Uluslararası standartlara uyarak denetim işlevini uygulamak,
- Finansal riskleri azaltmak için yeni yöntemler araştırmak,

- İç ve dış arasındaki dengesizlikleri azaltarak, sağlıklı bir makroekonomik ortam oluşturarak piyasa istikrarını her zaman gözetmek gereklidir.

Ancak bazı kontrol dışı faktörler yüzünde riskin gerçek neden ve sonuçlarına her zaman ulaşılamamaktadır. Bu faktörler arasında küreselleşen finansal piyasaların yarattığı sorunlar, yeni finansal türev araç ve ürünler, yasal değişiklikler ve kur dalgalanmaları sayılabilir.

Daha önce yaşanan finansal krizlerin sonucunda piyasa riskini yönetmeyle ilgili çalışmaların yapılması önem kazanmıştır. Bankalar, piyasa riskini iki şekilde yaşamaktadırlar. Birincisi, aktif pasif arasındaki vade dengesizliği yüzünden ortaya çıkan faiz riski, ikincisi ise hazinenin öncülüğünde yapılan alım satım işlemleri sonucunda ortaya çıkan risktir.

Gelişmekte olan ülkelerdeki bankalar çok çeşitli risklerle karşı karşıyadır. Risk finans sektörüne giren her aktör için geçerlidir. Bankalar için hem yüksek getirili hem de yüksek riskli yatırımlar olumlu sonuçlar doğurabileceği gibi çeşitli olumsuz sonuçlara da yol açabilirler. Yaşanan olumsuzluklar sonucunda yatırımcı, riskin üstesinden gelemeyerek önemli zararlarla karşılaşabilir; finansal sıkıntıya düşerek sektörden silinebilir. Bankacılık tarihinde yüksek risk alıp piyasadan silinen çokça banka örneği bulunmaktadır. Bankalar birçok aktörün işlem yaptığı bir kurum olduğu için finansal sıkıntı durumlarında bundan çok sayıda unsur zarar görür. Bu yönüyle de bankacılığın toplumsal tarafı vurgulanmalı; oluşabilecek sosyal sonuçların her zaman dikkate alınması gerektiği unutulmamalıdır. Bahsedilen risklerden dolayı banka yönetimi aktif ve pasifini etkin bir şekilde yönetmelidir. Burada amaç riskleri sıfırlamak değil kabul edilebilir ve yönetilebilir bir seviyeye çekmektir. Şu anda bankalar için kur, faiz, sermaye yeterliliği ve likidite risklerini yönetebilmek önemli bir konudur. Bu riskleri yönetmek APY ile iç içedir. Bankaların önem verdiği risklerden biri olan likidite riski, bankanın bilançosunun aktifinde yer alan likit varlıkların kısa vadeli ve değişken olan pasifleri karşılayamaması anlamına gelir. Likidite riski bankaya güvenle de yakından ilişkilidir. Doğru bir yönetim programıyla bu risk minimum seviyeye inecektir. Gelişmekte olan ülkeler için kur riski ise kaçınılmaz bir risktir.

Bankaların aktif ve pasifinde farklı para birimlerinden finansal varlıkların yer alması bu riski ortaya çıkarır. Türkiye'deki bankalar sık sık yurtdışından borçlanıp yurtiçinden hazine bonosu ve devlet tahvili alarak kamuyu finanse ederler. Bu uygulamayı yaptıkları için kur riski her zaman bankalar için var olacaktır. Türkiye bankacılık sektöründe birçok banka

kur riskinin açtığı sorunlar yüzünden TMSF'ye devredilmiştir. Sermaye yeterliliği de bankacılık yönetiminde önemli bir konudur. Sermaye yeterliliğiyle ilgili yapılan düzenlemeler doğru bir şekilde uygulanmadığında sermaye yeterliliği riski ortaya çıkabilir. Bu yüzden bankalar her zaman yeterli sermayeye sahip olup olmadığını sorgulamalıdır. Bankaların finansal sıkıntıya düşmesinin önüne geçmek, yeterli banka sermaye oranlarını belirlemek için 01.01.2007 tarihinde BASEL-II standartları kabul edilmiştir. Bahsedilmesi gereken diğer risk türü ise faiz riskidir. Kısaca faiz riski, faiz oranlarının sık sık değiştiği durumlarda sabit faizli finansal varlıklarından ötürü bankanın zarara uğrama olasılığıdır. Faiz riskini doğru yönetmek ve azaltabilmek için bankalar çeşitli finansal yöntemlere başvurur, faiz garanti anlaşmaları yaparak; swap, forward, future, hedging gibi araçları kullanırlar.

Nihayetinde bankanın hedefi yüksek kârlılık sağlamaktır. Ancak bankanın büyüklüğü ve gücü en önemli unsur değildir; bankanın nasıl yönetildiği, hangi yönetim araçlarının kullanıldığı doğru ve sağlıklı bankacılığın temelini oluşturur. Finansal piyasalar çok sayıda aktörün, değişkenin ve aracın bir araya geldiği bir sektördür. Bu yüzden banka yönetiminin yapması gereken sektörü ve bankayı etkileyen değişimleri incelemek, gelişmeleri önceden tahmin etmeye çalışmak ve yeniliklere uyum sağlama çalışmalarını yapılandırmaktır. Bu işlevler yerine getirilirse banka, APY'ni de doğru bir şekilde yapmış olacaktır.

4. TÜRKİYE'DE KAMU KALKINMA VE YATIRIM BANKALARININ AKTİF-PASİF YÖNETİM SÜRECİ VE BİLANÇOLARININ GAP ANALİZİ YOLUYLA İNCELENMESİ: İLLER BANKASI UYGULAMASI

4.1. İller Bankası A.Ş. Aktif-Pasif Yönetiminin Yapısı ve İşleyiş Biçimi

İller Bankası A.Ş., kurulduğu 1933 yılından bugüne Türkiye'nin kalkınmasına öncülük etmiştir. Yerel yönetimlerin ihtiyacı olan yatırım, teknik ve danışmanlık hizmetlerini karşılayarak yatırımların ve refahın ülke geneline yayılmasına aracı ve öncü olmuştur. Sadece kaynak transferi yapan, kredi ve mevduata aracı olan bir bankadan daha fazlası olmuştur. Banka, 8 Şubat 2011 tarih ve 27840 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6107 sayılı Kanun ile Anonim Şirket statüsüne dönüştürülmüştür. Yaşanan bu değişim sonrası yeniden yapılandırılmış, anonim şirket statüsündeki bir kalkınma ve yatırım bankası olarak yeni bir vizyon ve misyon ile yerel yönetimlerin ihtiyaçlarını karşılamaya devam etmektedir.

İller Bankası A.Ş.'nin organizasyon yapısı Genel Müdürlük ve yurt içi hizmet birimlerinden oluşmaktadır. Banka'nın organları; Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Denetim Komitesi, Genel Müdür ve Denetim Kurulundan oluşur. Yönetim Kurulu, Genel Kurul'a karşı sorumlu karar organıdır. Genel Müdürlük Makamı ise Bankanın en yüksek seviyede yetkili ve sorumlu yürütme organıdır. Denetim Komitesi, iç kontrol, iç denetim ve risk yönetimi sistemleri kapsamında oluşturulan birimlerden ve bağımsız denetim kuruluşlarından; görevlerinin ifası ile ilgili olarak düzenli raporlar almak ve Bankanın faaliyetlerinin sürekliliği ve güven içinde yürütülmesini olumsuz etkileyebilecek hususlar veya mevzuata ve iç düzenlemelere aykırılıklar bulunması halinde bu hususları Yönetim Kuruluna bildirmekle yükümlüdür.

İller Bankası A.Ş. Ana Sözleşmesi uyarınca "Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri" başlıklı 18'inci maddesinin (I) bendinde yer alan "Bankacılık mevzuatı uyarınca kurulması zorunlu olan denetim komitesi ve benzeri komite ve komisyonları kurmaya, kurulması ihtiyari olan kredi komitesi ve benzeri komite ve komisyonların kurulmasına karar vermeye ve bunların görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esaslarını belirlemeye yetkilidir." hükmü yer almaktadır. Bu hüküm çerçevesinde; APYK yönetim kurulunun kararı ile 19.03.2014 tarihinde kurulmuştur.

APYK'nin Görev, Yetki ve Sorumlulukları ile çalışma Usul ve Esasları şu şekildedir;

APYK; Bankanın mali yapısı, portföyü, kredi faizleri, para ve sermaye piyasalarındaki gelişmeler ile Bankadaki ve diğer Bankalardaki gelişmeleri değerlendirmek suretiyle, Banka varlık ve yükümlülüklerinin yönetimi ile bu kapsamda fon hareketlerine ilişkin politikaların belirlenmesi, Banka bilançosunun yönetilmesi amacıyla, ilgili birimlerce icra edilecek kararların alınması ve alınan kararların uygulanmasının takibi ile görevlidir.

APYK ayda bir kez Komite Başkanı'nın belirleyeceği gün ve yerde toplanmaktadır.

APYK Genel Müdür Başkanlığında, Risk Yönetimi Dairesi, Muhasebe ve Mali İşler Dairesi, Bankacılık Hizmetleri Dairesi ve Yatırım Değerlendirme Dairesi Başkanlıklarının bağlı bulunduğu Genel Müdür Yardımcılarından oluşmaktadır (İller Bankası, 2014).

Komite toplantılarına, Risk Yönetimi Dairesi, Bankacılık Hizmetleri Dairesi, Muhasebe ve Mali İşler Dairesi ve Yatırım Dairesi Başkanları katılmaktadır. Ayrıca Komite'nin davet edeceği diğer Genel Müdür Yardımcıları ile yetkililer de bilgi almak ve/veya görüş bildirmek amacıyla toplantılara katılabilir. Komite, Başkan tarafından oluşturulan gündem doğrultusunda toplantıya başlar. Toplantılarda, geçmiş toplantılarda alınan kararlar ve uygulamalar değerlendirilir ve ardından alınması gereken kararlar ve yapılması gereken uygulamalar, yetki durumuna göre ilgili Genel Müdür Yardımcılığı'na ya da Yönetim Kurulu'na iletilmek üzere Genel Müdür'ün onayına sunulur. APYK'nin sekretarya işlemleri Risk Yönetim Dairesi Başkanlığı tarafından yürütülmektedir.

Risk Yönetimi Dairesi Başkanlığı; risk yönetimi sistemini tasarlayarak ve uygulamaya koymakla görevlidir. Banka'nın karşı karşıya olduğu riskleri tanımlayarak, ölçüm, analiz, izleme ve raporlama faaliyetlerini yürütür. Risk izleme fonksiyonunu etkin bir şekilde yerine getirebilmek için gerekli görüldüğünde ilgili birimlerden bilgi, görüş ve rapor talep eder. Bankanın maruz kaldığı ve sayısallaştırılabilen risklere ilişkin üst düzey yönetim ve Denetim Komitesi ile birlikte risk limitlerini belirleyerek Yönetim Kuruluna sunar ve belirlenen limitlerin kullanımını izleyip, raporlar. Bankanın risklilik durumuna ilişkin muhtelif raporları hazırlayarak Denetim Komitesine, Yönetim Kuruluna ve Üst Düzey Yönetime görüşüne sunar.

Bankacılık Hizmetleri Dairesi Başkanlığı; Bankanın günlük nakit ihtiyaçlarını ve kullanılabilir likit fazlasını düzenler, nakit pozisyonunu günlük olarak takip eder ve ihtiyaç fazlasını Risk ve Yetki Limitleri Uygulama usullerince belirlenen yetkiler çerçevesinde değerlendirir. Bankanın diğer banka hesaplarında bulunan nakit hareketlerini takip eder. İlgili

mevzuat hükümlerine göre Bankaya aktarılan yasal payların ve diğer kaynakların Ortak İdarelere dağıtımını yapar ve bununla ilgili işlemleri yürütür.

Kredi dönüş risklerini, kullanılan koşullarda meydana gelebilecek sapmaları teşhis etmeye ve doğacak risklerin süratle tasfiyesini sağlamaya yönelik bir izleme sistemi oluşturup, elde edilecek risklere ilişkin bilgileri yeni bir kredibilite analizi yapmak üzere ilgili birimlere iletir. Kullanılan kredilerin riskini izler, değerlendirir ve raporlar.

Muhasebe ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı; BDDK tarafından yayımlanan Bankalarca kullanılan Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi esasları doğrultusunda Bankanın muhasebe kayıtlarını tutar. Kanuni defterleri süresi içerisinde işleyip, Banka bütçesini hazırlar, bütçe uygulaması, ödenek tahsisi, aşım ve aktarmalar ile ilgili diğer işlemleri yürütür. BDDK talimatları doğrultusunda Bankanın üçer aylık dönemlerine ilişkin ara dönem faaliyet raporları ile yıllık faaliyet raporunu hazırlayarak Yönetim Kuruluna ve Genel Kurula sunar. Finansal tabloları ve dipnotları hazırlayıp, yayımlar ve ilgili kurum ve kuruluşlara gönderir. Banka muhasebe kayıtları üzerinden tüm raporlamaları ilgili kurum ve kuruluşlara yasal süresinde bildirir. BDDK tarafından yapılan denetimler sonucunda düzenlenen mali analiz raporlarına ilişkin gerçekleştirilen iş ve işlemleri yürütür ve sonuçlarını bildirir.

Bu üç Daire Başkanlığı İller Bankası A.Ş.'nin Aktif-Pasif Yönetimi açısından bir sacayağı oluşturarak karşılıklı iletişim ve etkileşim içerisindedir. Başkanlıklar arasında raporlama, veri paylaşımı, bilgi aktarımı ağı mevcut olup, gerek BDDK ya sunulan raporlar, gerek üst yönetime sunulan bilgi ve raporlar konusunda eşgüdüm ve işbirliği içerisinde hareket etmektedir.

Başkanlıklar arasında, İller Bankası A.Ş.'nin Merkezi Bilgi Sistemi İL-BİS üzerinden karşılıklı verilere ulaşım ve koordinasyon söz konusudur. Bankanın karşı karşıya kalma olasılığı olan riskler ve Bankanın Aktif-Pasif Yönetimi açısından bakıldığında Başkanlıklar arasındaki olumlu koordinasyon ve dayanışma çok önemlidir. Bu bağlamda Aktif Pasif Yönetim Komitesini oluşturan yapının oldukça güçlü olduğu görülmektedir.

4.2. İller Bankası A.Ş.'nin Aktif Pasif ve Risk Analizi

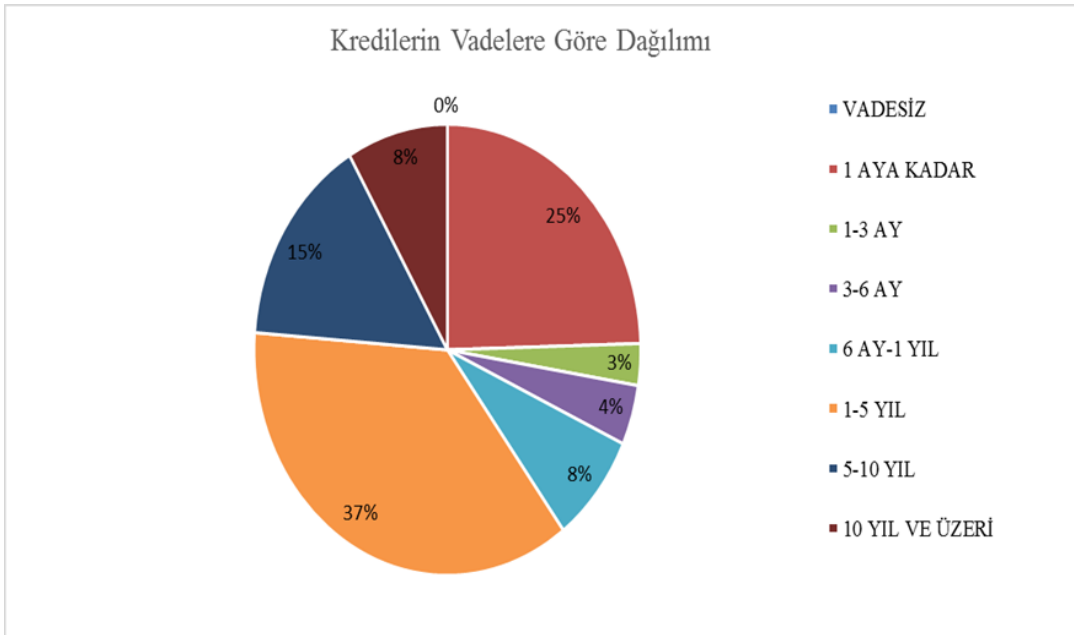
İller Bankası A.Ş. 31 Aralık 2014 Tarihli Bağımsız Denetimden Geçmiş Konsolide Olmayan Bilanço verilerine göre;

Bankanın aktif büyüklüğü 16 297 141 000 TL'ye yükselerek önceki yıla göre %10'un

üzerinde bir artış elde etmiştir. Banka aktif büyüklüğü sıralamasında kalkınma ve yatırım bankaları arasında ikinci sırada yer almaktadır.

İller Bankası A.Ş. aktif büyüklüğü içerisindeki en büyük kalemini toplam krediler oluşturmaktadır. 2014 yılında kredi portföyü 11 477 528 000 TL'dir. Söz konusu rakam 16 297 141 000 TL tutarındaki Aktif Toplamının %69,6'sını oluşturmaktadır. Banka kredilendirme faaliyetlerini dış kaynaklı krediler haricinde öz kaynaklarıyla gerçekleştirmekte olup, krediler yerel yönetimlere kullandırılmaktadır.

Şekil 4. 1. Kredilerin Vadelere Göre Dağılımı

Kaynak: TBB EVDS, <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>, e.t. 04.05.2016.

Şekil 4.1. de İller Bankasının kullandırmış olduğu kredilerin vadelere göre dağılımı verilmiş olup, bankalarda değerlendirilen fonların vadesi bir aya kadar olduğu için ayrıca belirtilmemiştir.

İller Bankası A.Ş. aktif büyüklüğünün ikinci büyük kalemini bankalardan alacaklar oluşturmaktadır. 2014 yılında bankalarda değerlendirilen fon miktarı 4 377 374 000 TL'dir. Söz konusu rakam 16 297 141 000 TL tutarındaki Aktif Toplamının %27'sini oluşturmaktadır. Bankalardan alacaklar kaleminin bilanço içerisinde yüksek bir orana sahip olmasının nedeni Maliye Bakanlığı'ndan her ay yerel yönetimlere gönderilmek üzere

aktarılan payların ilgili idarelere gönderilmeden önce Bankalar Arası Para Piyasasında değerlendirilmektedir. Banka duran varlıklarının, tüketici kredileri (personel kredileri) ile takipteki kredilerin oranı aktif büyüklüğü içerisinde çok küçük bir paya sahiptir.

İller Bankası A.Ş. pasif yapısının %22'sini Mahalli İdare Fon ve Payları hesabında izlenen 3 705 875 000 TL'lik tutar 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun ve 19 Mart 2010 tarih ve 2010/238 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca her ay Genel Bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamı üzerinden yerel yönetimlere aktarılmak üzere Maliye Bakanlığı tarafından İller Bankasına gönderilen tutardan oluşmaktadır. Diğer hesaplarda izlenen fonlar ise kanuni veya idari düzenlemelerle yerel yönetimlerin yatırım ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Bankaya aktarılan tutarlar ile Banka karından ayrılan tutarlardan ve diğer hesaplardan oluşmaktadır. Banka bu likit fonları diğer bankalara plase ederek önemli oranda nakit değer yaratmakta ve faiz geliri elde etmektedir.

İller Bankası A.Ş. pasif yapısının büyük kısmını Öz kaynaklar oluşturmaktadır. 2013 yılsonu itibariyle 10 191 036 000 TL olan Bankanın öz kaynak miktarı Aralık 2014 itibariyle 11 334 883 000 TL olup, söz konusu rakam 16 297 141 000 TL tutarındaki Pasif Toplamının %69'unu oluşturmaktadır.

15.03.2014 tarih ve 28942 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile Ülkenin gelişmesi ve nüfusun artması gibi faktörlere bağlı olarak kredi hacminin büyümesi sebebiyle sermaye artırımına gidilerek, Bankanın nominal sermayesi 9 000 000 000 TL'den 18 000 000 000 TL'ye yükseltilmiştir. 2013 yılsonu itibariyle 8 528 315 000 TL olan ödenmiş sermaye Aralık 2014 itibariyle 9 402 380 000 TL'ye yükselmiştir.

Bankanın ödenmiş sermayesi 31.12.2014 tarihi itibariyle bir önceki yıla göre 874.065 Bin TL artarak 8.528.315 Bin TL'den 9.402.380 Bin TL'ye yükselmiştir. Banka Ödenmiş Sermaye tutarları sıralamasında Bankalar arasında 1. sıradadır.

Bankanın sermaye kaynaklarını;

- 02/07/2008 Tarihli ve 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanuna göre her ay Maliye Bakanlığı ve İller Bankası tarafından dağıtılacak vergi gelirleri paylarının toplamı üzerinden aylık olarak yüzde iki oranında kesilecek miktarlar,

- Bankanın vergi ve diğer yasal yükümlülükler düşüldükten sonraki yıllık safi kârından yüzde otuz oranında ayrılacak pay miktarı,
- Diğer mevzuat hükümleri ile Banka sermayesine aktarılması uygun görülen paralar ile sermayeye eklenmek üzere yapılacak her türlü yardım ve bağışlar, oluşturmaktadır.

Banka 5411 sayılı Kanununun 7.maddesinin (b) bendinde yer alan “Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve tamamının nama yazılı olması” hükmü gereği muaf olduğundan sermaye teşkilinde hisse senedi çıkarmamaktadır. Banka'nın yukarıda özetlenen sermaye yapısı nedeniyle doğrudan veya dolaylı hakimiyeti söz konusu olan sermaye grubu bulunmamaktadır.

Banka, 08.02.2011 tarih ve 27840 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “İller Bankası A.Ş.” hakkında çıkarılan Kanuna istinaden Bakanlar Kurulu Kararıyla, Banka nominal sermayesi beş katına kadar arttırılabilmektedir.

İller Bankası A.Ş. pasif yapısının ikinci büyük kalemini fonlar oluşturmaktadır. 2014 yılında bankalarda değerlendirilen fon miktarı 3 706 179 000 TL'dir. söz konusu rakam 16 297 141 000 TL tutarındaki Pasif Toplamının %23'ünü oluşturmaktadır.

Sermaye Yeterliliği; Bankacılık sisteminde 2014 yılı sonunda sermaye yeterliliği oranı %16,4 düzeyindedir. Sermaye yeterliliği oranı Mevduat bankalarında %15,7, Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nda yüzde 32, Kamu Yatırım ve Kalkınma Bankalarında %42,2 oranında olup, İller Bankası A.Ş.'nin sermaye yeterlilik oranı %66 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranın sektördeki diğer banka gruplarına kıyasla yüksek olduğu görülmektedir. 2013 yılsonunda %59,9 olarak gerçekleşen Sermaye Yeterlilik Oranı, Aralık 2014 itibariyle %66'ya yükselmiştir. Sermaye Yeterlilik Oranının yüksek seviyelerde gerçekleşmesi bankanın katlanabileceği risk kapasitesinin yüksek olduğunu göstermektedir. Banka'nın ana sermayesi içinde ödenmiş sermaye, yasal yedekler gibi kalemlerin önemli seviyede olması ve vergi sonrası yıllık safi karın %30'luk kısmının sermayeye ilave edilmesi hususları dikkate alındığında, öz kaynak kompozisyonunun yeterli düzeyde olduğu görülmektedir. Banka'nın özkaynakları kredi riski ile uyum arz etmekte olup, Banka mevcut kredi riskini karşılayabilecek bir özkaynak yapısına sahiptir. Ancak Bankanın kredilendirme faaliyetlerinin büyük bir kısmını özkaynakları ile finanse ediyor olması sebebiyle ülkenin büyümesi, nüfusun artması, yeni Büyükşehir Belediyelerin kurulması gibi faktörler çerçevesinde Bankada

kredilendirme faaliyetleri artacağından özkaynak ihtiyacının da buna bağlı olarak artacağı düşünülmektedir.

Banka'nın Sermaye Yeterlilik Rasyosu mevzuatta belirlenen oranın oldukça üzerinde gerçekleşmiştir. Yeterli düzeyde sermaye yapısına sahip olunmakla birlikte, bankacılık faaliyet alanlarının genişlemesi nedeniyle Banka'nın riske esas tutarlarında yaşanacak artış ile birlikte Sermaye Yeterlilik Rasyosu'nda buna paralel olarak düşme yaşanabilir. Bunun sonucunda yasal özkaynak tutarının arttırılması veya risk azaltıcı önlemlerin alınması gerekecektir. Banka'nın sermaye yeterliliği oranı şu anki faaliyetlerle birlikte düşünüldüğünde yüksek görülmektedir.

Bilanço Yapısı; Aktif kalemlerinin %96'sını TL aktifler oluştururken, aynı şekilde pasif kalemlerin de %96'sını TL kalemler oluşturmaktadır. Yabancı para aktiflerin pasifleri karşılama oranı %99 dur. Banka mevduat toplamamaktadır. Bankanın kredi ve alacaklarının %95'i TL olup, alınan kredilerin toplam aktifler ve pasiflere oranı %3 gibi düşük bir orandadır.

Aktif Kalitesi; Bilanço yapısı içinde toplam krediler ve alacaklar oranı 2013 yılında %77 olup, 2014 yılı için %70 oranına düşmesinin sebebi sermaye artırımını nedeni özkaynaklarda meydana gelen %11 lik artış ile toplam aktiflerde meydana gelen %10 luk ve bankalar hesabında meydana gelen %33 lük artışa karşın kredilerin %1 oranında artmış olmasıdır. Banka aktifinin en büyük kalemini %70 lik oran ile krediler oluşturmakta olup, ikinci büyük kalem %27 lik oran ile bankalardan alacaklardır.

Banka kaynaklarının %70'i özkaynaklardan, %30,'u yabancı kaynaklardan oluşmaktadır. Yabancı kaynakların büyük bir çoğunluğu 5779 sayılı kanununun 4 üncü ve 5 inci maddelerinde belirtilen esaslara göre müteakip ayın en geç onuncu günü mesai saati sonuna kadar yerel yönetimlere gönderilen kısım oluşturmaktadır. Banka aktifinin fonlanmasında büyük oranda özkaynakların kullanılmasından dolayı yabancı kaynakların pasif toplamı içerisindeki payı düşük olarak gerçekleşmektedir.

Likidite; Bankacılık sisteminde 2014 yılı sonunda likidite oranı %52 düzeyindedir. Likidite oranı mevduat bankalarında %51, kalkınma ve yatırım bankaları'nda yüzde %138 kamu yatırım ve kalkınma bankalarında %233 oranında olup, İller Bankası A.Ş.'nin likidite oranı %187 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranın sektördeki diğer banka gruplarına kıyasla

yüksek olduğu görülmektedir. İller Bankası aktiflerinin %20 lik kısmını TL likit aktifler ve bankalar hesabındaki TL fonlar oluşturmaktadır.

Karlılık; Bankacılık sisteminde 2014 yılı sonunda Özsermaye Karlılığı(Return on Equity –ROE) oranı %11 düzeyindedir. Özsermaye karlılığı oranı Mevduat bankalarında %11, Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nda yüzde %7 Kamu Yatırım ve Kalkınma Bankalarında %6 oranında olup, İller Bankası A.Ş.'nin likidite oranı %4,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranın sektördeki diğer banka gruplarına kıyasla düşük olduğu görülmektedir.

Gelir-Gider Yapısı; Bankacılık sisteminde 2014 yılı sonunda net faiz gelirinin toplam aktifler içerisindeki payı %2,8 düzeyindedir. Net faiz gelirinin aktiflere oranı Mevduat bankalarında %2,8 Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nda yüzde %3,1 Kamu Yatırım ve Kalkınma Bankalarında %3 oranında olup, İller Bankası A.Ş.'nin likidite oranı %5,5 olarak gerçekleşmiştir. Karlılık oranının sektördeki diğer banka gruplarına kıyasla yüksek olduğu görülmektedir.

Bankacılık sisteminde 2014 yılı sonunda faiz gelirlerinin faaliyet gelirleri içerisindeki payı %60 düzeyindedir. Net faiz gelirinin faaliyet gelirlerine oranı Mevduat bankalarında %59 Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nda yüzde %77, Kamu Yatırım ve Kalkınma Bankalarında %84 oranında olup, İller Bankası A.Ş.'nin likidite oranı %77 olarak gerçekleşmiştir. Karlılık oranının sektördeki diğer banka gruplarına kıyasla yüksek olduğu görülmektedir. İller Bankası A.Ş.'nin gelirleri; Kredilerden alınan faiz, komisyon ve fon gelirleri, sermaye tahsilâtları, kontrollük ve danışmanlık gelirleri, kar amaçlı gayrimenkul projelerinden elde edilen karlardan oluşmaktadır. Faiz dışı gelirlerin toplam aktiflere oranı 1,6 seviyesinde olup sektör ortalamasının üzerindedir. İller Bankası ayrıca faiz dışı gelirlerin çeşitlendirilmesi için çalışmalar yapmaktadır.

Çizelge 4. 1. İller Bankası A.Ş. Bağımsız Denetimden Geçmiş Konsolide Olmayan Bilançosu

İLLER BANKASI AŞ KONSOLİDE OLMAYAN BİLANÇOSU (FİNANSAL DURUM TABLOSU)				
(Bağımsız Denetimden Geçmiş)				
AKTİF KALEMLER	BİN TÜRK LİRASI			
	CARİ DÖNEM			
	(31/12/2014)			
	TP	YP	Toplam	Yüzde
I. NAKİT DEĞERLER VE MERKEZ BANKASI GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KAR/ZARARA YANSITILAN FV (Net)	236	0	236	0
II. BANKALAR	0	0	0	0
III. PARA PİYASALARINDAN ALACAKLAR	4 358 998	18 376	4 377 374	27
IV. SATILMAYA HAZIR FİNANSAL VARLIKLAR (Net)	0	0	0	0
V. KREDİLER VE ALACAKLAR	354	0	354	0
VI. FAKTÖRİNG ALACAKLARI	10 881 509	596 019	11 477 528	70
VII. VADEYE KADAR ELDE TUTULACAK YATIRIMLAR (Net)	0	0	0	0
VIII. İŞTİRAKLER (Net)	0	0	0	0
IX. BAĞLI ORTAKLIKLAR (Net)	0	0	0	0
X. BİRLİKTE KONTROL EDİLEN ORTAKLIKLAR (İŞ ORTAKLIKLARI) (Net)	0	0	0	0
XI. KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR	3 217	0	3 217	0
XII. RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV FİNANSAL VARLIKLAR	0	0	0	0
XIII. MADDİ DURAN VARLIKLAR (Net)	154 377	0	154 377	1
XIV. MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR (Net)	3 521	0	3 521	0
XV. YATIRIM AMAÇLI GAYRİMENKULLER (Net)	168 026	0	168 026	1
XVI. VERGİ VARLIĞI	58 384	0	58 384	0
XVII. SATIŞ AMAÇLI ELDE TUTULAN VE DURDURULAN FAALİYETLERE İLİŞKİN DURAN VARLIKLAR (Net)	0	0	0	0
XVIII. DİĞER AKTİFLER	53 697	427	54 124	0
AKTİF TOPLAMI	15 682 319	614 822	16 297 141	100
İLLER BANKASI AŞ KONSOLİDE OLMAYAN BİLANÇOSU (FİNANSAL DURUM TABLOSU)				
(Bağımsız Denetimden Geçmiş)				
PASİF KALEMLER	BİN TÜRK LİRASI			
	CARİ DÖNEM			
	(31/12/2014)			
	TP	YP	Toplam	Yüzde
I. MEVDUAT	0	0	0	0
II. ALIM SATIM AMAÇLI TÜREV FİNANSAL BORÇLAR	0	0	0	0
III. ALINAN KREDİLER	0	614 810	614 810	4
IV. PARA PİYASALARINA BORÇLAR	0	0	0	0
V. İHRAÇ EDİLEN MENKUL KIYMETLER (Net)	0	0	0	0
VI. FONLAR	3 705 875	304	3 706 179	23
VII. MUHTELİF BORÇLAR	63 142	397	63 539	0
VIII. DİĞER YABANCI KAYNAKLAR	191 796	10	191 806	1
IX. FAKTÖRİNG BORÇLARI	0	0	0	0
X. KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN BORÇLAR	0	0	0	0
XI. RİSKTEN KORUNMA AMAÇLI TÜREV FİNANSAL BORÇLAR	0	0	0	0
XII. KARŞILIKLAR	295 830	0	295 830	2
XIII. VERGİ BORCU	90 094	0	90 094	1
XIV. SATIŞ AMAÇLI ELDE TUTULAN VE DURDURULAN FAALİYETLERE İLİŞKİN DURAN VARLIK BORÇLARI (Net)	0	0	0	0
XV. SERMAYE BENZERİ KREDİLER			0	0
XVI. ÖZKAYNAKLAR	11 334 883	0	11 334 883	70
16.1 Ödenmiş Sermaye	9 402 380	0	9 402 380	58
16.2 Sermaye Yedekleri	885 246	0	885 246	5
16.3 Kâr Yedekleri	481 552	0	481 552	3
16.4 Kâr veya Zarar	565 705	0	565 705	3
16.5 Azınlık Payları			0	0
PASİF TOPLAMI	15 681 620	615 521	16 297 141	100
AKTİF / PASİF FARKI			-	

Kaynak: İller Bankası Faaliyet Raporu, 2015.

Çizelge 4. 2. İller Bankası A.Ş. Oran Analizi

İller Bankası A.Ş. Oranları (%)	Aralık 2013	Aralık 2014
Sermaye Yeterliliği		
Özkaynaklar / ((Kredi + Piyasa + Operasyonel Riski İçin Gerekli Sermaye Yükümlülüğü)*12.5)*100	59,9	66,0
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	69,3	69,6
(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	68,2	68,6
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	0,0	0,0
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar	0,0	0,0
Bilanço Yapısı		
TP Aktifler / Toplam Aktifler	96,2	96,2
TP Pasifler / Toplam Pasifler	96,2	96,2
YP Aktifler / YP Pasifler	99,8	99,9
TP Mevduat / Toplam Mevduat	-	-
TP Krediler ve Alacaklar / Toplam Krediler ve Alacaklar	95,3	94,8
Toplam Mevduat / Toplam Aktifler	0,0	0,0
Alınan Krediler / Toplam Aktifler	3,8	3,8
Aktif Kalitesi		
Finansal Varlıklar (net) / Toplam Aktifler	0,0	0,0
Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler	77,2	70,4
Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Mevduat	-	-
Takipteki Krediler (brüt) / Toplam Krediler ve Alacaklar	0,0	0,0
Takipteki Krediler (net) / Toplam Krediler ve Alacaklar	0,0	0,0
Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler	100,0	100,0
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	1,1	1,0
Tüketici Kredileri / Toplam Krediler ve Alacaklar	0,2	0,2
Likidite		
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	20,0	26,9
Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	130,4	187,8
TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler	19,9	26,8
Karlılık		
Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	2,2	3,2
Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar	3,2	4,6
Sürdürülen Faaliyeler Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Toplam Aktifler	3,0	4,4
Gelir-Gider Yapısı		
Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri / Toplam Aktifler	4,7	5,5
Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri / Toplam Faaliyet Gelirleri (Giderleri)	79,1	77,7
Faiz Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler	1,2	1,6
Diğer Faaliyet Giderleri / Toplam Aktifler	2,2	2,4
Personel Giderleri / Diğer Faaliyet Giderleri	59,5	56,6
Faiz Dışı Gelirler (net) / Diğer Faaliyet Giderleri	55,4	67,4

Kaynak: <http://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>, e.t. 22.04.2016

İller Bankası A.Ş. Aktif-Pasif yapısını incelediğimiz çalışmamızda GAP analizinin seçilme nedeni aktif pasif yapısı ve bilanço kalemlerinin niteliği gereği en çok faiz riski ve likidite riskinden maruz kalmasıdır. Bankanın çeşitli bilanço kalemleri nedeniyle bazı piyasa risklerine maruz kalırken enstrüman çeşidinin az olması nedeniyle bazı riskler finansal yapıyı etkilememektedir. GAP analizinde faiz oranı riski ve likidite riski incelenmiş olup, Bankanın faiz oranı riskinin uzun vadede yüksek olduğu, kısa vadede ise bu riskin düşük seviyelerde gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Likidite Riski; Likidite Riski kapsamında, bankanın piyasa araçları açısından likidite riski ele alınmaktadır. Fonlamaya ilişkin likidite riski, Bankanın öngörülebilir ya da öngörülemez tüm nakit akışı gereksinimini, günlük operasyonları ya da finansal yapıyı etkilemeksizin gereğince karşılayamaması sonucu bankanın zarar etme olasılığını ifade eder. Bankanın fonlamada kullandığı paranın kaynağının büyük kısmını ilgili yasalar ve mevzuatlar kapsamında bankamıza tahsis edilen tutarlar ve emanetler oluşturmaktadır.

Faiz riski; piyasa faiz oranlarındaki değişimin bankaların finansal yapısında yarattığı olumsuz etkiler olarak tanımlanabilir. Faiz oranlarındaki değişimin Bankanın aktif ve pasif yapısında yaratacağı uyum sorununa bağlı olarak Banka alternatif bir zarara katlanmak zorunda kalabilir. Aktif ve pasifler arasındaki vade farklılıkları ise faiz oranı değişiminden kaynaklanan risklerin derecesini daha da artırmaktadır.

Kur Riski; Kur Riski bankaların, tüm döviz varlık ve yükümlülükleri nedeniyle döviz kurlarında meydana gelebilecek değişiklikler sonucu maruz kalabilecekleri zarar olasılığını ifade etmektedir. 31 Aralık 2014 itibari ile Bankanın portföyünde, bankalar arası para piyasasında faiz getirili fonu ve uluslararası kredilerden kaynaklanan döviz pozisyonu bulunmaktadır. Bankanın döviz pozisyonu öz kaynağın %0,009'unu oluşturmaktadır. Bankanın net döviz pozisyon tutarı düşük olmasına rağmen, kurların volatilitésinin yüksek olmasından dolayı Aktif-Pasif yönetimi ve Risk Yönetimi stratejilerinde göz önünde bulundurulmalıdır.

Yoğunlaşma Riski; Bankanın öz sermayesinin önemli bir kısmını aynı sermaye piyasası araçlarının ihraççısına veya bir kişi ya da bir kuruma bağlaması veya fonlamayı aynı kişi ya da kurumdan yapmış olmasından kaynaklanan risktir. Bankamız en önemli piyasa enstrümanı olan bankalar arası para piyasası işlemlerinde birkaç kamu ve özel bankada yoğunlaşmıştır. 1 aya kadar olan vade diliminde Bankanın sahip olduğu tamamı özel

bankalarda ve kamu bankalarında kısa vadeli olarak faizde değerlendirilmiştir. Banka diğer piyasa araçlarına ise çok az yatırım yapmakta olup uzun vadeli yatırımlardan uzak durmaktadır. Bu durum daha az risk alınmasını sağlasa da getirinin düşük kalmasını ve ayrıca piyasa araçlarının kaldıraç etkisinden yararlanamaması nedeniyle aktif büyüklüğün sadece kaynaklarla sınırlı kalmasına neden olmaktadır. Bankanın hem birkaç bankaya yönelmesi hem de fonun neredeyse tamamını tek bir enstrümanla değerlendirmesinden dolayı iki farklı yoğunlaşma riskine maruz kaldığı görülmektedir. Kamu bankalarına plasman düşük riskli olarak değerlendirilmiştir. Bu durum kurum bazında yoğunlaşma riskini azaltmaktadır. Para piyasalarında değerlendirilen enstrümanın kısa süreli faiz getirisi sağlamış olması getiriye sınırlamasına rağmen kayıp riski oluşmasını engellemektedir.

İller Bankası A.Ş.'de tahsis edilen fonlar bankalar arası para piyasasında değerlendirilen fonun en önemli kaynağı olan bankaya tahsis edilen fonlar ile Banka'nın plasman yaptığı tutarlar arasında vade uyumsuzluğu yaşanmaması için Banka plasman vadelerini kısa tutmaktadır. Banka'nın bankalar arası para piyasasında değerlendirdiği fon, Banka'mıza tahsis edilen fonlardan ve Bankaya ait olan tutarlardan oluşmakta olup bu fonların vadelerinin kısa olması nedeniyle likiditesi önem arz etmektedir. Banka 31 Aralık 2014 tarihi itibarıyla faiz gelirinin %16,91'ini bankalar arası para piyasasından sağlamıştır. Piyasalarda fonladığı kaynaklarda sıkıntı yaşanması halinde bu önemli gelir kaleminden mahrum kalınacağı için likidite riski yakından takip edilmelidir.

Piyasaya ilişkin likidite riski ise piyasalarda derinliğin olmaması veya aşırı dalgalanma nedeniyle bankanın herhangi bir pozisyonunu, piyasa fiyatlarından kapatamaması veya dengeleyememesi sonucu maruz kalabileceği zarar olasılığını ifade eder. Banka piyasalarda herhangi bir açık pozisyon olmadığından dolayı piyasaya ilişkin bir likidite riski yoktur.

Diğer Piyasa Riskleri

Karşı Taraf Riski; Piyasa riski açısından karşı taraf riski bulunmamaktadır.

Hisse Senedi Riski; Bankanın borsaya kote edilen hisse senetleri hesabında 586 Bin TL hisse senedi olup bu senetler alım-satım hesaplarında yer almamaktadır. Bankanın hisse senedi riski bulunmamaktadır.

Takas Riski; Bankanın takasa uğrayacak herhangi bir yükümlülüğü yoktur.

Makroekonomik Risk; Bankanın yabancı ülkede kredi borçlusu yoktur. Bankanın makroekonomik riski bulunmamaktadır.

Ülke Riski; Banka yabancı para cinsinden aracılık ettiği kredilere uluslararası finansal kuruluşlardan kaynak sağladığı için ve hazine garantisi olduğu için ülke riski yoktur.

Yasal Risk; Banka piyasalarda fonladığı paranın kaynağı merkezi hükümetten yerel yönetimlere aktarılan vergi gelirleri payları ve SUKAP gibi emanet fonlar olup bu kaynaklarla ilgili veya fon kullanımı ile ilgili bir yasal risk şu an mevcut değildir.

Spesifik Risk; Bankanın alım satım hesaplarından kaynaklanan herhangi bir spesifik riski yoktur.

İller Bankası A.Ş. Aktif-Pasif yapısını incelediğimiz çalışmamızda GAP analizinin seçilme nedeni aktif pasif yapısı ve bilanço kalemlerinin niteliği gereği en çok faiz riski ve likidite riskinden maruz kalmasıdır. Bankanın çeşitli bilanço kalemleri nedeniyle bazı piyasa risklerine maruz kalırken enstrüman çeşidinin az olması nedeniyle bazı riskler finansal yapıyı etkilememektedir. GAP analizinde faiz oranı riski ve likidite riski incelenecektir.

4.3. İller Bankası A.Ş. Aktif-Pasif Yönetimi ve Bilançosunun GAP Analizi Yoluyla İncelenmesi

İller Bankası A.Ş.'nin bilanço kalemleri bir Yatırım ve Kalkınma Bankası olması açısından mevduat bankalarına göre farklılık göstermektedir. Ayrıca yapılan işlemlerin, kullanılan kredilerin, sermaye kaynaklarının ve gelir kaynaklarının farklı olması nedeniyle analizimizde kullanılacak bilanço kalemleri ve bunların aktif ve pasif içerisindeki oranları farklılık göstermektedir.

İller Bankası A.Ş. bilançosunun GAP analizi ile incelenmesinde 31 Aralık 2014 tarihli Bağımsız Denetimden Geçmiş İller Bankası A.Ş. Konsolide Olmayan Bilançosu verileri kullanılacaktır.

31 Aralık 2014 tarihli bilanço Verilerine göre, İller Bankası A.Ş.'nin faize duyarlı bilanço kalemleri aşağıdaki gibidir.

Faize duyarlı aktifler;

- Nakit Değerler ve Merkez Bankası

- Para Piyasalarından Alacaklar
- Bankalardan Alacaklar
- Zorunlu Karşılıklar
- Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar / Zarara Yansıtılan MD (Net)
- Krediler
- Faiz ve Gelir Tahakkuk Reeskontları
- Faize duyarlı pasifler;
- Merkez Bankasına Borçlar
- Para Piyasalarına Borçlar
- Bankalara Borçlar
- Menkul Kıymet Ödünç Piyasasına Borçlar
- Mevduat
- Fonlar
- Faiz ve Gider Reeskontları

Faiz riski; piyasa faiz oranlarındaki değişimin bankaların finansal yapısında yarattığı olumsuz etkiler olarak tanımlanabilir. Faiz oranlarındaki değişimin Bankanın aktif ve pasif yapısında yaratacağı uyum sorununa bağlı olarak Banka alternatif bir zarara katlanmak zorunda kalabilir. Aktif ve pasifler arasındaki vade farklılıkları ise faiz oranı değişiminden kaynaklanan risklerin derecesini daha da artırmaktadır.

31 Aralık 2014 tarihli bilanço Verilerine göre, İller Bankası A.Ş.'nin Türk Lirası cinsinden faize duyarlı varlıklarının toplamı 15 248 578 000 TL, yabancı para cinsinden faize duyarlı varlıkların toplamı ise 614 395 000 TL olup, toplam faize duyarlı varlıklar aktif büyüklüğün %97'sini oluşturmaktadır. Türk Lirası cinsinden faize duyarlı yabancı kaynakların toplamı 16 297 141 000 TL olup, yabancı para cinsinden faize duyarlı yabancı kaynakların toplamı ise 615 114 000 TL'dir. Toplam faize duyarlı yabancı kaynaklar pasif büyüklüğün %27'sini oluşturmaktadır.

GAP analizi banka yöneticilerine, APY açısından varlıklar ve yükümlülükler arasında dengenin sağlanabilmesi için, ileriye dönük politikalarla ilgili öngörü sağlar. GAP analizi hem likidite riskine hem de faiz oranı riskine ilişkin bir analiz olup, banka risk yönetimi açısından geliştirilecek politikalarla ilgili geniş kapsamlı tablo ortaya koyar.

Aşağıda İller Bankası A.Ş.'nin 31 Aralık 2014 tarihli bilanço verilerine göre vade dilimlerine göre faize duyarlı aktif ve pasiflerinin vade dilimlerine göre tahmini hesaplanan miktarları ile GAP analizi yapılmıştır. Türk Lirası ve Yabancı Para varlık ve yükümlülükler için GAP aralık boyutunun ve GAP oranının vade dilimlerine göre ayrı ayrı hesaplanmıştır. Vadelere göre ulaşılan sonuçlardan kümülatif GAP hesaplanarak uzun vadeli politikalar için detaylı bir tablo elde edilmiştir. Ayrıca her bir vade dilimi için GAP rasyosu ayrı ayrı hesaplanarak faiz oranlarındaki olası değişikliklerde bankanın etkilenme durumu ölçülmüştür. Böylece aktif ve pasifler arasındaki vade farklılıkları ile faiz oranı değişiminden kaynaklanan risklere geniş bir pencereden bakıp değerlendirilebilecektir.

Aşağıda GAP aralık boyutunun ve GAP oranının hesaplanmasına değinilmiştir;

Her bir vade dilimi(t) için o döneme denk gelen Faize Duyarlı Aktifler(FDA) ile aynı dönem için bankanın yükümlülüğü olan Faize Duyarlı Pasifler arasındaki fark hesaplanarak her dönem için GAP (Aralık) boyutu ve GAP oranı bulunmuştur.

Türk Lirası bilanço kalemleri için;

$$\text{GAP (Aralık) Boyutu} = \sum \text{FDA}_t - \sum \text{FDP}_t$$

$$\text{GAP (Aralık) Boyutu} = 15\,248\,578\,000 - 3\,705\,875\,000$$

$$\text{GAP (Aralık) Boyutu} = 11\,542\,703\,000 \text{ TL}$$

Türk Lirası için kümülatif faize duyarlı aktiflerin miktarının kümülatif faize duyarlı pasiflerden yüksek olduğu ($\sum \text{FDA} > \sum \text{FDP}$) sonucuna ulaşılmıştır. Bilanço pozisyonu aktif duyarlı olup, faize duyarlı aktiflerin getirisi faiz oranı artışından olumlu etkilenecektir.

$$\text{GAP(Riske Açık Pozisyon) Rasyosu} = \text{FDA}_t / \text{FDP}_t$$

$$\text{GAP(Riske Açık Pozisyon) Rasyosu} = 15\,248\,578\,000 / 3\,705\,875\,000$$

$$\text{GAP(Riske Açık Pozisyon) Rasyosu} \approx 4,11$$

Türk Lirası bilanço kalemleri için faize duyarlı aktiflerin, faize duyarlı pasiflere oranı (GAP Rasyosu >1) birden büyük olup, faiz oranları artması durumunda net faiz gelirinde artış meydana gelecektir.

GAP aralık boyutunun pozitif olması ve GAP oranının 1 değerinden büyük olması

durumunda faiz oranlarındaki bir artış bankanın faize duyarlı aktiflerinin getirisini arttırken, faiz oranlarındaki düşüş gelir kaybına neden olacaktır. Dolayısı ile Aktif –Pasif yönetimi kararları alınırken ve Risk Politikası belirlenirken piyasa faiz oranı beklentilerine göre strateji belirlenecektir.

Yabancı Para bilanço kalemleri için;

$$\text{GAP (Aralık) Boyutu} = \sum \text{FDA}_t - \sum \text{FDPT}$$

$$\text{GAP (Aralık) Boyutu} = 614\,395\,000 - 615\,114\,000$$

$$\text{GAP (Aralık) Boyutu} = -719\,000 \text{ YP}$$

Yabancı Para bilanço kalemleri için kümülatif faize duyarlı aktiflerin miktarının kümülatif faize duyarlı pasiflerden düşük olduğu ($\sum \text{FDA} < \sum \text{FDP}$) sonucuna ulaşılmıştır. Bilanço pozisyonu pasif duyarlı olup, olası bir faiz oranı artışı faize duyarlı pasiflerin maliyetinin artmasına neden olacaktır. Negatif GAP durumunda faiz oranı artışı kaynak maliyetini olumsuz etkileyecektir.

$$\text{GAP(Riske Açık Pozisyon) Rasyosu} = \text{FDA}_t / \text{FDPT}$$

$$\text{GAP(Riske Açık Pozisyon) Rasyosu} = 614\,395\,000 / 615\,114\,000$$

$$\text{GAP(Riske Açık Pozisyon) Rasyosu} \approx 0,99$$

GAP aralık boyutunun negatif olması ve GAP oranının 1 değerinden küçük olması durumunda faiz oranlarındaki bir artış bankanın faize duyarlı pasiflerinin maliyetini arttırken, faiz oranlarındaki düşüş gelir artışı sağlayacaktır. Dolayısı ile Aktif –Pasif yönetimi kararları alınırken ve Risk Politikası belirlenirken kur riskinin yanı sıra piyasa faiz oranı beklentilerine göre strateji belirlenecektir.

Aşağıdaki Çizelge 4.3. ve 4.4.’ de Vade Dilimleri İtibari ile GAP analizi yapılmıştır.

Çizelge 4. 31 Aralık 2014 Tarihli Bilanço Verilerine Göre Türk Lirası Cinsinden Bilanço Kalemlerinin Faize Duyarlı GAP Analizi

FAİZE DUYARLI GAP ANALİZİ (BİN TL)	VADESİZ	1 AYA KADAR	1-3 AY	3-6AY	6AY-1YIL	1-5 YIL	5-10YIL	10 YIL VE ÜZERİ	TOPLAM
FAİZE DUYARLI AKTİFLER (FDA)	2 018	7 036 654	325 314	468 011	861 580	3 967 332	1 668 136	919 533	15 248 578
Merkez Bankasından Alacaklar	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Para Piyasalarından Alacaklar	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bankalardan Alacaklar	2 018	4 356 980	0	0	0	0	0	0	4 358 998
Zorunlu Karşılıklar	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar / Zarara Yansıtılan MD (Net)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Krediler	0	2 671 603	325 314	468 011	861 580	3 967 332	1 668 136	919 533	10 881 509
Faiz ve Gelir Tahakkuk Reeskontları	0	8 071	0	0	0	0	0	0	8 071
FAİZE DUYARLI PASİFLER (FDP)	0	2 281 127	0	0	1 424 748	0	0	0	3 705 875
Merkez Bankasına Borçlar	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Para Piyasalarına Borçlar	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bankalara Borçlar	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Menkul Kıymet Ödünç Piyasasına Borçlar	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mevduat	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Fonlar	0	2 281 127	0	0	1 424 748	0	0	0	3 705 875
Faiz ve Gider Reeskontları	0	0	0	0	0	0	0	0	0
FAİZE DUYARLI GAP(FDA - FDP)	2 018	4 755 527	325 314	468 011	- 563 168	3 967 332	1 668 136	919 533	11 542 703
FAİZE DUYARLI KÜMÜLATİF GAP	2 018	4 757 545	5 082 859	5 550 870	4 987 702	8 955 034	10 623 170	11 542 703	-
GAP RASYOSU (FDA / FDP)	-	308,12	-	-	60,47	-	-	-	-
KÜMÜLATİF GAP / TOPLAM AKTİFLER	0,01%	29,19%	31,19%	34,06%	30,60%	54,95%	65,18%	70,83%	-
KÜMÜLATİF GAP / TOPLAM ÖZKAYNAK	0,02%	41,97%	44,84%	48,97%	44,00%	79,00%	93,72%	101,83%	-
TOPLAM AKTİFLER		16 297 141			TOPLAM ÖZKAYNAK		11 334 883		

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>, e.t. 04.05.2016.

Çizelge 4. 4. 31 Aralık 2014 Tarihli Bilanço Verilerine Göre Yabancı Para Cinsinden Bilanço Kalemlerinin Faize Duyarlı GAP Analizi

FAİZE DUYARLI GAP ANALİZİ (BİN YP)	VADESİZ	1 AYA KADAR	1-3 AY	3-6AY	6AY-1YIL	1-5 YIL	5-10YIL	10 YIL VE ÜZERİ	TOPLAM
FAİZE DUYARLI AKTİFLER (FDA)	18 376	0	0	27 920	27 920	228 319	172 705	139 155	614 395
Merkez Bankasından Alacaklar	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Para Piyasalarından Alacaklar	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bankalardan Alacaklar	18 376	0	0	0	0	0	0	0	18 376
Zorunlu Karşılıklar	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar / Zarara Yansıtılan MD (Net)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Krediler	0	0	0	27 920	27 920	228 319	172 705	139 155	596 019
Faiz ve Gelir Tahakkuk Reeskontları	0	0	0	0	0	0	0	0	0
FAİZE DUYARLI PASİFLER (FDP)	0	0	0	28 092	28 092	230 952	177 383	150 595	615 114
Merkez Bankasına Borçlar	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Para Piyasalarına Borçlar	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bankalara Borçlar	0	0	0	28 092	28 092	230 648	177 383	150 595	614 810
Menkul Kıymet Ödünç Piyasasına Borçlar	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mevduat	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Fonlar	0	0	0	0	0	304	0	0	304
Faiz ve Gider Reeskontları	0	0	0	0	0	0	0	0	0
FAİZE DUYARLI GAP(FDA - FDP)	18 376	0	0	- 172	- 172	-2 633	-4 678	-11 440	- 719
FAİZE DUYARLI KÜMÜLATİF GAP	18 376	18 376	18 376	18 204	18 032	15 399	10 721	- 719	-
GAP RASYOSU (FDA / FDP)	-	-	-	99,39	99,39	98,86	97,36	92,40	99,39
KÜMÜLATİF GAP / TOPLAM AKTİFLER	0,11%	0,11%	0,11%	0,11%	0,11%	0,09%	0,07%	0,00%	-
KÜMÜLATİF GAP / TOPLAM ÖZ KAYNAK	0,16%	0,16%	0,16%	0,16%	0,16%	0,14%	0,09%	-0,01%	-
TOPLAM AKTİFLER	16 297 141				TOPLAM ÖZ KAYNAK			11 334 883	

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>, e.t. 04.05.2016.

Çizelge 4.3. ve Çizelge 4.4.' de yer alan vade dilimlerine göre GAP aralığı ve GAP rasyosu ile Çizelge 4.1. İller Bankası bilançosu incelendiğinde;

Vadesiz vade diliminde TL ve YP faize duyarlı aktif çok düşük bir miktar bankalar hesabında bulunmakta olup, bu durum yıl sonu işlemlerinden ve bankanın mevduatını vadeli olarak değerlendirmesinden kaynaklanmaktadır. Vadesiz GAP aralığı aktife duyarlı ve GAP pozitifdir. Bankanın vadesiz faize duyarlı pasifi yoktur. Bu durum bankanın ön görülmeyen nakit çıkışı olmadığı ve riskinin az olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Faize duyarlı GAP miktarının toplam aktifler ve öz kaynaklara oranı çok düşüktür.

1 Aya kadar vade diliminde TL faize duyarlı aktif 7 036 654 000 TL olup, Faize duyarlı TL pasif 2 281 127 000 TL'dir. Faize duyarlı TL GAP miktarı 4 755 527 000 olup kümülatif GAP'in toplam aktifler ve öz kaynaklara oranı %29 ve %41 dur. GAP aralığı aktife duyarlı ve GAP pozitif olup 1 aya kadar olası bir faiz artışından aktif getirisi olumlu etkilenecektir. Ayrıca likidite açısından aktifin pasifi karşılama oranı %308 olup likidite riski bulunmamaktadır. YP faize duyarlı aktif ve pasif bulunmamaktadır.

Vadesiz ve 1 aya kadar vade diliminde dikkat çeken en önemli nokta Bilançodaki bankalar kaleminin tamamı olan 4 358 998 000 TL'nin vadesinin 1 aya kadarlık vade dilimde bulunması ve banka tarafından faize duyarlı şekilde değerlendirilmesidir. Bankanın Fon Yönetimi birimi gecelik, günlük ve vadeli para satış işlemlerini gerçekleştirmektedir. Böylece atıl olarak vadesiz hesaplarda para tutulmamakta ve faiz getirisi elde edilmektedir. Toplam aktiflerin %30 una denk gelen bu miktarın vadesinin ileri tarihlere yayılarak oluşabilecek uzun vadeli nakit çıkışlarını ve uzun vadeli pasif kalemlerini karşılamak için alternatif yatırım araçlarında değerlendirilmesi aktif pasif dengesi açısından ve risk yönetimi açısından olumlu olacaktır.

1-3 Ay vade diliminde TL faize duyarlı aktif 325 314 000 TL olup, faize duyarlı TL pasif bulunmadığı için faize duyarlı TL GAP miktarı 325 314 000 TL'dir. Kümülatif GAP aralığı 5 082 859 000 TL olup, kümülatif GAP'in toplam aktifler ve öz kaynaklara oranı %31 ve %44 dür. GAP aralığı aktife duyarlı ve GAP pozitif olup 3 aya kadar olası bir faiz artışından aktif getirisi olumlu etkilenecektir. YP faize duyarlı aktif ve pasif bulunmamaktadır.

3-6 Ay vade diliminde TL faize duyarlı aktif 468 011 000 TL dir. Faize duyarlı TL pasif bulunmadığı için TL GAP miktarı 468 011 000 TL'dir. Faize duyarlı Kümülatif GAP aralığı 5 550 870 000 TL olup, kümülatif GAP'in toplam aktifler ve öz kaynaklara oranı %34 ve %48'dir. TL GAP aralığı aktife duyarlı ve GAP pozitif olup 6 aya kadar olası bir faiz artışından aktif getirisi olumlu etkilenecektir. YP faize duyarlı aktif 27 920 000 YP olup, faize duyarlı YP pasif miktarının ise 28 092 000 YP olması dolayısıyla YP GAP negatiftir ve pasife duyarlıdır. 6 aya kadar olası bir faiz artışı YP kaynak maliyetini arttıracaktır. Ancak YP GAP miktarının -172 000 YP olması ve GAP oranının %99 olması dolayısı ile aktif pasif yapısı ve likiditede riski çok düşük oranda etkilenecektir. YP kümülatif GAP 18 204 000 YP olup, YP kümülatif GAP'in toplam aktifler ve öz kaynaklara oranı çok düşüktür.

6 Ay-1Yıl vade diliminde TL faize duyarlı aktif 861 580 000 TL olup, faize duyarlı TL pasif 1 424 748 000 TL olması dolayısıyla GAP miktarı -563 168 000 TL'dir ve GAP oranı %60'dır. Faize duyarlı Kümülatif GAP aralığı 4 987 702 000 TL olup, kümülatif GAP'in toplam aktifler ve öz kaynaklara oranı %30 ve %44 dür. TL GAP aralığı pasife duyarlı ve GAP negatif olduğu için 1 Yıla kadar olası bir faiz artışı kaynak maliyetini olumsuz etkileyecektir. YP faize duyarlı aktif 27 920 000 YP olup, faize duyarlı YP pasif miktarının ise 28 092 000 YP olması dolayısıyla YP GAP negatiftir ve pasife duyarlıdır. 1 Yıla kadar olası bir faiz artışı YP kaynak maliyetini arttıracaktır. Ancak YP GAP miktarının -172 000 YP olması ve GAP oranının %99 olması dolayısı ile aktif pasif yapısı ve likiditede riski çok düşük oranda etkilenecektir. YP kümülatif GAP 18 032 000 YP olup, YP kümülatif GAP'in toplam aktifler ve öz kaynaklara oranı çok düşüktür.

1-5 Yıl vade diliminde TL faize duyarlı aktif 3 967 332 000 TL'dir. Faize duyarlı TL pasif bulunmadığı için TL GAP miktarı 3 967 332 000 TL'dir. Faize duyarlı Kümülatif GAP aralığı 8 955 034 000 TL olup, kümülatif GAP'in toplam aktifler ve öz kaynaklara oranı %54 ve %79 dur. TL GAP aralığı aktife duyarlı ve GAP pozitif olup 5 yıla kadar olası bir faiz artışından aktif getirisi olumlu etkilenecektir. YP faize duyarlı aktif 228 319 000 YP olup, faize duyarlı YP pasif miktarının ise 230 952 000 YP olması dolayısıyla YP GAP negatiftir ve pasife duyarlıdır. 1 Yıla kadar olası bir faiz artışı YP kaynak maliyetini arttıracaktır. Ancak YP GAP miktarının -2 633 000 YP olması ve GAP oranının %98 olması dolayısı ile aktif pasif yapısı ve likiditede riski çok düşük oranda etkilenecektir. YP kümülatif GAP 15 399 000 YP olup, YP kümülatif GAP'in toplam aktifler ve öz kaynaklara oranı çok düşüktür.

5-10 yıl vade diliminde TL faize duyarlı aktif 1 668 136 000 TL dir. Faize duyarlı TL pasif bulunmadığı için TL GAP miktarı 1 668 136 000 TL'dir. Faize duyarlı Kümülatif GAP aralığı 10 623 170 000 TL olup, kümülatif GAP'in toplam aktifler ve özkaynaklara oranı %65 ve %93 dür. TL GAP aralığı aktife duyarlı ve GAP pozitif olup 10 yıla kadar olası bir faiz artışından aktif getirisi olumlu etkilenecektir. YP faize duyarlı aktif 172 705 000 YP olup, faize duyarlı YP pasif miktarının ise 177 383 000 YP olması dolayısıyla YP GAP negatiftir ve pasife duyarlıdır. 1 Yıla kadar olası bir faiz artışı YP kaynak maliyetini arttıracaktır. Ancak YP GAP miktarının -4 678 000 YP olması ve GAP oranının %97 olması dolayısı ile aktif pasif yapısı ve likiditede riski çok düşük oranda etkilenecektir. YP kümülatif GAP 10 721 000 YP olup, YP kümülatif GAP'in toplam aktifler ve özkaynaklara oranı çok düşüktür.

10 Yıl Ve Üzeri Vade Diliminde TL faize duyarlı aktif 919 533 000 TL dir. Faize duyarlı TL pasif bulunmadığı için TL GAP miktarı 919 533 000 TL'dir. Faize duyarlı Kümülatif GAP aralığı 11 542 703 000 TL olup, kümülatif GAP'in toplam aktifler ve özkaynaklara oranı %70 ve %101 dür. TL GAP aralığı aktife duyarlı ve GAP pozitif olup 10 yıl ve üzeri olası bir faiz artışından aktif getirisi olumlu etkilenecektir. YP faize duyarlı aktif 139 155 000 YP olup, faize duyarlı YP pasif miktarının ise 150 595 000 YP olması dolayısıyla YP GAP negatiftir ve pasife duyarlıdır. 1 Yıla kadar olası bir faiz artışı YP kaynak maliyetini arttıracaktır. Ancak YP GAP miktarının -11 440 000 YP olması ve GAP oranının %92 olması dolayısı ile aktif pasif yapısı ve likiditede riski çok düşük oranda etkilenecektir. YP kümülatif GAP -719 000 YP olup, YP kümülatif GAP'in toplam aktifler ve özkaynaklara oranı çok düşüktür.

Çizelge 4. 5. İller Bankası A.Ş.'nin TL Cinsinden Faize Duyarlı Varlıkları

Faize Duyarlı Aktiflerin Dağılımı (Bin TL)			Faize Duyarlı Pasiflerin Dağılımı (Bin YP)		
Toplam Aktifler	16 297 141	%	Toplam Pasifler	16 297 141	%
Faize Duyarlı Aktifler TL	15 248 578	0,94	Faize Duyarlı Pasifler TL	3 705 875	0,23
Faize Duyarlı Aktifler YP	614 395	0,04	Faize Duyarlı Pasifler YP	615 114	0,04
Kümülatif Toplam (FDA)	15 862 973	0,97	Kümülatif Toplam (FDP)	4 320 989	0,27

31 Aralık 2014 tarihli bilanço Verilerine göre, İller Bankası A.Ş.'nin Türk Lirası cinsinden faize duyarlı varlıklarının toplamı 15 248 578 000 TL, yabancı para cinsinden faize duyarlı varlıkların toplamı ise 614 395 000 TL olup, toplam faize duyarlı varlıklar aktif büyüklüğün %97'sini oluşturmaktadır. Türk Lirası cinsinden faize duyarlı yabancı kaynakların toplamı 16 297 141 000 TL olup, yabancı para cinsinden faize duyarlı yabancı kaynakların toplamı ise 615 114 000 TL'dir. Toplam faize duyarlı yabancı kaynaklar pasif büyüklüğün %27'sini oluşturmaktadır.

SONUÇ

Kalkınma ve yatırım bankaları, yeni yatırım imkanlarının araştırılması, projelendirilmesi, yatırımcılara teknik ve mali desteğin sağlanması için kurulan finansal kuruluşlardır. Yatırım bankaları; sermaye piyasasında faaliyetlerde bulunup, sermaye piyasası araçlarını kullanarak yatırımların etkin ve verimli bir şekilde gerçekleşmesi için gereken bankacılık hizmetlerini gerçekleştirir. Kalkınma bankaları ise gelişmekte olan ülkelerdeki yatırım sermayesi açığını gidererek ve teknik yardımlar yaparak, girişimcilerin temel sanayi dallarına yönelmelerini teşvik eden, böylece sanayileşmeyi ve ekonomik kalkınma sürecini hızlandırmayı amaç edinmiş finansal araçlardır. Kalkınma bankaları genelde bir bölgede veya bir ülkede fon ihtiyacını karşılayıp, o yerin gelişimine ve büyümesine yardımcı olur.

Bankacılıkta risk, Bir işleme ilişkin bir giderin ya da zararın vuku bulması nedeniyle bir parasal kaybın ortaya çıkması ekonomik faydanın azalması ihtimalidir. Bankalar, geniş çapta faaliyet gösterdikleri için faaliyet alanları ve bilanço yapılarına göre farklı risklere maruz kalabilirler. Bundan dolayı, banka türleri ve özelliklerine göre risk yönetiminin ve ölçümünün farklı yöntemlerle yapılarak bankanın risklerden korunması sağlanmaktadır.

Aktif Pasif Yönetimi, Bankaların kar optimizasyonu amacıyla, likidite, faiz oranı ve kur riski gibi riskleri göz önünde bulundurarak, bilançolarının aktif ve pasif yapısını şekillendirilmesidir. Etkin ve verimli bir aktif pasif Yönetimi için Aktif Pasif Yönetim Komiteleri kurulmuştur. APYK' leri, düzenli olarak toplanarak piyasa koşullarında meydana gelen değişimler ve aktif pasif dengesizliklerinin sebep olduğu bilanço risklerini tespit eder. Aktif pasif yönetimi için gerekli olan başlıca oranları belirler, bilanço yapısını analiz eder ve sonuçları değerlendirir.

İller Bankası A.Ş. Yerel Yönetimlerin, finansman ihtiyacını karşılamak, projelere ilişkin danışmanlık hizmeti vermek ve kentsel projeler ile alt ve üstyapı işlerinin yapılmasına yardımcı olmak gibi, her türlü kalkınma ve yatırım bankacılığı faaliyetlerini yerine getirmektedir. Bu faaliyetlerini, yerel yönetimlerin kentsel ihtiyaçlarının karşılanması için geliştirilen projelerine kendi özkaynaklarından ya da uluslararası kaynaklardan en uygun koşullarda finansman sağlayarak, danışmanlık yaparak optimum ölçekte projeler geliştirerek, yerel yönetimlerin hazırlanan bu tür projelerine uygunluk vererek ya da bahsi geçen tüm bu projeleri bizzat kendisi yürüterek yerine getirmektedir.

İller Bankası A.Ş.'nin Aktif-Pasif Yönetim Komitesi 19.03.2014 tarihinde oluşturulmuş olup, Risk Yönetimi Dairesi, Bankacılık Hizmetleri Dairesi, Muhasebe ve Mali İşler Dairesi ve Yatırım Dairesi Başkanlıkları'nın katılımı ile teşkil edilmektedir. Bankanın karşı karşıya kalma olasılığı olan riskler ve Bankanın Aktif-Pasif Yönetimi açısından bakıldığında Başkanlıklar arasındaki olumlu koordinasyon ve dayanışma çok önemlidir. Bu bağlamda Aktif Pasif Yönetim Komitesini oluşturan yapının oldukça güçlü olduğu görülmektedir.

Bankaların her daim faiz riskiyle karşı karşıya gelme ihtimali bulunmaktadır. Bu sebeple bu bankaların riskten korunması sadece faiz oranı riskinin tahmin edilebilmesiyle olabilir. Bu açıdan GAP analizi, faiz oranlarının değişiminden doğacak riski ölçme amacıyla geliştirilmiş bir analizdir. Belirli bir dönemde faize duyarlılık gösteren aktifler ile pasifler arasındaki riski ortaya çıkaran GAP analizi, bu özelliğiyle faiz oranı riskiyle birlikte likidite riskinin de yönetmek için uygundur.

İller Bankası A.Ş. Aktif-Pasif yapısını incelediğimiz çalışmamızda GAP analizinin seçilme nedeni aktif pasif yapısı ve bilanço kalemlerinin niteliği gereği en çok faiz riski ve likidite riskinden maruz kalmasıdır. Kalkınma ve Yatırım Bankası olması sebebiyle bilanço yapısı bakımından Mevduat Bankalarından ayrılan İller Bankası A.Ş. çeşitli bilanço kalemleri nedeniyle bazı piyasa risklerine maruz kalırken, finansal araç çeşidinin az olması nedeniyle bazı risklerden etkilenmemektedir. Faize Duyarlı GAP analizine bakıldığında, aktiflerin pasifleri karşılama oranının yüksek olduğu ve aktif duyarlı bir yapı sergilediği görülmüştür. Türk Lirası cinsinden varlık ve yükümlülüklerde 6 ay-1 yıl dışındaki tüm vade dilimlerinde pozitif GAP gözlenmiş olup, söz konusu GAP rasyosu pozitif olduğu için büyük bir risk oluşturmadığı görülmüştür. Ayrıca İller Bankasının güçlü sermaye yapısı nedeni ile diğer vade dilimlerinde risk gözlemlenmemiştir. Yabancı para cinsinden varlık ve yükümlülüklerde negatif GAP gözlenmiş olsa da GAP rasyosunun pozitif olması ve yabancı para pozisyonun toplam bilanço içerisindeki küçük yüzdesinden dolayı riski düşüktür. Kümülatif GAP in 10 yıl ve üzeri vade hariç diğer tüm dönemler boyunca pozitif olması sonucu, Bankanın faiz oranı riskinin uzun vadede yüksek olduğu, kısa vadede ise bu riskin düşük seviyelerde gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bankanın Türk Lirası cinsinden faize duyarlı varlıkları aktif büyüklüğün %97'sini oluşturmaktadır. Bankanın faize duyarlı varlıklarının ve vadelerinin çeşitlendirilmesi banka riskini azaltacak faktörlerden biridir. Bu konu da İller Bankası yatırım yaptığı finansal araçları

eşitlendirmek için Sermaye Piyasası Faaliyetleri gerçekleştirebilir. Banka aktif büyüklüğünün büyük kısmını oluşturan Belediyelere aktarılabak paylardan oluşan kısa süreli fonlar alternatif yatırım araçlarında daha yüksek getiri ile değerlendirilebilir. Banka kredilendirme faaliyetlerini dış kaynaklı krediler haricinde zkaynaklarıyla gerçekleştirmekte olduğundan ilerleyen dönemlerde sermaye maliyetini azaltmak ve alternatif fon kaynakları bulabilmek için, güçlü kredibilitesi ve imajı ile kısa vadeli fon ihtiyacı için kendi Banka Bonosunu ihraç edebilir, uzun vadeli fon ihtiyacı için Tahvil ihracı gerçekleştirerek fon kaynaklarını eşitlendirebilir, Sermaye Piyasasından borçlanabilir. Ayrıca uluslararası bir Yatırım ve Kalkınma Bankası olma yolundaki Banka ilerleyen süreçte maruz kalacağı riskleri minimize etmek için türev finansal araçlardan faydalanabilir. Güçlü bir risk yönetimi ve Aktif Pasif yapısına sahip olan Banka uzun vadeli planlamalarını yaparken söz konusu nerileri göz önünde bulundurabilir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, M. (2006). *Türkiye Kalkınma Bankası ve Kalkınma Odaklı Kalkınma Bankacılığı*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Akgüç, Ö. (2000). *Yüz Soruda Türkiye 'de Bankacılık*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Akgüç, Ö. (2010). *Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi* (6. b.). İstanbul: Avcıol Yayınları.
- Aksoy, T. (1998). *Çağdaş Bankacılıktaki Son Eğilimler ve Türkiye'de Uluslararası Bankacılık*. Ankara: SPK Yayınları.
- Alkin, E., Savaş, T., & Akman, V. (2001). *Bankalarda Risk Yönetimine Giriş*. İstanbul.
- Altıntaş, M. (2006). *Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği*. Turhan Kitabevi.
- Artun, T. (2000). *İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye'de Bankacılık* (2. b.). Ankara: Tekin Yayınevi.
- Ayyıldız, E. (2005). *Konsolide Bütçe Transferleri İçinde KİT Transeferlerinin Yeri, Devlet Bütçe Uzmanlığı Araştırma Raporu*, Ankara: Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrolleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Babuşçu, Ş. (2003). *Türk Bankacılık Sektöründe Beklentiler ve Gelişmeler*. Ankara: Halk Bankası Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları. .
- Bacak, A. (2007). *Türkiye'de Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı ve Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bakdur, A. (2003). *Bankacılık Sektörünü Düzenleyen Kurumların Yapıları: Ülke Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneri*. Ankara: DPT Yayınları.
- Balak, B., & Seymen, D. (1996). *Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Gümrük Birliği'nin Türk Bankacılık Sistemi Üzerindeki Muhtemel Etkileri*. İstanbul: TBB Yayınları.
- Bank, B. (2008, Şubat). *Managing Core Risks In Banking: Asset Liability Management (ALM)*. Web: <http://www.bangladesh-bank.org/mediaroom/corerisks/albsrisks.pdf> adresinden 10 Nisan 2016 tarihinde alınmıştır.
- Bankacılık Kanunu (Kasım 1, 2005).
- Basle. (1995). *Committee on Banking Supervision; Proposal to Issue a Supplement to the Basle Capital Accord to Cover Market Risks. Consultative Proposal*.
- BDDK. (2004). *Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı)*. Ankara: BDDK Yayınları.
- Boycioğlu, M. A. (2002). *Operasyonel Risk ve Yönetimi*. *Bankacılar Dergisi*(43).

- Cansu (Tunalı), İ. (. (2006). Türkiye Ekonomisinde İç Borçlanmanın Faiz Oranı ve Döviz Kuru İle İlişkisi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı.
- Çadırcıoğlu, T. (1973). *Avrupa Yatırım Bankası Faaliyetleri ve Türkiye*. Maliye Tetkik Kurulu.
- Çatana, E. S. (2007). Menkul Kıymet Takas ve Saklama Sistemlerinin Bankacılık Sektörüne Entegrasyonu ve Türkiye Uygulaması (Takasbank). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Çelik, P. (2004, 05 28). *Bankaların Risk Derecelendirilmesi*. Uzmanlık Tezi. Ankara: TCMB.
- Çonkar, K. (2015). Kalkınma Bankacılığı ve Türkiye'deki Uygulama. Doktora Tezi.
- Dölcübaşı, A. (1998). *Türkiye Ekonomisinde Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı ve 1980 Sonrası Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Performans Gelişimi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Dang, U. (2011). *The CAMEL Rating System In Banking Supervision A Case Study*. Arcada University of Applied Sciences International Business.
- Delikanlı, İ. U. (2000). Finansal Kıymetlerden Kaynaklanan Faiz Riski ve Sermaye Yeterliliği. *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*(11).
- D'Arcy, S., & Gorvett, R. W. (2001). "Measuring the Interest Rate Sensitivity of Loss Reserves". Urbana: University of Illinois.
- Dolun, L. (2006). *Kalkınma Teorileri ve Modern Kalkınma Bankacılığı Uygulamaları*. Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.
- DPT. (2007). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013. Finansal Hizmetler (Mali Piyasalar, Finans Kurumları, Bankacılık, Sigortacılık) Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara: DPT Yayınları.
- Ecer, F. (2013). Türkiye'deki Özel Bankaların Performanslarının Karşılaştırılması:2008-2011 Dönemi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 178.
- Eken, M. (2005). *Bankalarda Risk Yönetimi ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Ekincioglu, E. (1989). *Kalkınma Bankalarının Kuruluş Nedenleri ve Fonksiyonu*. Ankara: TKB Yayını.
- Erbil, V. (2001). Türk Bankacılığında Aktif Pasif Yönetiminin Ticaret Bankacılığı Açısından Analizi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir : D.E.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erol, A. (1992). *Bankacılıkta Aktif – Pasif Yönetimi*. Ankara: Kalkınma Bankası.
- Farin, A. T. (2004). *Implementing Best Practices in Asset/Liability Management*.
- Frexias, X., & Rochet, J. C. (1999). *Microeconomics of Banking*. USA: MIT Press.

- Gölcüklü, A. (2003). Etkinlik Analizi 1950-1999 Yılları Arası Türkiye Sosyoekonomik Etkinliği Uygulaması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Gönenç, H. (2008, 01 10). *Faiz Oranı Riskinin Yönetimi*. Web: [http://www.yunus.hacettepe.edu.tr/~halit/Faiz%20Oran%20Riski%20-%20Durasyon%20\(4\).ppt](http://www.yunus.hacettepe.edu.tr/~halit/Faiz%20Oran%20Riski%20-%20Durasyon%20(4).ppt) adresinden 12 Mart 2016 tarihinde alınmıştır.
- Günel, M. (2001). *Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği*. Ankara: Ankara Ticaret Odası Yayınları.
- Gacener, A. (2005). Türkiye Açısından Wagner Kanunu'nun Geçerliliğinin Analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 20(1), 103-122.
- Halkbank. (1994). *Bankacılıkta Döviz ve Faiz Yönetim Teknikleri ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul: Eğitim Müdürlüğü Yayınları.
- İller Bankası. (2014). *Faaliyet Raporu*.
Web:http://www.ilbank.gov.tr/dosyalar/faaliyet/Ilbank_2014_Faaliyet_Raporu.pdf adresinden 12 Mart 2016 tarihinde alınmıştır.
- İller Bankası. (2015). *Faaliyet Raporu*.
Web:http://www.ilbank.gov.tr/dosyalar/faaliyet/Ilbank_2015_Faaliyet_Raporu.pdf adresinden 12 Mart 2016 tarihinde alınmıştır.
- Kısacık, F. (2009). Bankacılık Sektöründe Risk Yönetimi ve Risk Ölçüm Teknikleri Üzerine. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kızmaz, İ. (1998). Ticari Bankalarda Kaynak Kullanım Optimizasyonu ve Yönetimi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: D.E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kahyaoğlu, H. Ş. (1969). *Para - Kredi - Banka - Kambiyo*. İzmir: İstiklal Matbaası.
- Karaca, Ş. (2014). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri* (6. b.). Ankara: Öz Baran Ofset.
- Karlık, S. R. (2005). *Cumhuriyetin İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisinde Yapısal Dönüşüm*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Kocaimanoğlu, S. (1985). *Bankacılık Ansiklopedisi* (4. b.). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Koray, T. (tarih yok). *Ticari Bankalarda Aktif ve Pasif Yönetimi*.
- Korukçu, Ü. (1998). *Bankacılığın Tarihsel Gelişimi: 40. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türk Bankacılık Sistemi*. Ankara: TBB Yayınları.
- Mandacı, P. E. (2003). Türk Bankacılık Sektörünün Taşıdığı Riskler ve Finansal Kriz Aşmada Kullanılan Risk Ölçüm Teknikleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi SBE Dergisi*.

- Mehmet, G. (2001). *Türk bankacılık sektörünün sorunları ve geleceği* .
- Ocakcı, H. A. (2009). *Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Kredi Riskinin Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemlerle İncelenmesi ve Uygulamalar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Onaran, M. H. (1966). *Para Banka ve Kredi Ders Notları*. Ankara.
- Öçal, T., & Çolak, F. (1999). *Finansal Sistem ve Bankalar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Öker, A. (2007). *Ticari Bankalarda Kredi ve Kredi Riski Yönetimi - Bir Uygulama*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özyurt, G. (2011). *Kredi Türevleri*. BDDK İzleme Dairesi.
- Parasız, M. İ. (2002). *Para Banka ve Finansal Piyasalar*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Santamore, A. M. (1997). *Commercial Bank Risk Management: An Analysis of the Process*. USA: The Wharton Financial Institutions Center.
- Sinkey, J. F. (1998). *Commercial Bank Financial Management*. USA: Prentice Hall.
- Steiner, W. H. (1994). The functions of the investment banker. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*.
- Strauss, M. J. (1989). "Who Calls the Shots on ALM". *Bankers Monthly*(106), 69-71.
- Şahinkaya, S. (2004). Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası'ndan Türkiye Kalkınma Bankası'na: 1975-2001 Döneminde Kurumsal Yapıdaki Temel Dönüşümler Üzerine Düşünceler ve Bazı Öneriler. *ODTÜ Ekonomi Kongresi VI*.
- Şimşek, K. Ç. (2007). "Bankacılıkta Risk ve Risk Ölçüm Yöntemleri. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Tükenmez, M., Demireli, E., & Akkaya, G. C. (2009). *Kamu Bankalarında CAMELS Performans Derecelendirme Sistemi Üzerine Bir İnceleme*. Afyonkarahisar: 13. Ulusal Finans Sempozyumu .
- Türk Eximbank. (2014). *Faaliyet Raporu*, Web: http://www.eximbank.gov.tr/dosyalar/kurumsal/FaaliyetRaporlari/Eximbank_FaaliyetRaporu_2014.pdf adresinden 13 Mart 2016 tarihinde alınmıştır.
- Türkiye Bankalar Birliği. (2016, Nisan 22). *TBB*. TBB: www.tbb.org.tr adresinden alındı
- Türkiye Kalkınma Bankası. (2015). *Faaliyet Raporu*. Web http://www.kalkinma.com.tr/data/file/faaliyetraporlari/kalkinma_2015_Faaliyet_Raporu.pdf adresinden 13 Mart 2016 tarihinde alınmıştır.
- Takan, M. (2002). *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim, Geliştirilmiş İlaveli*. Ankara: Nobel Yayınları.

- Takasbank A.Ş. (2014). *Faaliyet Raporu*. Web: https://www.takasbank.com.tr/tr/FaaliyetRaporlari/Takasbank_2014_Faaliyet%20Raporu_Final.pdf adresinden 13 Mart 2016 tarihinde alınmıştır.
- Tanju, Y.S. (2002). Risk Yönetimi ‘İçeri’ Aktif Pasif Yönetimi ‘Dışarı’(mı?). *Türkiye Bankalar Birliği*.
- Tarı, R. (2010). *Ekonometri*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Terzi, H., & Kurt, S. (2007, 05 24-25). Dolarizasyon, Enflasyon ve Reel Döviz Kuru İlişkisinin VAR Analizi İle Tespiti. 8. *Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi*. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Tevfik, A., & Tevfik, G. (1997). *Bankalarda Finansal Yönetime Giriş*. İstanbul: T.B.B Yayınları.
- TMSF. (2013, 03 21). <http://www.raftemizligi.com/Content/Raf-Temizligi-Eedir.php> adresinden alındı
- Uslu, S. (2007). *Uluslararası Bankacılık* (1. b.). Sakarya Yayıncılık.
- Varlık, A. (2010). Basel İlkeleri Işığında Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Türkiye Uygulaması. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- Yüksel, A., & Yüksel, Ü. (2002). *Banka Yönetimi El Kitabı*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Yıldırım, B. D. (2011, Ocak). Türkiye'nin Finansal Piyasa Likiditesi Ölçümü ve Analizi. *Central Bank Review*, 11(1).
- Yalçınkaya, J., & Ekinci, A. (2007). Bankalarda Faiz Riskinin Ölçülmesi: GAP Analizi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ATAY, Elçin
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 16.09.1985
Medeni hali : Bekar
Telefon : 03125087113
Faks : 03125087148
e-mail : eatay@ilbank.gov.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi	Devam ediyor
Lisans	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi	2009
Lise	Kırşehir Hacı Fatma Erdemir Anadolu Lisesi	2003

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2013-2016	İller Bankası A.Ş.	Uzman Yardımcısı
2010-2013	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	Servis Görevlisi

Yabancı Dil

İngilizce

Yayımlar

-

Hobiler

-

İL BANK
TÜRKİYE'NİN YAPICI GÜCÜ